

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

AINO KIVELÄ

Kestävän ja vastuullisen matkailun kehittäminen

Case: Leineperin ruukki

MATKAILUN KOULUTUSOHJELMA
2021

Tekijä Kivelä, Aino	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä kesäkuu / 2021
	Sivumäärä 89	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Kestävän ja vastuullisen matkailun kehittäminen Case: Leineperin ruukki		
Tutkinto-ohjelma Matkailun koulutusohjelma		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tutkittiin sitä, miten kestävä ja vastuullinen matkailu on otettu tapauskohteen eli Leineperin ruukin toiminnassa huomioon ja missä olisi kehitettävää. Työssä tutkittiin myös Sustainable Travel Finland -ohjelman edellytyksiä, haasteita ja hyötyjä, jotka Leineperin ruukin tulisi myös ottaa huomioon. Työn teoreettinen viitekehys koostuu kestävästä kehityksestä sekä kestävästä ja vastuullisesta matkailusta.</p> <p>Opinnäytetyö oli tapaustutkimus, jossa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Aineisto koostui muun muassa teemahaastatteluista ja webinaaritallenteista, joiden avulla kerättiin tietoa Sustainable Travel Finland -ohjelmaan liittyen. Leineperin ruukin toiminnan ja kehittämiskohteiden tutkimisessa aineistona käytettiin henkilökohtaisia tiedonantoja sekä laadullista internet-kyselyä, johon sisältyi myös Likertin asteikkoa hyödyntäviä kysymyksiä. Aineiston analyysissä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysiä.</p> <p>Opinnäytetyön keskeisiä tuloksia ovat, että kestävä matkailun kehittämisessä olennaista on sitoutua toiminnan kehittämiseen yhteistyössä henkilöstön kanssa, sisällyttää vastuullisuus kokonaisvaltaisesti osaksi toimintaa sekä viestiä vastuullisuustoimista läpinäkyvällä tavalla osana matkailuyrityksen tai -alueen viestintää. Leineperin ruukin nykytilanteessa ja kehityskohteissa korostui osaamisen ja yhteistyön merkitys, palvelutarjonnan kehittäminen, vastuullisuusviestintä sekä kestäviin investointeihin sijoittaminen.</p> <p>Tuloksista voidaan päätellä, että vastuullisuus tukee matkailuliiketoiminnan kannattavuutta ja kilpailukykyä, kun kysyntä ja vaatimukset vastuullisuudelle ovat kasvussa eri sidosryhmien keskuudessa. Vastuullisen ja kestävä matkailuliiketoiminnan kehittäminen vaatii yritykseltä tai alueelta resursseja, mutta tuo myös pitkäkestoisia hyötyjä, kuten lisäarvoa ja -näkyvyyttä sekä mahdollisia kustannussäästöjä.</p>		
<u>Asiasanat</u> kestävä kehitys, kestävä matkailu, ekologinen kestävyys, sosiaalinen kestävyys, kulttuurinen kestävyys, taloudellinen kestävyys, ympäristövastuu, yhteiskuntavastuu		

Author(s) Kivelä, Aino	Type of Publication Bachelor's thesis	Date June 2021
	Number of pages 89	Language of publication: Finnish
Title of publication Developing sustainable and responsible tourism Case: Leineperi Ironworks		
Degree program Degree programme in tourism		
<p>Abstract</p> <p>The topic of the thesis was how sustainable and responsible tourism is considered in the case subject and what needs to be improved. The thesis also includes research on the qualifications, challenges, and advantages of the Sustainable Travel Finland program that should be considered in the case subject. The theoretical framework consists of sustainable development and sustainable and responsible tourism.</p> <p>The thesis was a case study with a qualitative research approach. The research data collected on the Sustainable Travel Finland program consisted of thematic interviews and webinar recordings. Personal communication with the representatives of the case subject and a qualitative internet survey that also included questions utilizing the Likert scale, were used to collect data about the current situation and the areas of development in the case subject. Theory-based content analysis was used to analyze the data.</p> <p>The results of the thesis show that developing sustainable tourism, commitment and co-operation of the personnel are essential factors as well as integrating responsibility holistically into all operations. The results show that it is also significant to communicate transparently about the measurement of responsibility in the tourism company or destination. The importance of improving knowledge and co-operation, service development, responsibility reporting and investments improving sustainability were emphasized as topical issues and as key areas of development in the case subject.</p> <p>The conclusions were that responsibility supports the profitability and competitiveness of the tourism business since the demand and requirements for responsibility are growing amongst various stakeholders. Developing sustainable and responsible tourism requires resources but on the other hand, it creates long-term benefits, such as added value and visibility as well as possible cost savings to the tourism company or destination.</p>		
<p><u>Key words</u> sustainable development, sustainable tourism, environmental responsibility, social responsibility, economic responsibility</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSASETELMA.....	8
2.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	8
2.2 Opinnäytetyön toimeksiantaja.....	8
3 KESTÄVÄ KEHITYS	12
3.1 Kestävän kehityksen määritelmä.....	12
3.2 Agenda2030 kestävän kehityksen viitekehystenä	13
3.3 Ekologinen kestävyys	16
3.4 Taloudellinen kestävyys.....	17
3.5 Sosiokulttuurinen kestävyys	17
4 KESTÄVÄ MATKAILU.....	19
4.1 Kestävän matkailun määritelmä	19
4.2 Kestävän matkailun mahdollisuudet ja haasteet	21
4.3 Kestävän matkailun tavoitteet	26
5 VASTUULLINEN MATKAILULIIKETOIMINTA	28
5.1 Määritelmä ja pääperiaatteet	28
5.2 Vastuullisen matkailun näkökulmia.....	30
5.3 Yritysten yhteiskuntavastuu ja matkailu	34
5.4 Vastuullinen matkakohde.....	35
5.5 Sustainable Travel Finland -ohjelma ja kehittämisspolku.....	37
6 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS	41
6.1 Case-tutkimustapa	41
6.2 Laadullinen tutkimus.....	42
6.3 Aineistonkeruu ja analysointi.....	43
7 TUTKIMUSTULOKSET	48
7.1 Sitoutuminen ja osaamisen kasvattaminen	48
7.2 Vastuullisuus osaksi kokonaisvaltaista toimintaa	49
7.3 Vastuullisuusviestintä	55
7.4 Kannattavuus ja kilpailukyky.....	57
7.5 Kyselyn tulokset.....	60
7.6 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	73
7.7 Kehitysehdotukset toimeksiantajalle.....	78
8 YHTEENVETO JA POHDINTA	83
8.1 Yhteenveto ja johtopäätökset	83
8.2 Luotettavuustarkastelu	85

8.3 Pohdinta	87
8.4 Toimeksiantajan palaute.....	89

LÄHTEET

LIITTEET

Liite 1 Teemahaastattelurunko

Liite 2. Haastattelutiedot

Liite 3. Kyselylomakkeen runko

1 JOHDANTO

Matkailu on merkittävä toimiala, josta on kasvanut yksi maailman suurimmista ja nopeimmin kasvavista elinkeinoista, ja joka tulee myös kasvamaan tulevaisuudessa. Matkailu lähti elinkeinona kasvuun 1950-luvun jälkeen, jolloin matkailijoiden määräksi arvioitiin 25 miljoonaa, kun taas vuonna 2015 määrä oli 1.186 miljardia. Matkailu on siis jatkuvassa kasvussa, mikä on nostanut sen merkittäväksi osaksi maailmantaloutta. (Goodwin 2016, 7, 9; Roser 2017.) Maailman matkailujärjestön (UNWTO 2020b) mukaan vuonna 2019 matkailijoiden määräksi rekisteröitiin 1.5 miljardia, ja vuosi 2020 oli kymmenes peräkkäinen kasvun vuosi matkailuelinkeinolle. Kansainvälisten matkailijoiden määrän puolestaan on vuoteen 2030 mennessä arvioitu nousevan 1.8 miljardiin (UNWTO 2011; UNWTO 2018).

Matkailuelinkeinon dynaamiseen kasvuun liittyen puheenaiheeksi on noussut kestävän kehityksen merkitys (UNWTO 2020b). Matkailulla on vaikutusta kulttuuri- ja luontoympäristöihin maailmanlaajuisesti, ja vaikutukset eri tasoilla ovat pitkäkestoisia sekä voimakkaimpia paikallisella tasolla (Veijola ym. 2013, 17). Matkailun vaikutukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä, ja matkailu on väistämättä riippuvainen ympäristön hyvinvoinnista. Matkailun kasvu puolestaan voi muun muassa luoda uusia työllistymismahdollisuuksia, edistää paikallisyhteisöjen taloudellista hyvinvointia sekä lisätä tietoisuutta kestävästä kehityksestä. (UNEP & UNWTO 2005, 9–10.)

Matkailulla ja siitä aiheutuvilla päästöillä on kuitenkin merkittäviä vaikutuksia ympäristöön, kuten esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja ilmansaasteet osoittavat (UNEP & UNWTO 2005, 9–10). Ympäristö on matkailuteollisuudelle elintärkeä ja matkailutoiminnalla on suoria vaikutuksia ympäristöön sekä alan kestävyys-teen, minkä vuoksi matkailusta aiheutuvien negatiivisten ympäristövaikutusten minimointi tulisi nähdä välttämättömyytenä (Holden 2016, 57–58). Kestävyys-teen ja vastuullisuuteen liittyvät arvot vaikuttavat myös yhä kasvavissa matkailijoiden ostopäätöksiin, ja eri sidosryhmät edellyttävät vastuullisuutta ja sen todentamista matkailutoimijoilta (Marski 2021, 53). Olisi siis äärimmäisen tärkeää, että matkailutoimijat

osaisivat huomioida entistä paremmin ja kattavammin toimintansa ympäristövaikutukset sekä vastuullisuuden ja kestävyuden merkityksen matkailuliiketoiminnassa.

Tämän tutkimuksen aiheena on kerätä tietoa Leineperin ruukin vastuullisen ja kestävä matkailun lähtökohdista ja kehittämiskohteista. Tutkittavana on selvittää, miten vastuullisuus ja kestävyys näkyvät Leineperin ruukin toiminnassa ja miten niitä voisi tulevaisuudessa kehittää ja ottaa toiminnassa paremmin huomioon. Tutkimuksen tekemistä ohjaa osittain Visit Finlandin kehittämä Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma, johon Leineperin ruukki on hakeutunut mukaan vuonna 2020. Opinnäytetyö luo siis pohjaa vastuullisista ja kestävästä toimenpiteistä sekä kehittämistyön aloittamiselle ja todentamiselle STF-ohjelmaan liittyen.

2 TUTKIMUSASETELMA

2.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella ja tuoda esille tapauskohteen eli Leineperin ruukin vastuullisen ja kestävänn toiminnan nykytilannetta sekä mahdollisia kehityskoh- teita STF-ohjelman kestävänn matkailun kehittämispolkua noudattaen. Tutkimuksen tarkoitus puolestaan on tarkastella, millä tavoin toimeksiantaja tukee vastuullisuutta ja kestävänn kehitystä toiminnassaan ja miten nämä aiheet voisi tulevaisuudessa ottaa toi- meksiantajan toiminnassa huomioon entistä paremmin. Opinnäytetyössä tarkastellaan Leineperin ruukin lähtökohtia siitä, miten vastuullisuus ja kestävyys toteutuvat heidän toiminnassaan STF-ohjelman kriteeristön mukaisesti. Lisäksi opinnäytetyössä tuodaan esille mahdollisia kehittämiskohteita Leineperin ruukin toiminnassa. Opinnäytetyön päätutkimuskysymyksinä ja alatutkimuskysymyksinä ovat:

- Mitä kehitettävää Leineperin ruukin toiminnassa on kestävänn ja vastuullisen matkailun näkökulmasta?
 - Miten kestävyys ja vastuullisuus on huomioitu Leineperin ruukilla?
 - Mikä merkitys vastuullisella toiminnalla on toimeksiantajalle?
 - Mitä toimeksiantajan tulee ottaa huomioon STF-ohjelmaan liittyen?

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä vastuullisuudella ja kestävyydellä on mer- kittävä rooli tämän päivän ja tulevaisuuden matkailuliiketoiminnassa. Lisäksi opin- näytetyön aihe liittyy tutkijan ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin, ja vastaa nyky- päivän kasvussa olevaa vastuulliseen matkailuun suuntautuvaa kysyntää sekä vastuul- lisuuteen painottuvia trendejä matkailuliiketoiminnassa. Keskeisiä käsitteitä opinnäy- tetyössä ovat kestävä kehitys, kestävä matkailu ja vastuullinen matkailuliiketoiminta.

2.2 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Toimeksiantajana tässä opinnäytetyössä toimii Ulvilan kaupunki, joka omistaa Leine- perin ruukin. Leineperin ruukki toimii tämän tutkimuksen tapauskohteenä. Leineperin ruukilla on tavoitteena lähitulevaisuudessa suorittaa Visit Finlandin Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma eli suorittaa siihen liittyvä kehittämispolku, saavuttaa

määritellyt kriteerit ja saada käyttöönsä STF-merkki. Kyseisen ohjelman suorittamalla Leineperin ruukki saa käyttöönsä konkreettiset kestävän matkailun työkalut, jotka sisältävät jatkuvan kehittämisen mallin, markkinointitukea ja lisänäkyvyyttä Visit Finlandin viestintäkanavissa sekä ajankohtaista tietoa matkailun kestäväan kehitykseen liittyen.

Toimeksiantajan kannalta aihe on merkittävä, sillä tutkimus on hyödyksi toiminnalle tuomalla esiin vastuullisuuden ja kestävyden merkitystä matkailuliiketoiminnassa sekä kehitysehdotuksia toimintaan liittyen. Aihe on ajankohtainen toimeksiantajalle STF-ohjelmaan liittymisen ja siten vastuullisen matkailun kehittämistyön aloittamisen sekä jatkossa STF-merkin suorittamisen vuoksi. Toimeksiantaja hyötyy tutkimuksesta myös siten, että toiminnan kehittäminen kestävämpään ja vastuullisempaan suuntaan tukee Leineperin ruukin matkailun kehittämistä tunnistamalla toiminnan myönteiset ja kielteiset vaikutukset ympäristöön, talouteen ja paikallisyhteisöön.

Toimeksiantajan tietotaito ja osaaminen vastuulliseen ja kestäväan matkailuun liittyen tulee mahdollisesti kehittymään opinnäytetyön ja STF-ohjelman suorittamisen sekä siitä lähtevän kestävän ja vastuullisen toiminnan kehittämisen myötä, mikä olisi hyödyllistä toiminnan kehittämiselle myös tulevaisuudessa. Lisäksi opinnäytetyön aiheen rajaus kestävyteen ja vastuullisuuteen on toimeksiantajan kannalta ajankohtainen ja painotus STF-ohjelmaan olennainen, sillä Leineperin ruukki on hakeutunut kyseiseen ohjelmaan vuoden 2020 aikana. Toimeksiantajan liittyminen STF-ohjelmaan mukaan tukee kyseisten aihealueiden merkitystä yrityksen tämänhetkiseen ja tulevaan toimintaan sekä vastuullisen ja kestävän toiminnan kehittämiseen liittyen. Toimeksiantajalla ei kuitenkaan ole tarkoitus suorittaa STF-merkkiä tämän opinnäytetyön aikana.

Leineperin ruukki on elävän kädentaidon ja ruukkihistorian keskus, jonka toimintaan kuuluu yhteensä 20 käsityöläistoimijaa ja -yrittäjää, kahvila-ravintola, majoituspalveluja ruukilla ja lähiympäristössä, vuokrattavissa olevia juhla- ja kokoustiloja sekä ohjelmaa ruukin ympäristössä. Leineperin ruukkiin kuuluu myös historiallisia kohteita sekä Leineperin ruukin paja ja mylly. Kävijöille on tarjolla myös ruukkierroksia ryhmille, frisbeegolfia perheille, vuokrattavia tiloja tapahtumille ja kokouksille, käsityö- ja melontakursseja sekä kesäteatteria. (Leineperin ruukin verkkosivut n.d.)

Alueen matkailusezonki painottuu kesäaikaan, jolloin ruukkialueella järjestetään erilaisia tapahtumia Ulvilan matkailu- ja kulttuuripalvelujen toimesta. Kesän matkailukauden lisäksi Leineperin ruukilla järjestetään Kevät-, Syys- ja Joulutoritapahtumat, jotka ovat Kullaan Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen järjestämät markkinatapahtumat, joilla on lähes kolmen vuosikymmenen perinne. Toritapahtumat ovat Leineperin ruukin historiallisia päätapahtumia ja ne ovat tunnettuja myös muissa maakunnissa. Tämän lisäksi viimeisen vuosikymmenen aikana alueelle on kehitetty Ulvilan kaupungin ja alueen yrittäjien yhteistyönä erilaisia ruukin historiaan liittyviä teematapahtumia, kuten lähiruoka-, tuli- ja pääsiäisruukkeja. Tapahtumat rakentuvat teemaan liittyvästä ohjelmasta, työpajoista ja -näytöksistä sekä Leineperin ruukin toimijoiden omaa teemakohtaista yritystoimintaa täydentävästä myyntitoiminnasta. (Kannisto henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021.)

Leineperin ruukin historian alku ajoittuu vuoteen 1771, jolloin ruukkialue perustettiin. Ruukin perustajan alkuperäisenä ajatuksena oli raakaraudan jalostaminen monenlaisiin käyttötarkoituksiin. Alueen ensimmäinen masuuni otettiin käyttöön vuonna 1787, jolloin kotimaisen rautamalmin sulattaminen alkoi. Ruukkialueen toiminta laajentui 1800-luvun alussa, jolloin masuunin lisäksi alueella toimi vasara- ja manufaktuuripaja ahjoineen ja vasaroinen, suuri hiilihuone, malmin ja kuonan käsittelylaitokset sekä kymmeniä asuin- ja maatalousrakennuksia. Leineperin ruukki lukeutui tuolloin Suomen suurimpien manufaktuuriraudan tuottajien joukkoon. Ruukkitoiminnan kasvu ja voimistuminen jatkui 1800-luvun puolivälin jälkeen, jolloin ruukkialue laajeni suureksi teollisuusyhteisöksi, johon kuului tuotantolaitoksia sekä työläisten ja seppien asuntoja ja yhteisiä leivintupia. Raudanjalostus ruukilla päättyi vuoteen 1902, ja 1900-luvulla ruukki toimi maanviljelystilana. (Leineperin ruukin www-sivut n.d.)

Kanniston mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) ruukin alueen rakennukset ovat pääosin peräisin 1860-luvulta, ja nykyinen inforakennus oli aikoinaan navetta ja meijeri. Nykyinen inforakennus kunnostettiin ja otettiin matkailukäyttöön vuonna 2009 Ulvilan kaupungin toimesta, ja vuonna 2015 vastuu infotoiminnasta siirtyi Ulvilan kaupungin matkailutoimelle. Alueen teolliset rakennukset eli masuuni, mylly, kankipaja ja rautavarasto ovat yksityisessä omistuksessa, ja Leineperin ruukin matkailutoiminnan kannalta merkittäviä rakennuksia. Masuunirakennus on muinaismuistolailta suojeltu ja ruukkialueen arvokkain rakennus.

Sustainable Travel Finland -ohjelma, johon tutkimuksen toimeksiantaja on hakenut mukaan, on kehitetty Visit Finlandin toimesta. Visit Finlandin pääasiallisena tehtävänä on kehittää Suomen matkailuimagoa kansainvälisesti markkinoinnin avulla. Tavoitteeseen Visit Finland on asettanut nostavansa Suomen Pohjoismaiden houkuttelevimmaksi matkailumaaksi vuoteen 2025 mennessä. Missiona puolestaan on matkailuyritysten ja -alueiden tukeminen kansainvälisen liiketoiminnan kehittämässä maanlaajuisesti. Lisäksi Visit Finland tukee matkailualan yrityksiä ja yritysryhmiä kehittämään ja markkinoimaan matkailupalveluja, jotka on suunnattu kansainvälisille markkinoille. Visit Finland toimii osana Business Finlandia. Business Finland on suomalainen julkinen toimija, jonka tarkoituksena on edistää muiden toimialojen ohella myös matkailua ja houkutella alan investointeja Suomeen. Lisäksi tarkoituksena on tarjota kansainvälistymispalveluita sekä innovaatio- ja tutkimusrahoitusta ja siten luoda edellytyksiä matkailualan kestäväälle kasvulle (Business Finlandin [www-sivut](#) n.d.)

3 KESTÄVÄ KEHITYS

3.1 Kestävän kehityksen määritelmä

Kestävä kehitys määriteltiin ensimmäisen kerran kansainvälisesti Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Brundtlandin komissiossa vuonna 1987, josta sai alkunsa jatkuva ja ohjattu prosessi kestävä kehitys edistämiseksi sekä alueellisesti, paikallisesti että maailmanlaajuisesti. Kyseisessä komissiossa tuotiin esille, että koko maapalloa koskevat ympäristölliset ongelmat vaativat pitkäkestoisia ympäristöstrategioita, jotta kestävä kehitys olisi mahdollista saavuttaa ympäristön rajalliset resurssit huomioiden. Brundtlandin komissiossa (YK 1987) kestävä kehitys määriteltiin ”prosessiksi, joka vastaa nykyisen sukupolven tarpeisiin vaarantamatta kuitenkaan tulevien sukupolvien mahdollisuuksia täyttää omat tarpeensa.” Kestävässä kehityksessä on kyse paremman elämän mahdollistamisesta jokaiselle tavoilla, jotka ovat toteuttamiskelpoisia myös tulevaisuudessa. (UNEP & UNWTO 2005, 8.) Kestävän kehityksen päämääränä on turvata sekä nykyisille että tuleville sukupolville mahdollisuudet hyvään elämään ottamalla ympäristö, ihmiset ja talous tasapuolisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa (Goodwin 2016, 12–13; Kestäväkehitys www-sivut 2020a).

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) mukaan kestävässä kehityksessä on pääpiirteittäin kyse köyhyyden poistamisesta kaikissa muodoissaan, eri maiden välisen ja sisäisen epätasa-arvon vastaan taistelemisesta, maapallon suojelemisesta sekä kaikenkattavan, jatkuvan ja kestävä taloudellisen kasvun ja sosiaalisen osallisuuden edistämisestä. Nämä kaikki kestävä kehityksen päämäärät liittyvät vahvasti toisiinsa. (YK 2015.) Taloudelliseen kasvuun tarvittaisiin kokonaan uusi aikakausi, joka olisi samanaikaisesti voimakasta sekä sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä. (YK 1987, 7). Kestävä kehitys on prosessi, jossa resurssien hyödyntäminen, sijoitusten ja teknologisen kehityksen suuntaaminen sekä rakenteellinen muutos toteutetaan nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeiden mukaisesti (YK 1987, 17).

Kestävä kehitys on kokonaisuus, joka koostuu ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä (Goodwin 2016, 12–13). Kestävyuden osa-alueet nostettiin maailmanlaajuisesti tietoisuuteen ensimmäisen kerran vuonna 1972 YK:n

ympäristökonferenssissa Tukholmassa, jolloin julistettiin tarve suojella ja kehittää ympäristöä siten, että keskiössä on maailmanlaajuisesti ihmisten hyvinvointi ja taloudellinen kasvu (Reddy & Wilkes 2012, 5). Konferenssissa käsiteltiin luonnonvarojen järkevää käyttöä sekä luonnon tasapainon säilymistä kansainvälisesti, mikä sai aikaan valtioiden ympäristötyön vauhdittumisen. Kestävän kehityksen kannalta tärkeä konferenssi oli myös YK:n ympäristö- ja kehityskokous UNCED, joka järjestettiin vuonna 1992 Rio de Janeirossa. Kokouksen tavoitteena oli asettaa kestävä kehitys ohjaavaksi päämääräksi, jonka avulla kaikki ihmiskunnan ja yhteiskunnan haasteet pyrittäisiin ratkaisemaan. Rion konferenssin päätösten perusteella on pyritty ja pyritään edelleen ratkaisemaan globaaleja ympäristö- ja väestöongelmia. (Hemmi 2005, 75–76.)

Hemmin (2005, 75–76) mukaan kestävä kehitys voi määritellä pitkäaikaiseksi prosessiksi, joka korostaa vastuullisuutta ja varovaisuutta, ja jossa toimintaa täytyy arvioida ja kehittää jatkuvasti kaikilla osa-alueilla. Kestävä kehitys on muun muassa asenteiden ja kulutustapojen muuttamista edellyttävä pitkäkestoinen prosessi, jolloin täytyy kehittää uusia tapoja ajatella ja käyttäytyä sekä luoda eettisiä arviointiperusteita ja arvoja uudelleen, jotta kestävään kehitykseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa voitaisiin edistyä. Kestävässä kehityksessä tarkoituksena on ennakoida ympäristöön ja ihmiskuntaan vaikuttavia toimintoja.

Kestävän kehityksen periaatteet koostuvat globaalista vastuusta, ylisukupolvisesta ajattelusta, luonnon kantokyvyn rajallisuudesta, yhdessä tekemisestä sekä tietotaidon, osaamisen ja luovuuden yhdistämisestä. Tärkeää on ottaa vastuuta maailmanlaajuisista haasteista sekä arvioida toiminnan pitkäaikaisia vaikutuksia tulevaisuuteen ja tuleville sukupolville. Yhtä tärkeää on myös sopeuttaa toiminta luonnon rajalliseen uusiutumisen ja kantokykyyn sekä ottaa vastuuta kestävä valintojen tekemisestä ja vaikuttamisesta. Kestävään kehitykseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi tulisi hyödyntää olemassa olevaa tietotaitoa entistä tehokkaammin. (Kestäväkehitys www-sivut 2020b.)

3.2 Agenda2030 kestävä kehityksen viitekehysenä

Kestävään kehitykseen liittyen keskeisessä asemassa on Agenda2030-toimintaohjelma, jota Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) jäsenmaat sitoutuivat noudattamaan

2015 New Yorkin huippukokouksessa. Kyseessä on maailman historiassa ensimmäinen kansainvälinen sitoutuminen yhteiseen toimintaan ja pyrkimykseen yhtä laajalla ja maailmanlaajuisella toimintaohjelmalla. Agenda2030-toimintaohjelman tarkoituksena on ohjata kestävä kehityksen tavoitteiden noudattamista ja saavuttamista vuoteen 2030 saakka. Tavoiteohjelman keskiössä on äärimmäisen köyhyyden poistaminen sekä kestävä kehitys, jossa ympäristö, talous ja ihmiset on kaikki otettu tasavertaisesti huomioon. Yhdistyneiden kansakuntien mukaan kaikenkattava köyhyyden eri muotojen ja ulottuvuuksien poistaminen on suurin maailmanlaajuinen haaste sekä välttämättömän edellytys kestäväälle kehitykselle. Periaatteena on huomioida, ettei ketään jätetä kehityksessä jälkeen. Agenda2030-toimintaohjelman avulla YK pyrkii tekemään kiireellisesti tarvittavia muutostoimenpiteitä ja siten toimimaan ikään kuin suunnannäyttäjänä kestävä toiminnan edistämiseksi. (YK 2015.)

Agenda2030 koostuu 17 päätavoitteesta, joista osa liittyy merkittävästi myös matkailuun, sekä alatavoitteista, joita on yhteensä 169. Nämä kestävä kehityksen tavoitteet (*Sustainable Development Goals*) toimivat ikään kuin viitekehityksenä tavoitteiden, toimintojen ja strategioiden muotoilussa, ohjaamisessa, viestinnässä ja raportoinnissa. Tavoitteet tulivat voimaan vuonna 2016 ja ne koskevat tasavertaisesti kaikkia maita. (Visit Finland 2019; Kestäväkehitys www-sivut 2020.) Agenda2030-toimintaohjelma rakentuu vuoden 1992 Rio-konferenssista alkunsa saaneelle kestävä kehityksen politiikalle ja vuoteen 2015 päättyneille viime vuosituhatosen kestävä kehityksen tavoitteille (*Millennium Development Goals*). Agenda2030:n tarkoituksena on viedä loppuun toimenpiteet, jotka aikaisemmista kestävä kehityksen tavoitteista jäivät saavuttamatta. (YK 2015; Kestäväkehitys www-sivut 2020a.)

Yhdistyneet Kansakunnat (YK) ovat jaotelleet Agenda2030 -toimintaohjelman tavoitteiden aiheuttaman toiminnan jakautuvan viiteen keskeiseen aihealueeseen, jotka ovat kriittisen tärkeitä ihmiskunnalle ja maapallolle. Ensimmäinen näistä aihealueista (*People*) keskittyy köyhyyden ja nälänhädän kaikkien muotojen lopettamiseen sekä ihmisten yhdenvertaisen itsensä toteuttamisen varmistamiseen terveellisessä ympäristössä. Toisen aihealueen (*Planet*) keskiössä on maapallon suojeleminen rappeutumiselta esimerkiksi kestävä kulutuksen ja tuotannon sekä luonnon resurssien kestävällä hallinnoimisella sekä ilmastonmuutoksen vastaisten toimenpiteiden aloittamisella, jotta nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet täyttyisivät. Ihmiskunnan hyvän

elämänlaadun varmistaminen sekä taloudellisen, sosiaalisen ja teknologisen kehityksen ja ympäristön välisen tasapainon varmistaminen muodostaa kolmannen aihealueen (*Prosperity*). Toiseksi viimeisessä aihealueessa (*Peace*) kestävä kehitys ja rauha liittyvät tiiviisti toisiinsa ja pyrkimyksenä on rauhanomaisten, oikeudenmukaisten ja kaikenkattavien yhteisöjen edistäminen ilman pelkoa ja väkivaltaa. Näistä viimeinen aihealue (*Partnership*) painottuu siihen, että kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi maailmanlaajuisen yhteistyön sujumista on vaalittava sekä tuettava erityisesti köyhemmissä ja heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä. (YK 2015.)

UNWTO:n (2020a) mukaan matkailuliiketoiminnalla on mahdollisuus vaikuttaa kaikkiin YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin joko suorasti tai epäsuorasti. Erityisesti matkailu on liitetty tavoitteisiin 8, 12 ja 14, jotka liittyvät kestävään taloudelliseen kasvuun ja ihmisarvoiseen työhön (8), vastuulliseen kulutukseen ja tuotantoon (12) sekä merten ja merellisten voimavarojen kestävään ja vastuulliseen käyttöön (14). Kestävä matkailu liittyy siis keskeisesti Agenda2030-toimintaohjelmaan. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen vaatii selkeän viitekehyksen niiden toteuttamiselle, asianmukaista rahoitusta sekä sijoittamista teknologiaan, infrastruktuuriin ja henkilöstöhallintoon. Nylundin (2021b) mukaan Suomessa Agenda2030-tavoitteista matkailuun kohdistuviksi tavoitteiksi on asetettu tavoitteen 14 sijasta tavoite 13, jolla pyritään ilmastonmuutoksen vastaiseen toimintaan.

Kahdeksannen tavoitteen keskiössä on, että matkailuliiketoiminnalla on merkittävä rooli taloudellisessa kasvussa kansainvälisesti. Matkailuelinkeino mahdollistaa sen, että joka yhdestoista kansainvälinen työllistymismahdollisuus on matkailualalla. Matkailualan mahdollistama asianmukainen työllistyminen liittyy erityisesti nuorten ja naisten ammattitaidon kehittymiseen, mikä on yhteiskunnallisesti hyödyllistä ja merkittävää. Tämän tavoitteen yhtenä alatavoitteena onkin suunnitella ja toteuttaa vuoteen 2030 mennessä kestävä matkailua edistäviä käytäntöjä, jotka luovat työpaikkoja sekä tukevat paikalliskulttuureja ja -toimintaa. (UNWTO 2020a.)

Keskittymällä kestävään tuotantoon ja kulutukseen matkailualalla on merkittävä rooli vaikuttaa maailmanlaajuisesti kestävämpiin toimenpiteisiin siirtymiseen, johon myös YK:n kestävän kehityksen tavoite 12 viittaa. Tavoitteen saavuttamiseksi on välttämätöntä kehittää ja ottaa käyttöön työkaluja, joiden avulla voidaan seurata kestävän

kehityksen vaikutuksia kestäväan matkailuun, mikä puolestaan luo työpaikkoja sekä tukee paikalliskulttuureja ja -toimintaa. Tavoite 14 keskittyy siihen, että rannikkomat-kailun ja merellisen matkailun tukeutuessa terveisiin meriekosysteemeihin, on matkai-lun kehityksen oltava osa rannikkoalueiden hallintaa, jotta hauraita meriekosysteemejä voitaisiin säilyttää ja suojella. (UNWTO 2020a.)

Kestävä kehitys koostuu kolmesta osa-alueesta, jotka ovat ekologinen, taloudellinen ja sosiokulttuurinen kestävyys. Nämä osa-alueet muodostavat kestäväan kehityksen kolme pilaria, jotka yhdessä muodostavat kestäväan kehityksen kokonaisuuden. Ekolo-gisen, taloudellisen ja sosiokulttuurisen kestävyuden osa-alueet ovat monin tavoin yh-teydessä toisiinsa, ja voivat yhteisesti vahvistaa toisiaan tai niiden välillä voi esiintyä ristiriitoja. Olennaista on kuitenkin pyrkiä pitämään ne keskenään tasapainossa. (UNEP & UNWTO 2005, 9.) Näiden kolmen kestävyuden osa-alueen yhdistäminen ja tasapainottaminen on keskeisessä roolissa kestäväan kehitystä edistävässä Agenda2030-toimintaohjelmassa (YK 2017, 2).

3.3 Ekologinen kestävyys

Ekologinen kestävyys tarkoittaa sitä, että ekosysteemien toimivuus ja biologinen mo-nimuotoisuus pyritään säilyttämään ja taloudellinen toiminta sopeuttamaan pitkällä ai-kavälillä luonnon kestokykyyän ja rajallisiin luonnonvaroihin. Keskeistä ekologisen kestävyuden kannalta on noudattaa varovaisuusperiaatetta, jonka mukaan ympäristön tilan heikkenemistä estävien toimien lykkääminen ei ole perusteltavissa sillä, etteikö tieteellistä näyttöä olisi saatavilla. Riskit, haitat ja kustannukset on kuitenkin arvioi-tava ennen mahdollisiin toimiin ryhtymistä. Tärkeä periaate ekologisessa kestävyy-dessä on myös mahdollisten haittavaikutusten ennaltaehkäiseminen ja minimointi. Kansalaisten perushyvinvointi on myös merkittävä edellytys ekologisen kestävyuden edistämiseksi. (Kestäväkehitys www-sivut 2020a.)

Ympäristön resurssien, erityisesti uusiutumattomien resurssien, suojele ja hallinta on ekologisen kestävyuden keskiössä. Resurssien suojelemiseksi ja hallitsemiseksi on otettava käyttöön toimintatapoja ympäristön saastumisen minimoimiseksi sekä biolo-gisen monimuotoisuuden ja luonnonperinnön suojelemiseksi. (UNEP & UNWTO 2005, 9.) Ekologisen kestävyuden keskeisinä tavoitteina on myös välttää ympäristöön

kohdistuvaa vahingoittumista lyhyt- ja pitkäkestoisella tasolla sekä ylläpitää ja tukea luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Olennaista on välttää ja minimoida kaikki sellaiset toimenpiteet ja käytännöt, jotka voivat haitallisesti vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia nykyisillä ja tulevilla sukupolvilla on hyödyntää ympäristöresursseja. (Sloan, Legrand & Chen 2013, 25.)

3.4 Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys on tasapainoista kasvua, jossa pyritään välttämään pitkän aikavälin velkaantuminen. Keskiössä on kestävä talous, joka tukee hyvinvointia. Kestävä talous on myös sosiaalisen kestävyuden perusta ja omalta osaltaan se voi helpottaa sosiaalisen kestävyuden haasteita, kuten esimerkiksi väestön ikääntymisestä aiheutuvia sosiaaliturva- ja terveystalouksia. (Kestäväkehitys www-sivut 2020a.) Taloudellisen kestävyuden periaatteena on edistää yhteiskunnan eri tasojen hyvinvointia sekä tuoda esille kaiken taloudellisen toiminnan kustannustehokkuutta. Ratkaisevaa taloudellisen kestävyuden mahdollistumiseksi ovat myös yritysten toimintaedellytykset ja kilpailukyky. (UNEP & UNWTO 2005, 9.)

Kestäviä toimenpiteitä ja erityisesti ekologista kestävyyttä tukemalla yritykset voivat saada merkittäviä taloudellisia hyötyjä jopa pitkälle tulevaisuuteen, esimerkiksi tehostamalla energian- ja vedenkulutusta ja siihen liittyvää välineistöä. Taloudellisiin hyötyihin liittyy myös se, että yritys takaa oikeudenmukaisten ja tehokkaiden henkilöstökäytäntöjen toteutumisen yritystoiminnassa. Lisäksi myönteisiä vaikutuksia voivat olla muun muassa henkilöstön työmotivaation kasvu, yrityksen julkisen maineen ja markkinaosuuden nousu sekä työsuhteiden kehittyminen yrityksen eri sidosryhmien keskuudessa. (Sloan ym. 2013, 26.)

3.5 Sosiokulttuurinen kestävyys

Keskeisessä roolissa sosiokulttuuriseen kestävyysliikkeen liittymisen on varmistava, että hyvinvoinnin edellytykset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sosiokulttuurisen kestävyysliikkeen maailmanlaajuisia haasteita ovat muun muassa köyhyys, jatkuva väestönkasvu, sukupuolten välinen tasa-arvo, ruoka- ja terveydenhuolto sekä koulutuksen järjestäminen.

Näillä asioilla on merkittäviä vaikutuksia myös ekologisen ja taloudellisen kestävyysosa-alueisiin. (Kestäväkehitys www-sivut 2020a.) Marski (2021, 54) painottaa, että kulttuurin ylläpitäminen ja vahvistaminen, elinvoimaisuuden edistäminen sekä aitous ja kunnioitus kulttuurin esittämisessä ovat osa kestävä matkailua.

UNEP & UNWTO (2005, 9) painottavat sosiaalisen kestävyysmerkitystä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenten tasapuolisten mahdollisuuksien tukemiseen. Tärkeää olisi painottaa erityisesti köyhyyden lievittämistä sekä paikallisyhteisöjen elämää tukevien järjestelmien ylläpitämistä ja vahvistamista. Lisäksi sosiaalisen kestävyysmerkitsemisessä on tärkeää tunnustaa ja arvostaa erilaisia kulttuureja. Sloanin ym. (2013, 26) mukaan sosiaaliseen kestävyysmerkitsemiseen sitoutuneen yrityksen on otettava huomioon muun muassa ihmisoikeuksiin, työntekijöiden oikeuksiin, sosiaalisen ja kulttuurillisen monimuotoisuuden tukemiseen sekä paikallisten yhteisöjen osallistamiseen liittyvät ongelmat. Lisäksi henkilöstön kouluttaminen kestäviin toimiin liittyen on myös merkittävä osa sosiaaliseen kestävyysmerkitsemiseen sitoutumista.

4 KESTÄVÄ MATKAILU

4.1 Kestävän matkailun määritelmä

Kestävä matkailu on matkailuliiketoimintaa, joka on taloudellisesti kannattavaa, mutta ei kuitenkaan tuhoa ympäristöä ja paikalliskulttuureja. Kestävä matkailu perustuu kestävän kehityksen tavoitteisiin. Turusen (2013, 3) mukaan kestävän matkailun tarkoituksena on siis taata laadukkaita matkailupalveluja ja -tuotteita ottaen huomioon sekä matkailijoiden että matkailukohteen tarpeet ja samanaikaisesti pyrkiä välttämään ja minimoimaan matkailusta aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia. Turunen (2013, 3) ja UNEP & UNWTO (2005, 11) toteavat, että kestävässä matkailussa tarkoituksena on huomioida niin ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen kuin kulttuurinenkin kestävyys ja varmistaa näiden osa-alueiden tasapainoinen ja jatkuva kehitys. Tyrväinen, Tolvanen & Tuulentie (2013, 146) tuovat esille, että kestävän matkailun edistäminen voi tarkoittaa rajallisten kohdealueen resurssien jakamista ja kohdentamista uudelleen ja kestävämpään suuntaan. Matkailun kehittäminen kestävämmäksi vaatii lisäksi teknologisia ja poliittisia ratkaisuja sekä eri osapuolten asenteiden muuttumista.

Goodwinin mukaan (2016, 15) WWF on teettänyt kestävästä matkailusta käsittelevän asiakirjan, jonka mukaan kestävä matkailu koostuu kymmenestä keskeisestä tekijästä. Keskeisiin tekijöihin sisältyy muun muassa resurssien kestävä käyttö, ylikulutuksen ja jätteen määrän vähentäminen, monimuotoisuuden ylläpitäminen sekä paikallisyhteisöjen tukeminen. Näiden keskeisten tekijöiden lisäksi WWF:n määrittelemänä kestävässä matkailuun sisältyy prosessi, joka koostuu matkailun sisällyttämisestä suunnitteluun, paikallisyhteisöjen osallistamisesta, matkailun eri sidosryhmien huomioon ottamisesta, henkilökunnan kouluttamisesta, matkailun vastuullisesta markkinoinnista sekä tutkimustyöstä.

UNEP ja UNWTO (2005, 11–12) määrittelevät, että ”kestävä matkailu on matkailua, joka ottaa täysin huomioon aiheuttamansa nykyiset ja tulevat taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä ympäristövaikutukset, huomioiden matkailijoiden, elinkeinon, ympäristön ja kohdealueen yhteisön tarpeet”. Kestävän matkailun perustuessa kestävän kehityksen periaatteisiin, tulisi matkailun kaikkia muotoja pyrkiä kehittämään

kestävimmäksi siten, että niissä otettaisiin huomioon kestävän kehityksen periaatteet. Kestävä matkailu ei siis ole tietynlainen matkailutapa vaan se viittaa tietynlaiseen matkailun tilaan. Siksi esimerkiksi hyvin hallittu massamatkailu voi mahdollisesti olla yhtä lailla kestävää kuin pienemmän mittakaavan mukainen tiettyyn kiinnostuksen kohteeseen keskittyvä hajautettu matkailu. Tämä kuitenkin edellyttää sen, että matkailussa on huomioitu sen aiheuttamat vaikutukset ja toimittu kestävällä tavalla.

Kestävässä matkailussa olennaista on pyrkiä hyödyntämään matkailun kehittämisessä keskeisessä roolissa olevia ympäristöresursseja optimaalisesti sekä ylläpitämään keskeisiä ekologisia prosesseja. Lisäksi on tärkeää edistää ympäristöresurssien ja luonnon monimuotoisuuden suojelua. Paikalliskulttuurien sosiokulttuurillista aitoutta täytyy kunnioittaa, kulttuuriperintöä ja perinteisiä arvoja suojella sekä edistää kulttuurien välistä ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta. Olennaista on myös varmistaa taloudellisten toimintojen elinkelpoisuus ja pitkäkestoisuus. Sosiokulttuuristen etujen tuottaminen ja jakaantuminen tasapuolisesti kaikille sidosryhmille on myös olennaista, kuten työllisyys, tulonsaantimahdollisuudet, sosiaaliset palvelut paikallisyhteisöille ja osallistuminen köyhyyden lievittämiseen. Kestävän matkailun kehittäminen vaatii kaikkien olennaisten sidosryhmien osallisuutta ja poliittista johtajuutta, jotta laaja-alainen osallistuminen ja yhteisymmärrys voidaan varmistaa. Tärkeää on myös pyrkiä siihen, että matkailijat olisivat tyytyväisiä ja kokisivat merkityksellisiä matkailuelämyksiä, sillä siten on mahdollista kehittää matkailijoiden tietämystä kestävyydestä matkailussa ja siihen liittyvistä toimenpiteistä. (UNEP & UNWTO 2005, 11.)

Hemmin (2005, 85) mukaan kestävän matkailun kehittäminen on ennen kaikkea jatkuva prosessi, jossa tarkoituksena on ottaa käytössä olevat voimavarat huomioon siten, että taloudelliset, sosiokulttuuriset, esteettiset ja eettiset tarpeet täyttyvät. Lisäksi tärkeää on kulttuuriympäristön koskemattomuuden ylläpitäminen. Ekologisten toimintojen sekä biologisen ja maisemallisen monimuotoisuuden säilyttäminen on myös olennainen osa kestävän matkailun kehittämisessä.

Kestävässä matkailuun liittyen on olennaista käsitellä myös matkailun aiheuttamia vaikutuksia ympäristöön. Matkailun ympäristövaikutuksista yleisemmin esillä on negatiiviset vaikutukset. Hemmin (2005, 41–42) mukaan sekä matkailuelinkeinolla että matkailijoiden ja yritysten toiminnalla on laaja-alaisesti ja monin eri tavoin vaikutusta

ympäristöön. Nämä voidaan jaotella esimerkiksi välillisiin ja välittömiin tai tilapäisiin ja pysyviin vaikutuksiin. Ympäristölle aiheutuvilla vaikutuksilla on myös yleisesti useita seurausvaikutuksia, jotka voivat olla hyvinkin pitkäkestoisia. Esimerkiksi suuret matkailijamäärät voivat aiheuttaa kohteen maaston kulumista, mikä voi näkyä muun muassa kasvillisuuden häviämisenä, jonka seurauksena voi aiheutua muutoksia paikallisessa eläinkunnassa ja siten vaikutukset voivat heijastua koko ekosysteemiin.

Matkailulla voi kuitenkin olla välillisesti myös positiivisia vaikutuksia ympäristöön (Hemmi 2005, 41–42). Esimerkiksi ympäristövastuullinen käyttäytyminen kohteen matkailijoiden keskuudessa voi lisääntyä sen myötä, kun matkailijoiden tietoisuus ja arvostus ympäristöä kohtaan kehittyy. Tietoisuutta ja arvostusta voidaan edistää esimerkiksi tutustumalla luonnonsuojelun kautta arvokkaisiin kohteisiin. Lisäksi matkailutulojen ohjaaminen muun muassa kunnostamista tarvitsevien kohteiden uudistamiseen, ympäristön kulutuksen ennaltaehkäisemiseen ja laadun ylläpitämiseen luontokohteissa ovat myönteisiä matkailun ympäristövaikutuksia. (Veijola ym. 2013, 147.)

4.2 Kestävän matkailun mahdollisuudet ja haasteet

Matkailulla on merkittävä rooli myötävaikuttaa kestävään kehitykseen ja siihen liittyviin haasteisiin, sillä matkailuala on kasvava ja dynaaminen ala. Matkailulla on myös merkittävää taloudellista vaikutusta paikallismaihin ja -kohteisiin. Lisäksi matkailu voi mahdollistaa erityisten suhteiden syntymisen kuluttajien, toimialan, ympäristön ja paikallisyhteisöjen välille, joissa korostuu kolme seuraavaa näkökulmaa matkailun ja kestäväan kehityksen välillä. Matkailun merkitys kestävään kehitykseen tulee ilmi muun muassa siitä, että matkailupalvelujen tuottaminen sisältää sekä suoraa että epäsuoraa vuorovaikutusta matkailijoiden sekä paikallisyhteisöjen ja -ympäristöjen välillä. Matkailu edistää myös ympäristön ongelmiin sekä valtioiden ja kulttuurien välisiin eroihin liittyvää tietoisuutta, mikä voi puolestaan vaikuttaa esimerkiksi ihmisten asenteisiin kestävyyttä ja siihen liittyviä ongelmia kohtaan jopa pitkäaikaisesti. Matkailuala on myös riippuvainen siitä, että matkailupalvelun tai -elämyksen keskiössä matkailijoille on muun muassa koskematon ja puhdas ympäristö, houkuttelevat luonnonalueet, historiallisesti ja kulttuurisesti aidot perinteet sekä vieraanvaraiset

kohdeyhteisöt. Muun muassa juuri näitä asioita kestäväällä kehityksellä pyritäänkin tukemaan ja edistämään. (UNEP ja UNWTO 2005, 9–10.)

Kestävän kehityksen ja matkailuliiketoiminnan välinen yhteys onkin merkittävä, mutta samalla haavoittuva, sillä matkailulla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia kestäväen kehityksen edistämiseen ja toteutumiseen. Matkailu voi yhteisötasolla, jopa syrjäisemmissäkin yhteisöissä, edistää yritystoiminnan kehittämistä ja työllistymismahdollisuuksia sekä kannustaa sijoitusta ja tukea paikallisiin palveluihin. Ympäristö- ja kulttuurivoimavaroihin liittyvä konkreettinen taloudellinen arvo voi kasvaa matkailun myötä, mikä puolestaan voi tukea kyseisten voimavarojen suojelua matkailijoiden kohteeseen tuomien tulojen sekä paikallisen yhteisön taloudellisen tuen avulla. Matkailua voidaan hyödyntää myös voimavarana kulttuurien välisen ymmärryksen ja rauhanomaisuuden saavuttamiseksi ja edistämiseksi. (UNEP ja UNWTO 2005, 9–10.)

Kestävään matkailuun liittyy lukuisia maailmanlaajuisia haasteita, kuten dynaamisen kasvun hallitseminen, ilmastonmuutos, köyhyyden lievittäminen, luonnonsuojelulle tarvittava tuki sekä terveys ja turvallisuus. Matkailijoiden määrän ennustetun kasvun myötä painetta kasaantuu yhä enemmän ympäristölle ja sen rajallisille resursseille. Matkailuliiketoiminnan kasvun täytyy siksi olla hallittua, ettei se aiheuttaisi vahinkoja ympäristöresursseihin, joista matkailu väistämättä on riippuvainen. Jotta matkailun kasvu olisi kestävä, tulee matkakohteet ja kehittämistarpeet suunnitella huolella. Olennaista on myös kehittää erilaisia ympäristöjohtamisen käytäntöjä ja pyrkiä vaikuttamaan asiakkaiden kulutustottumuksiin. (UNEP & UNWTO 2005, 12–14.) Ympäristön vahingoittumista aiheuttaa esimerkiksi matkailijoiden liiallinen määrä suhteessa kohteen kantokykyyn ja alueen luonnon häiritseminen (Hemmi 2005, 42).

Matkailijoiden liiallinen määrä kohteessa tunnetaan myös käsitteenä liikamatkailu (*overtourism*), joka vaikuttaa negatiivisesti kohteen asukkaiden elämänlaatuun tai kokemuksen laatuun ja on vastakohta vastuulliselle matkailulle. Liikamatkailu on kasvavissa määrin yleistynyt yhä useammassa matkailukohteessa. Matkailualalla kulutus on keskeisessä asemassa ja matkailijoiden rooli kuluttajina kattaakin 11 prosenttia maailmanlaajuisesta kulutuksesta. Matkailun muuttumiseen liikamatkailuksi vaikuttavat esimerkiksi laskevat matkakustannukset, jotka mahdollistavat matkustamisen yleistymisen. Lisäksi matkailijoille suunnatut majoitusvaihtoehdot, kuten Airbnb tarjoavat

edullisia, paikallisen väestön keskuudessa ja helposti saatavilla olevia majoitusmahdollisuuksia, mikä tuo lisää matkailijoita paikallisten keskuuteen ja voi vaikuttaa negatiivisesti paikallisyhteisöön. Liikamatkailuun vaikuttaa myös se, että matkailijoille markkinoidaan tiettyjä matkailijoiden keskuudessa suosittuja ja kohdistettuja matkakohteita, jolloin matkailijamäärät nousevat tietyissä kohteissa, mikä omalta osaltaan vaikuttaa liikamatkailuun kohteessa. (Goodwin 2017, 1, 5–6.)

Liikamatkailun käsite voidaan yhdistää sesonkipainotteisesti myös Suomessa tiettyihin kohteisiin, joissa matkailijamäärien kasvua täytyy seurata ja hallita tiettyinä sesonkiaikoina. Liikamatkailun vaikutukset koskevat sekä paikallisia asukkaita että kohteessa vieraileva matkailijoita. Matkakohteen tai -alueen matkailijamäärien kasvu voi aiheuttaa haitallisia vaikutuksia ympäristöön kuten biologisen monimuotoisuuden vähenemistä ja maaperän kulumisen voimistumista. Tällöin riskinä on, että kohteen luonnon kantokyky ylittyy, mistä aiheutuu negatiivisia vaikutuksia kohteen ympäristölle. Tämän välttämiseksi olisi tärkeää hallita matkailijamäärien kasvua, laskelmoida alueen kantokykyä ja ottaa paikallisasukkaat huomioon matkailutoiminnassa. (Marski 2021, 54.) Maapallon ekologista kantokykyä voidaan pitää mittarina siitä, mihin asti luonto kestää ihmisen toiminnan kuten tuotannon, kulutuksen ja jätteiden aiheuttamaa räsytystä. Tämän rajan ylittyminen johtaa erilaisiin ympäristötuhoihin. (Sjöstedt 2018.)

Ilmastonmuutos on väistämättä yksi kestävään matkailuun ja sen pitkäkestoisuuteen vaikuttava ongelma, jota voi katsoa kahdesta eri näkökulmasta. Ilmastonmuutoksella ja sen aiheuttamilla vaikutuksilla on ja tulee olemaan seurauksia matkailuun, mutta myös matkailu itsessään on osallisena ilmastonmuutokseen. Ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaikutuksia matkailuun ovat muun muassa merenpintojen nousu, sään ääriolosuhteiden yleistyminen ja voimistuminen sekä erityisesti rannikkokohteita uhkaavat vesivarojen häiriöt. Yleisesti lämpötilojen ja sademäärien vaihtelut vaikuttavat matkailun markkinavetovoimaan lähes kaikkialla maailmassa, riippuen kuitenkin kohteesta. (UNEP & UNWTO 2005, 13.) Marskin (2021, 66–67) mukaan ilmastonmuutoksesta aiheutuva ympäristö- ja luonnonkatastrofien lisääntyminen ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen luo matkailuyritysten toiminnan edellytyksille ja matkailuliiketoiminnan kehittämislle haasteita. Kehittämisessä tulee ottaa huomioon muun muassa palvelutarjonnan uudistaminen ja matkailun ympärivuotisuuden edistäminen.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset, kuten sääolosuhteiden muutokset näkyvät myös Suomessa, ja lämpötilojen nousu ja sademäärien kasvu korostuvat etenkin talviaikaan (THL 2020). Sääolosuhteiden muuttuminen vaikuttaa talvimatkailutoimintaan muun muassa siten, että talvimatkailun järjestäminen Etelä-Suomessa vaikeutuu, mikä lisää talvimatkailijoiden määrää Pohjois-Suomessa. Talvimatkailukauden lyhentyessä entistään, alueille kohdistuu suurempia matkailijamääriä samanaikaisesti, mikä voi vahingoittaa alueen kantokykyä. Matkailuliiketoiminnan kannalta on haastavaa, jos talvikausi ei ala ajallaan, jolloin myös matkailijoiden saapuminen kohteeseen ei sääolosuhteista johtuen ole välttämättä tasaista pitkin talvea. (Ilmasto-opas www-sivut n.d.)

Matkailu on osallisena ilmastonmuutoksen etenemiseen muun muassa sen aiheuttamien päästöjen vuoksi. Lentomatkailun osuus on 2–3 prosenttia maailmanlaajuisen fossiilisten polttoaineiden käytöstä ja jopa 3.5 prosenttia ihmisten aiheuttamasta kasvihuoneilmiöstä. Matkailun osuus on jopa 5.3 prosenttia koko maailman ihmisten aiheuttamista kasvihuonepäästöistä, jotka koostuvat suurimmaksi osaksi liikennepäästöistä. Lentoliikenne onkin yksi nopeimmin kasvavista kasvihuonepäästöjen lähteistä ja siksi näiden vaikutusten on arvioitu kasvavan merkittävässä määrin. (UNEP & UNWTO 2005, 13.) Liikenteestä aiheutuvista kaikista päästöistä matkailun osuus oli 22 prosenttia vuonna 2016 ja arvioiden mukaan se tulee myös tulevaisuudessa olemaan samansuuruinen (UNWTO 2019).

Matkailun osuus koko maailman hiilijalanjäljestä puolestaan on noin 5–8 prosenttia (UNWTO 2019). Hiilijalanjälki tarkoittaa hiilidioksidipäästöjä, jotka aiheutuvat ihmisen toiminnasta, ja hiilijalanjälki voidaan määrittää yritykselle, organisaatiolle, tuotteelle tai toiminnalle, ja siinä huomioidaan hiilidioksidin lisäksi myös muut merkittävät kasvihuonepäästöt (Sjöstedt 2018). Hiilijalanjäljen avulla voidaan siis mitata toiminnan vaikutusta ilmastoon. Hiilijalanjäljen laskeminen antaa matkailutoimijalle käsityksen siitä, mistä toiminnan merkittävimmät päästöt koostuvat ja mitä päästöjen tehokkaaksi vähentämiseksi voidaan tehdä. Matkailutoiminnan hiilijalanjälki koostuu matkustamisesta kohteeseen, majoituksesta, ruokailuista sekä aktiviteeteista ja muusta toiminnasta kohteessa. (Visit Finland 2019.)

Visit Finland toteutti vuonna 2018 kestävään matkailuun, haasteisiin ja kehittämistarpeisiin liittyvän selvitystyön, joka kartoitti Suomen matkailutoimijoiden toimintaa

vastuullisuuden ja kestävän kehityksen näkökulmasta. Työhön osallistui yhteensä 325 erikokoista matkailualan toimijaa eri puolilta Suomea. Tavoitteena oli keskittyä erityisesti matkailutoimijoiden asenteisiin, valmiuksiin ja pyrkimyksiin vastuulliseen matkailuun liittyen sekä erilaisten kestävän kehityksen toimenpiteiden käynnistämiseen. Kyseisen selvitystyön mukaan kestävän matkailun kehittäminen on välttämätöntä, jotta matkailutoiminta voisi jatkossakin kasvaa ja säilyttää kilpailukykyänsä sekä tukea kestävän kehityksen kaikkia osa-alueita. (Visit Finland 2018, 1, 7.)

Selvityksessä tuli esille muun muassa se, että mukana olleiden matkailuyritysten keskeisimpiä syitä kestävän kehityksen ja vastuullisuuden osallisuudesta yrityksen arvoihin liittyivät yrityksen omaan arvomaailmaan, luonnon ja sen säästämisen arvostamiseen, asiakkaiden vaatimuksiin sekä toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen. Erityisesti tapahtumatoimijoilla ja muilla kulttuurikohteilla keskeisiksi syiksi kestävän ja vastuullisen liiketoiminnan tukemisessa korostuivat myös markkinointiin ja viestintään liittyvät syyt. Selvityksen haastateltavien mukaan vastuullisuudella ja kestävyydellä on selkeää markkinoinnillista lisäarvoa. Myös asiakkaiden tietoisuus esimerkiksi ympäristövaikutuksista on lisääntynyt, mikä on ohjannut toimijoita keskittymään kestäviin ja vastuullisiin toimenpiteisiin. (Visit Finland 2018, 10.)

Kyseisessä selvityksessä esille tulleita haasteita suomalaisten matkailutoimijoiden keskuudessa olivat muun muassa jätteenlajittelun toteutuminen kunnallisella tasolla sekä tiedonpuute kestävyden eri osa-alueista. Lisäksi jotkut matkailutoimijat kokivat haasteelliseksi ohjeistaa asiakkaita toimimaan vastuullisesti siten, että ohjeet olisivat kaikkien asiakkaiden omaksuttavissa. Erityisesti pienten yritysten resurssit nousivat myös haasteiksi. Haasteena koettiin jossain määrin myös henkilöstön sitouttaminen kestävän matkailun toimenpiteisiin, esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuden ja kausiluontoisen työn vuoksi. Yleisenä haasteena selvityksen mukaan koettiin myös se, miten yritys voisi samanaikaisesti varmistaa yrityksen toiminnan liiketaloudellisen kannattavuuden ja kestävän matkailun tukemisen. (Visit Finland 2018, 21–22.)

4.3 Kestävän matkailun tavoitteet

UNEP ja UNWTO (2005, 18–20) ovat kehittäneet kestävän matkailun asialistan, joka koostuu kahdesta toisiinsa liittyvästä matkailun kestävyuden perusedellytyksestä eli siitä, että matkailuliiketoiminnan jatkuminen voidaan varmistaa sekä siitä, että kohteen yhteisö ja ympäristö hyötyvät matkailun vaikutuksista kestävällä tavalla. Kyseinen asialista koostuu kahdestatoista tavoitteesta, jotka ottavat huomioon kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet. Tavoitteiden avulla kestävään matkailuun liittyvää politiikkaa voidaan kehittää ja sen avulla vaikuttaa yhteisöihin ja ympäristöön kohdistuviin matkailun haitallisten vaikutusten minimointiin sekä siihen, että matkailun myötävaikutuksista paikallisiin talouksiin, luonto- ja kulttuuriperintökohteiden suojeluun sekä paikallisten ja matkailijoiden elämänlaatuun voitaisiin saada maksimaalinen hyöty.

Kestävän matkailun tavoitteita ovat muun muassa taloudellinen elinkelpoisuus sekä paikallinen hyvinvointi ja vauraus. Taloudellinen elinkelpoisuus viittaa siihen, että matkailukohteiden ja -yritysten elinkelpoisuus ja kilpailukyky varmistetaan, jotta ne voivat pitkäkestoisesti menestyä ja tuottaa arvoa eri sidosryhmille. Paikallinen hyvinvointi ja vauraus puolestaan viittaa siihen, että matkailun myötävaikutukset paikalliskohteen taloudelliseen hyvinvointiin maksimoidaan. Tavoitteisiin kuuluu myös paikallisten osallistaminen ja yhteisön hyvinvointi. Paikallisten osallistaminen koostuu siitä, että paikallisia yhteisöjä valtuutetaan ja otetaan mukaan kohdealueen matkailun hallinnan ja jatkokehityksen suunnitteluun liittyen, tehden yhteistyötä muiden sidosryhmien kanssa. Yhteisön hyvinvointi perustuu paikallisyhteisöjen elämänlaadun ylläpitämiseen ja vahvistamiseen. (UNEP & UNWTO 2005, 18–19.)

Tavoitteisiin kuuluu myös se, että matkailuun liittyviä paikallisia työmahdollisuuksia edistetään kaikille tasapuolisesti. Kestävän matkailun yhtenä tavoitteena on, että matkailusta syntyvät taloudelliset ja sosiaaliset hyödyt jaetaan laaja-alaisesti ja oikeudenmukaisesti paikallisyhteisön keskuudessa. Kestävällä matkailulla pyritään myös täyttämään matkailijoiden odotukset. Kulttuurillista rikkautta eli paikalliskohteen historiallista perintöä sekä alkuperäisen kulttuuria, perinteitä ja erottautumiskykyä tulisi pyrkiä arvostamaan ja tukemaan. Kestävällä matkailulla pyritään lisäksi suojelemaan ympäristön koskemattomuutta ja puhtautta sekä biologista monimuotoisuutta, mihin liittyy esimerkiksi matkailusta aiheutuvien päästöjen ja jätteiden minimointi.

Resurssitehokkuus on myös yksi tavoitteista ja sillä pyritään minimoimaan rajallisten ja uusiutumattomien resurssien käyttäminen matkailupalveluissa. Yksi tavoitteista on lisäksi varmistaa, että matkailupalvelut ovat turvallisia, odotukset täyttäviä ja kaikille tasapuolisesti saatavilla. Kaikki tavoitteet ovat yhtä merkityksellisiä ja monet niistä liittyvät kaikkiin kestävyuden osa-alueisiin. (UNEP & UNWTO 2005, 18–19.)

Kansainvälisellä tasolla nämä kaikki näkökulmat ovat tärkeitä ja Suomen täytyy yhtä lailla sitoutua maailmanlaajuisiin periaatteisiin. Valtakunnallisella tasolla on kuitenkin laadittu myös tiettyjä sitoumuksia ja strategioita, jotta yhteisiin tavoitteisiin tähtäävä matkailun kestävä kehitys voitaisiin Suomessa varmistaa toimijoiden keskuudessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on laatinut Suomen matkailustrategian vuosille 2019–2028, jossa on asetettu valtakunnallisen matkailun kehittämiseksi tavoitteet. Matkailustrategian tarkoituksena on kehittää matkailua vastuullisena ja kestäväksi palveluliiketoiminnan alana, joka tukee ympärivuotisesti työllisyyttä ja hyvinvointia koko maassa. Taustalla toimii tavoite siitä, että Suomi olisi Pohjoismaiden kärkimaa kestävä kasvun matkailukohteena. Strategialle on määritelty neljä painopistettä, jotka ovat kestävä kehityksen mukaisen toiminnan tukeminen, vastaaminen digitaaliseen muutokseen, kehittää saavutettavuutta matkailualan tarpeet huomioiden sekä varmistaa kilpailukykyinen toimintaympäristö. Jotta kestävä kasvu ja uudistuminen voitaisiin matkailulla varmistaa, keskeisenä teemana toimii yhteistyö. Matkailustrategiaa voidaankin pitää ohjaavana toimenpidesuunnitelmana, jota matkailualan toimijat voivat hyödyntää toiminnan kehittämisessä. ”Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun” on strategian virallinen slogan. (TEM www-sivut n.d.)

5 VASTUULLINEN MATKAILULIIKETOIMINTA

5.1 Määritelmä ja pääperiaatteet

Vastuullisuudesta matkailussa alettiin kasvavissa määrin keskustella 1980-luvulla, ja vastuullisuus miellettiin siitä lähtien merkittäväksi osaksi kestäväää matkailua. (Bramwell, Lane, McCabe, Mosedale, & Scarles 2008, 253). Goodwinin (2016, 5, 17) mukaan vastuullinen matkailu on vastuun ottamista, vaikutusten ymmärtämistä ja sen hyväksymistä, että matkailu on sellaista, mitä me siitä teemme. Vastuun matkailun positiivisista ja negatiivisista vaikutuksista sekä muutoksen tekemisestä voi siis jakaa kaikille matkailussa mukana oleville sidosryhmille. Myös Veijola, Ilola ja Edelheim (2013, 21) pohtivat, että kaikkien sidosryhmien, jotka osallistuvat matkailutoimintaan tulisi toimia vastuullisesti, mutta myös matkailu itsessään merkittävänä toimialana luo vastuuta sen aiheuttamista vaikutuksista.

Goodwin (2016, 17) tuo esille, että vastuullisessa matkailussa voidaan painottaa sitä, mitä ihmiset käytännössä tekevät tuodakseen ympäristöongelmia esille, osoittaakseen paikallisia prioriteetteja ja toimiakseen läpinäkyvällä tavalla. Vastuullisesta matkailuun osallistumisesta puhuttaessa olisi hyvä tarkentaa, mihin vastuun ottaminen konkreettisesti perustuu, millä tavoin ja missä määrin vastuuta otetaan ja mitä sillä on saavutettu. Näiden tarkennusten perusteella on mahdollista arvioida, onko vastuuta otettu tarpeeksi ja toimivalla tavalla eli mitä vaikutusta toiminnalla on ollut. Siten voidaan arvioida toiminnan tehokkuutta sekä kehittää toimintaa jatkossa. Jotta muutosta matkailutoiminnan vastuullisuuteen voitaisiin saada aikaan, on tärkeää tiedostaa ja ottaa vastuuta matkailun sekä positiivista että negatiivisista vaikutuksista.

Vastuullista matkailua ei voi niinkään määritellä tietyksi matkailun muodoksi. Kyse on vastuullisuuden periaatteista, joita noudattamalla matkailun eri sidosryhmät kuten matkailutoimijat ja -yritykset sekä matkailijat voivat toimia vastuullisesti eli ottaa vastuuta toiminnastaan ja sen seurauksista. Matkailun vastuullisuus ei siis ole suoraan yhteydessä tietynlaiseen matkailutyyppiin. (García-Rosell 2017, 231.) Tukemalla ja edistämällä vastuullisuutta matkailutoiminnassa ja siihen liittyviä toimintaperiaatteita

pyritään saavuttamaan kestävämpää matkailua. Kestävän matkailun voi siis määrittellä ikään kuin vastuullisen toiminnan tavoitteeksi. (Veijola ym. 2013, 22.)

Vastuullisuus tulisi kokonaisvaltaisesti sisällyttää yrityksen toimintaan, jolloin myös yrityksen henkilökunnan on sitouduttava toimimaan vastuullisesti. Sitoutuminen edellyttää muun muassa sitä, että vastuullisen toiminnan jatkuvuus ja suunnitelmallisuus varmistetaan. (Goodwin 2016, 93.) Kaikilla matkailussa mukana olevilla sidosryhmillä on vaikutusta kaikkiin näihin vastuullisuuden ulottuvuuksiin, mikä tarkoittaa sitä, että kaikkien matkailuun liittyvien osapuolten tulisi sitoutua edistämään vastuullista matkailua, jotta matkailua voisi toteuttaa kestävämmiin (Leslie 2012b, 165–171).

Goodwin (2016, 253–254) painottaa, että keskeistä vastuullisessa matkailussa on vastuun ottaminen matkailun vaikutuksista, ja vastuu kuuluu kaikille matkailun sidosryhmille. Tällä vastuun ottamisella pyritään siihen, että matkailuliiketoiminta tukisi ennistä enemmän kestävä kehitystä ja olisi siten kestävämpää kokonaisvaltaisesti. Jotta matkailuyritys voisi ottaa vastuuta, on sen ymmärrettävä ja sitouduttava vastuullisuuden periaatteisiin, jotka toimintaa ohjaavat. Vastuullisen matkailun periaatteet (*the Ethics of Responsibility*) viittaavat muun muassa siihen, että vastuullinen matkailu voidaan saavuttaa eri tavoin eri paikoissa. Maailman matkailujärjestö UNWTO (2020c) määrittelee, että vastuullisen ja kestävä matkailun viitekehyksenä toimivat tietyt eettiset periaatteet (*the Global Code of Ethics for Tourism*), jotka ohjaavat toimijoita matkailun kehittämisessä ja matkailun vaikutusten hallitsemisessa.

Goodwinin (2016, 253–254) mukaan vastuullisen matkailun periaatteisiin liittyy muun muassa se, että toiminnan ja saavutusten tulisi olla läpinäkyviä ja perusteltavissa, ja kaikissa matkailun muodoissa voidaan, ja tulee toimia vastuullisemmin. Toiminnan läpinäkyvyyteen liittyy myös se, että asiakkailla on mahdollisuus luotettavalla tavalla antaa palautetta matkailuyritysten toiminnasta (Goodwin 2016, 93). Vastuullisuuden määrittely riippuu paikallisista olosuhteista, sillä se, millä tavoin vastuullista matkailua voidaan toteuttaa, vaihtelee kohteen sekä paikallisyhteisön olosuhteiden ja resursien mukaan. Vastuullisessa matkailussa olennaista on tiedostaa, mitä voidaan tehdä ja kehittää sekä ryhtyä toimeen vastuullisuuden edistämiseksi. (Goodwin 2016, 253–254.) Veijolan, Ilolan ja Edelheimin (2013, 21) mukaan matkailun vastuullisuudessa tärkeää on huomioida, että se tapahtuu paikallisen luonnon ja väestön ehdoilla.

Vastuullisen matkailun avulla taloudelliseen, ekologiseen ja sosiokulttuuriseen ulottuvuuteen kohdistuvia haitallisia vaikutuksia voidaan minimoida, paikallisyhteisöjen hyvinvointia tukea sekä työolosuhteita ja matkailualan mahdollisuuksia parantaa. Lisäksi paikallisen väestön mukaan ottaminen päätöksentekoon, luonnon- ja kulttuuriperinnön suojelemisen tukeminen sekä maailman monimuotoisuuden ylläpitäminen ovat toimia, joihin vastuullisella matkailulla pyritään. Olennaista on myös tarjota matkailijoille merkityksellisiä kokemuksia paikallisväestön kanssa vuorovaikutuksessa sekä edistää ymmärrystä matkailun aiheuttamista kulttuurillisista, sosiaalisista ja ekologisista haasteista paikalliskohteessa. (The Cape Town Declaration 2002.)

Vastuullisuuteen liittyy olennaisesti myös matkailukohteen ja -palveluiden saavutettavuuden kehittäminen. Esteettömät kohteet ja palvelut palvelevat sellaisia asiakkaita, joilla on erityisiä fyysisiä tarpeita ja heidän matkaseurueitaan. (The Cape Town Declaration 2002.) Esteettömyys ja saavutettavuus liitetään usein toisiinsa (*accessibility*), mutta niissä painottuu hieman eri näkökulmat. Saavutettavuuteen sisältyy esimerkiksi tiedot, palvelut ja asenteet, ja saavutettavuus yhdistetään yleensä digitaalisiin ympäristöihin. Esteettömyydessä on kyse siitä, että ihmiset otetaan tasavertaisesti huomioon fyysisen ympäristön suunnittelussa ja toteutuksessa. (Visit Finland 2019.)

5.2 Vastuullisen matkailun näkökulmia

Bramwellin ym. (2009, 253) mukaan vastuullista matkailua voi tarkastella ja tutkia neljästä näkökulmasta, jotka ovat matkailupalvelujen tuottaminen, matkailupalvelujen kuluttaminen, matkailun sidosryhmät ja kriittinen matkailututkimus. Sillä, mistä näkökulmasta vastuullista matkailua tutkii, voi olla vaikutusta siihen, mitä toimenpiteitä tehdään. Kukin näkökulma ohjaa vastuullisen matkailun toimintaa hieman eri suuntaan, mutta näkökulmien yhdistäminen voi myös olla hyödyllistä. Matkailupalvelujen tuottaminen vastuullisesti keskittyy matkailutoimijoiden ja -yritysten vastuuseen ja tuo esille sen, että yrityksen eettinen arvomaailma on yhteydessä yrityksen päätöksentekoon. On kuitenkin huomioitava myös se, että eettiset arvot eivät välttämättä yksinään riitä ohjaamaan yritystä tekemään vastuullisempia ja ympäristöystävällisiä valintoja, sillä myös toiminnan kaupallisuudella ja kannattavuudella on merkitystä.

Vastuullisessa matkailupalvelujen kuluttamisessa puhutaan matkailijoiden vastuullisuudesta eli siitä, että yksittäisillä matkailijoilla on mahdollisuus ottaa vastuuta matkakohdetta ja palveluja valitessaan, mikä koskee niin poliittista, ekologista kuin sosiaalistakin vastuuta (García-Rosell 2017, 232; Veijola ym. 2013, 21). Matkailijan valintoihin ja kulutustottumuksiin vaikuttaa kuitenkin myös se, millaiset eettiset arvot, asenteet ja käyttäytymistavat matkailijalla on. Matkailupalvelujen kuluttamiseen ja vastuullisuuskäsitteiden huomioon otamiseen tai huomiotta jättämiseen vaikuttaa siis muun muassa se, kokeeko matkailija vastuullisuuden itselleen tärkeäksi arvoksi. (Bramwell ym. 2008, 253.) Visit Finlandin (2019) mukaan matkailijoiden tekemissä valinnoissa korostuu yhä enemmän omaan arvomaailmaan sopivuus ja kysyntä kestävämmille matkailupalveluille. COVID-19 pandemialla on myös oma osuutensa siihen, että kysyntä vastuullisille matkailupalveluille on kasvussa (UNWTO 2020d).

Bramwell ym. (2008, 254) tuovat esille, että vastuullisen matkailun eri sidosryhmien väliset suhteet ovat myös yksi näkökulma tarkastella vastuullista matkailua. Näihin lukeutuu muun muassa kuluttajan ja tuottajan, matkailualan ja kohdeyhteisön sekä työntekijän ja työnantajan väliset suhteet. Matkailupalvelujen kuluttajan ja tuottajan sidosryhmässä keskiössä on kestävä matkailututkimuksen lisääminen, jossa kysyntä, tarjonta, kulutus ja tuotanto ovat kaikki sidoksissa toisiinsa. García-Rosellin (2017, 234) mukaan kaikkien matkailun eri sidosryhmien arvoilla, osaamisella ja näkemyksillä on olennainen rooli matkailun vastuullisuuden kehittämisessä.

Kriittiseen matkailututkimukseen liittyy muun muassa pohdintaa siitä, keskitytäänkö siinä yksilöiden vastuuseen ja toimintatapoihin vai sosiaalisten ryhmien yhteiseen vastuuseen ja tapoihin toimia vastuullisuuden edistämiseksi. Yksittäisten ihmisten eettiset arvot ja jaetut sosiaaliset normit liittyvät kuitenkin vahvasti toisiinsa, ja vastuullisen matkailun tutkimuksissa onkin keskitytty muun muassa yksilöiden eettisten arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen ymmärtämiseen. Tutkimuksissa on keskitytty myös yritysten yhteiskuntavastuun toteutumiseen ja ympäristöystävällisten valintojen päätöksentekoon yritys- ja organisaatiotasolla. Lisäksi tutkimuksissa voitaisiin tulevaisuudessa keskittyä myös matkailualan järjestöjen pyrkimyksiin vastuullisen matkailun edistämiseen liittyen. (Bramwell ym. 2008, 254.)

Veijolan ym. (2013, 22–24) mukaan vastuullista matkailua on yleisesti käsitelty sosiaalisesta, taloudellisesta ja ekologisesta näkökulmasta, mutta vastuullisuudessa tulisi ottaa huomioon myös kulttuurinen ja poliittinen vastuullisuus. Leslie (2012, 32–33) ja Timothy (2012, 72–81) tuovat esille, että matkailun sosiaalisen vastuullisuuden keskiössä on se, että matkailun hyödyt eri osapuolten keskuudessa jakautuvat mahdollisimman tasaisesti ja paikallisyhteisöjen elämään vaikuttavat haitat pyritään minimoimaan. Lisäksi olennaista sosiaalisesti vastuullisessa toiminnassa on paikallisten asukkaiden osallistaminen matkailun suunnitteluun ja kehittämiseen sekä oikeudenmukaisen palkkauksen ja hyvien työolojen varmistaminen. Tärkeää on myös säilyttää hienovaraisuus paikalliskulttuuria kohtaan sekä tukea sosiaalista ja kulttuurillista monimuotoisuutta (The Cape Town Declaration 2002).

Timothy (2012, 72–81) painottaa sitä, että kulttuurista vastuullisuutta tulisi käsitellä omana ulottuvuutenaan eikä yhdistettynä sosiaaliseen vastuuseen, sillä sosiaalisessa ulottuvuudessa keskiössä ovat ihmisten väliset suhteet, muodostelmat, käytännöt ja hierarkiat, kun taas kulttuuriseen vastuullisuuteen vaikuttavat arvot, normit ja symboliset hierarkiat. Matkailu on kulttuurisesti vastuullista silloin, kun paikallista kulttuuria ja paikallisten asukkaiden arvoja kunnioitetaan ja kulttuuriperinnön monimuotoisuutta pyritään edistämään. Matkailijoiden ja paikallisasukkaiden välinen kunnioitus kulttuuria kohtaan voi kehittyä vastuullisen matkailun avulla, kun molemminpuolinen ymmärrys kulttuurien välisistä eroista kasvaa. Visit Finlandin (2019) kestävä matkailun kriteeristöissä kuitenkin käsitellään sosiaalista ja kulttuurillista vastuullisuutta yhdistettynä sosiokulttuuriseksi vastuullisuudeksi sen sijaan, että näitä kahta vastuullisuuden ulottuvuutta käsiteltäisiin vain erillään. Siksi myös tässä tutkimuksessa viitataan sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen.

Taloudellisella vastuullisuudella pyritään ensisijaisesti siihen, että toiminta on taloudellisesti kannattavaa ja siihen, että matkailuyritykset työllistäisivät paikallisia asukkaita sekä tukisivat alueen yrityksiä hankkimalla paikallisia tuotteita ja palveluita. Siten matkailuyritykset tuovat omalta osaltaan tuloja ja työpaikkoja kohdealueelle. Olennaista on myös, että taloudellisesti vastuullinen matkailu ei vaikuta negatiivisesti alueen muihin elinkeinoihin, vaan se voi mahdollisesti jopa tuoda alueen perinteisiä elinkeinoja uudelleen toimintakykyisiksi. (Veijola ym. 2013, 173–180.) Taloudellisen vastuullisuuden keskiössä on myös pyrkimys vähentää köyhyyttä ja tukea taloudellista

tasa-arvoa. (Pleumarom 2012, 90–106). Taloudellisesti vastuullisesti toimiva matkailuliiketoiminta pyrkii kasvun lisäksi siihen, että matkailusta saatavat tulot jäisivät mahdollisimman laajalti paikalliselle alueelle (Cape Town Declaration 2002).

Ekologisessa vastuullisuudessa tarkoituksena on minimoida haitalliset vaikutukset, jotka kohdistuvat ympäristöön. Vastuullisen matkailutoiminnan ekologisuudessa on keskityttävä ympäristöongelmia aiheuttaviin toimintoihin kuten jätteiden käsittelyyn, sähkön- ja vedenkulutukseen sekä paikalliseen ympäristöön suoraan vaikuttaviin suuriin matkailijamääriin. (Veijola ym. 2013, 146–156.) Myös matkailijoiden, paikallisten asukkaiden ja muiden sidosryhmien opastaminen ympäristön kunnioittamisesta ja ekologisuutta edistävästä käyttäytymisestä on tärkeää ekologisen vastuullisuuden tukemisessa (Veijola ym. 2013, 23). Matkailijoiden tietoisuuden ja arvostuksen lisäämisellä luontoa ja ympäristöä kohtaan voi olla positiivisia vaikutuksia ja edistävän ympäristövastuullista käyttäytymistä (Veijola ym. 2013, 147). Tehokas energiankäyttö on myös yksi ekologisen vastuullisuuden osa-alue, ja yksi merkittävimmistä keinoista maailmanlaajuisesti ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä. Muun muassa juuri energiankäytön muuttaminen tehokkaaksi ja ekologisemmaksi tuo myös kustannussäästöjä yritykselle ja siten tukee toiminnan kannattavuutta. (Marski 2021, 55.)

Marskin (2021, 53) mukaan kestävyiden ja vastuullisuuden sisältyminen matkailijoiden arvomaailmaan vaikuttaa ostopäätöksiin yhä kasvavissa määrin. Matkailupalvelujen merkittävimpiä kestävyttä tukevia osa-alueita matkailijoiden näkökulmasta ovat esimerkiksi vesi- ja energiatehokkuus ja jätehuolto, paikallisten työllistäminen ja huomioonottaminen sekä kulttuuriperinnön vaaliminen. Edellytyksiä ja vaatimuksia vastuulliselle ja kestäväälle toiminnalle sekä vastuullisten toimintatapojen todentamiselle tulee ilmi matkailijoiden lisäksi myös matkailuyritysten yhteistyökumppaneilta ja eri jakelukanavista. Vastuullisuus ja sen todentaminen selkeän ja läpinäkyvän vastuullisuusviestinnän avulla onkin yritykselle voimavara ja tukee yrityksen menestystä tulevaisuudessa. Lisäksi on tutkittu, että vastuullisia toimintatapoja omaavan yrityksen koettu laatutaso ja asiakastyytyväisyys ovat tavallista korkeammalla.

5.3 Yritysten yhteiskuntavastuu ja matkailu

Yritysten yhteiskuntavastuu (*corporate social responsibility*) tarkoittaa sitä, että yritys omaksuu toimintaansa läpinäkyviä toimintatapoja, joiden pohjana toimivat yrityksen eettiset arvot. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sosiaalisten ja ekologisten sitoutumisten liittämistä osaksi yrityksen missiota tai sitä, että sosiaalista ja ekologista toimintaa mitataan ja raportoidaan taloudellisen toiminnan lisäksi. (UNEP & UNWTO 2005, 21.) García-Rosellin (2017, 232) mukaan matkailuyritysten vastuullisuudesta puhuttaessa käytetään yleisesti myös muita termejä kuten vastuullinen liiketoiminta (*responsible business*) ja yrityskansalaisuus (*corporate citizenship*). Yritysten yhteiskuntavastuun keskiössä on vapaaehtoisuus eli se, että yritys tekee vastuullisia toimenpiteitä ilman laillista velvoitetta vastatakseen sidosryhmien edellytyksiin ja tarpeisiin.

Toimiakseen vastuullisesti yrityksen täytyy tunnistaa vastuunsa yhteiskunnassa ja ottaa vastuullisuus kokonaisvaltaisesti osaksi yrityksen toimintaa. Tämä edellyttää sitä, että toiminnan taloudellisen kannattavuuden lisäksi yrityksen sosiokulttuurisesti ja ekologisesti vastuullinen toiminta ovat myös keskiössä. (UNEP & UNWTO 2005, 21.) Vastuullisen yritystoiminnan keskiössä on kestävä ja kannattava liiketoiminta, joka ottaa huomioon yrityksen toiminnasta syntyvät suorat ja epäsuorat ympäröivään yhteiskuntaan heijastuvat vaikutukset. Kuten vastuullisella matkailuliiketoiminnallakin, myös yritys vastuulla pyritään kestävään kehitykseen. (Visit Finland 2019.)

Yrityksen vastuullinen toiminta koostuu taloudellisesta, sosiaalisesta ja ekologisesta vastuusta, joihin myös kestävä kehitys ja kestävä matkailu pohjautuvat. Taloudellisessa vastuullisuudessa yrityksen on otettava huomioon perustekijät, jotka ovat liiketoiminnan keskiössä kuten kannattavuus, tehokkuus ja kilpailukykyisyys. Lisäksi taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen paikalliselle yhteiskunnalle on osa taloudellista vastuullisuutta. Kyseessä on pitkäkestoinen vastuu, jonka avulla yrityksen henkilöstöpolitiikka ja ympäristöasiat on myös mahdollista hoitaa vastuullisesti. Yrityksen sosiaalisen vastuullisuuden keskiössä onkin henkilöstöpolitiikka, mutta myös henkilöstön hyvinvoinnin ja osaamisen tason ylläpitäminen ja edistäminen sekä tuoteturvallisuuden ja kuluttajansuojan huomioon ottaminen. Ekologisesti vastuullinen yritystoiminta puolestaan on ympäristöä vähemmän kuluttavan liiketoiminnan tavoittelua. Olennaista

ekologisesti vastuullisessa toiminnassa on tukea ympäristönsuojelua ja sitoutua ympäristönsuojelun periaatteisiin. (Hemmi 2005, 110, 114.)

5.4 Vastuullinen matkakohde

Matkailualueen ja erityisesti matkakohteessa toimivien matkailun sidosryhmien välinen toiminta tapahtuu ensisijaisesti matkakohteessa, ja siksi matkailun taloudelliset, sosiokulttuuriset ja ekologiset vaikutukset tulee ottaa toiminnassa huomioon vastuullisella tavalla. Vaikutukset tulisi ottaa huomioon siten, että tavoiteltaisiin myönteisiä vaikutuksia ja minimoitaisiin haitalliset vaikutukset. (Cape Town Declaration 2002.) Jotta matkailukohde voisi toimia onnistuneesti vastuullisella ja kokonaisvaltaisesti eri vaikutukset huomioonottavalla tavalla, täytyy alueen koko yhteistyöverkoston toimia vastuullisesti (Veijola ym. 2013, 79). Luonnon ja ympäristöresurssien hyödyntäminen matkailupalveluissa voi tarjota matkailutoimijoille ainutlaatuisen kilpailuvaltin. Matkailutoimijoiden velvollisuutta ja vastuuta ympäristön ja sen resurssien suojelemisesta ja säilyttämisestä toiminnassa ei pidä kuitenkaan unohtaa. (Marski 2021, 53.)

Business Finlandin mukaan (2019) matkailutoimijat voivat ottaa ekologisen kestävyysden huomioon toiminnassaan monin eri keinoin. Olennaista on muun muassa energian- ja vedenkulutuksen sekä fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristön kuluttamisen minimointi palveluiden tuottamisessa sekä henkilökunnan tietotaidon kehittäminen ympäristötietoisuuteen liittyen. Lisäksi matkailuyrityksen tavoitteena on omalta osaltaan pyrkiä hillitsemään ilmastonmuutosta, mihin voi hyödyntää esimerkiksi hiilijalanjälkilaskuria, jonka avulla yrityksen kulutus, päästöt ja tarvittavat muutokset voidaan havaita. Tärkeää on myös yrityksen viestintä asiakkaille, jonka kautta on mahdollista kannustaa asiakkaita ja sidosryhmiä vastuullisiin valintoihin ja ratkaisuihin.

Matkailutoimijat voivat ottaa taloudellisen kestävyysden huomioon muun muassa työllistämällä alueen paikallista väestöä sekä keskittämällä matkailutulot paikallisyhteisöjen ja -yksilöiden hyväksi. Lisäksi paikallisten osallistamista voi tukea eri tavoin. Taloudellista kestävyyttä voi vahvistaa muun muassa sijoittamalla investointeihin, jotka laskevat yrityksen hiilijalanjälkeä. (Business Finlandin www-sivut 2019.) Ekologiseen

kestävyyteenkin liittyen yritykset voivat tukea taloudellista kestävyyttä myös tehostamalla yrityksen energiankäyttöä, mikä tuo kustannussäästöjä ja siten tukee toiminnan kannattavuutta, ja samalla vähentää yrityksen energiankulutusta (Marski 2021, 54).

Sosiokulttuurisen kestävyyden tukemiseksi matkailutoimijat voivat ottaa huomioon useita eri toimenpiteitä, kuten paikallisen kulttuurin kunnioittaminen ja arvostaminen sekä aitouden säilyttäminen kulttuuria hyödyntäessä, paikallisten osallistaminen ja vuorovaikutus paikallisten kanssa, matkailutoiminnan volyymin hallitseminen sekä lähiruoan suosiminen. Matkailutoimijat voivat myös sosiokulttuurillista kestävyyttä tukeakseen esimerkiksi valita yhteistyökumppaneikseen toimijoita, jotka noudattavat samaa arvomaailmaa kestävyyteen ja vastuullisuuteen liittyen. Lisäksi sosiokulttuuriseen kestävyyteen liittyy olennaisesti se, että matkailutoimijat kohtaavat ja kohtelevat sekä henkilöstöä että asiakkaita tasa-arvoisesti. (Business Finlandin www-sivut 2019.) Marskin (2021, 54) mukaan asiakkaille suunnatun viestinnän tulisi myös olla kulttuurillisesti asianmukaista ja tietoa välittävää, mikä on osa sosiokulttuurista kestävyyttä.

Kaikkien matkailussa mukana olevien sidosryhmien vastuulla on tunnistaa ja ymmärtää kestävän kehityksen merkitys matkailuliiketoiminnassa, jotta muutosta parempaan suuntaan voisi tapahtua. Matkailulla liiketoimialana onkin valtava vastuu pyrkiä kestävään toimintaan ja edistää kestävästä kehitystä, mutta samalla myös merkittävä mahdollisuus tukea toiminnan kehittämistä kestävään suuntaan. Mikäli kestävyyttä ei huomioida matkailun kehittämisessä, on siitä arvioitu aiheutuvan huomattavia negatiivisia vaikutuksia yhteisöille ja ympäristölle sekä matkailun tulevaisuuden ja jatkuvuuden kannalta. Merkittävä vastuu matkailun kestävydestä on myös hallitusten tasolla. Matkailupolitiikan käytäntöjen avulla voidaan vaikuttaa siihen, mihin suuntaan matkailualan dynaamisesta kasvusta muodostuvia voimavaroja suunnataan, jos kehittämisessä otetaan huomioon kestävyyden kaikki osa-alueet sekä matkailun myönteiset ja kielteiset vaikutukset. Matkailualan vastuun taustalla tulisi olla myös ymmärrys siitä, että matkailutoiminnan kestävyteen kohdistuvat taloudelliset, sosiokulttuuriset ja ekologiset vaikutukset ovat suoraan yhteydessä siihen, miten matkailualan toimintaa voidaan tulevaisuudessa jatkaa kannattavalla tavalla. (UNEP & UNWTO 2005, 10.)

5.5 Sustainable Travel Finland -ohjelma ja kehittämispolku

Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma on Business Finlandin luoma matkailuyrityksille ja -alueille suunnattu kestävään ja vastuulliseen matkailuun kohdistuva ohjelma, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää matkailuelinkeinon kestävää kehitystä ja kasvua, helpottaa yritysten ja alueiden kykyä omaksua toiminnassaan kestäviä valintoja ja toimenpiteitä sekä lisätä ja kehittää matkailutoimijoiden tietotaitoa ja osaamista kestävästä matkailusta. Matkailuyritys tai -alue voi lähteä STF-ohjelmaan mukaan, vaikkei se olisi vielä tehnyt konkreettisia kestävä kehityksen toimenpiteitä toiminnassaan, sillä ohjelma itsessään tarjoaa kestävä matkailun edistämiseen tarvittavat työkalut. (Business Finlandin www-sivut 2020.)

Tarkoituksena on, että matkailuyritys tai -alue käy läpi kestävä matkailun kehittämispolun, jonka jälkeen se voi hakea STF-merkkiä, joka itsessään on yrityksille maksuton. Kyseessä on niin sanottu sateenvarjomerkki, joka tuo yhteen jo olemassa olevat kestävä matkailun sertifikaatit. Ohjelmaan liittyvä matkailualue tai -yritys hyötyy kyseisen merkin saavuttamisesta muun muassa siten, että se saa käyttöönsä jatkuvan vastuullisen kehittämisen mallin, ajankohtaista tietoa matkailun kestävään kehitykseen liittyen sekä lisänäkyvyyttä ja markkinointitukea Visit Finlandin viestintäkanavissa. (Business Finlandin www-sivut 2020; Visit Finland 2019.)

Sustainable Travel Finland -ohjelmaan liittyvä kestävä matkailun kehittämispolku koostuu seitsemästä askeleesta, jotka kuljetaan läpi STF-onlinealustalla. Askeleet toimivat myös ikään kuin kriteereinä, joiden täyttyminen todennetaan onlinealustalla ohjelmaa suorittaessa. STF-ohjelman tueksi on lisäksi luotu e-opas, jonka avulla yritys tai kohde voi perehtyä ohjelman sisältöön tarkemmin sekä kestävään matkailuun ja siihen liittyviin näkökulmiin. Kehittämispolun ensimmäinen askel on sitoutuminen, jonka jälkeen suoritetaan toinen askel eli osaamisen kasvattaminen. Kolmas askel on kehittämissuunnitelma. Vastuullisuusviestintä muodostaa neljännen askeleen, jonka jälkeen on vuorossa sertifiointi ja auditointi. Kuudes askel pitää sisällään todentamisen ja mitattavuuden, ja viimeinen askel on sopimus ja jatkuva kehittäminen. (Business Finlandin www-sivut 2020.) Kehittämispolun askeleet on kuvattu kuviossa 1.

Kestävän matkailun kehittämisspolun ensimmäinen askel sisältää virallisen päätöksen tekemisen siitä, että yritys sitoutuu edistämään kestävä matkailua, koordinoivan henkilön nimeämisen sekä sitoutumisen kestävä matkailun valtakunnallisiin periaatteisiin (Business Finlandin www-sivut 2020). Nämä periaatteet koostuvat 10 eri kohdasta ja periaatteet allekirjoittamalla toimijat viestivät yhteisistä päämääristä sidosryhmille. Periaatteina on tehdä reilua yhteistyötä, suojella luontoa, kunnioittaa kulttuuriperintöä, edistää hyvinvointia, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa, suosia paikallista, panostaa laatuun ja turvallisuuteen, huomioida ilmastovaikutukset, viestiä avoimesti, kehittää jatkuvasti yritystoimintaa sekä ottaa aktiivinen rooli kestävä matkailun edistämässä ja näiden periaatteiden toteuttamisessa. (Business Finlandin www-sivut 2019.)

Toinen askel on osaamisen kasvattaminen, jolloin matkailuyritys tai -alue tutustuu Sustainable Travel Finlandin e-oppaaseen sekä osallistuu mahdollisesti myös Visit Finland Akatemian STF-valmennukseen. Kyseinen valmennus tarjoaa perustiedot ja lähtötason kestävä matkailun järjestelmälliseen kehittämiseen yritystasolla konkreettisesti ja käytännönläheisesti. Tämän lisäksi yritys tekee nykytilan kartoituksen siihen tarkoitettu online-itsearviointin avulla, joka kartuttaa alueellista dataa yrityksen tai alueen nykytilasta ja kehityskohteista. (Business Finlandin www-sivut 2020.)

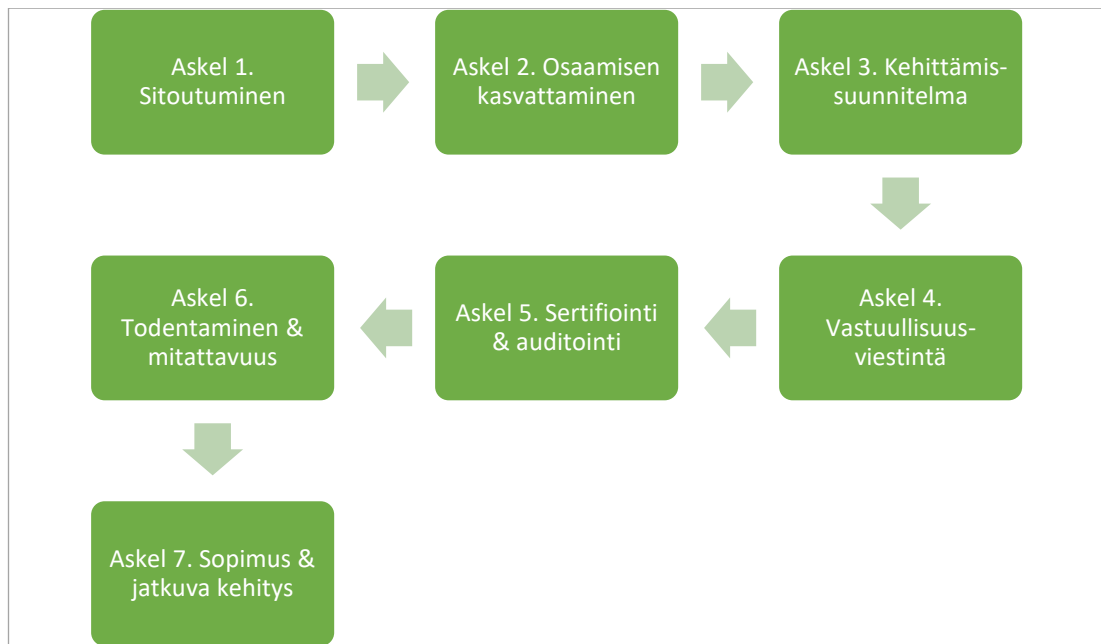
Kolmantena askeleena on tarkoitus tehdä kestävä matkailun kehittämissuunnitelma, joka koskee kestävyden kaikkia osa-alueita (Business Finlandin www-sivut 2020). Kehittämissuunnitelmaan tulee sisällyttää toimenpidesuunnitelma, joka koostuu toimenpiteiden, tavoitteiden, aikataulun, vastuuhenkilöiden, budjetin, raportoinnin ja kestävä matkailun mittareista ja niille soveltuvista indikaattoreista. Kehittämissuunnitelma toimii yritykselle merkittävänä työkaluna kestävä matkailun edistämässä, sillä se selkeyttää yrityksen toiminnan nykytilanteen ja keskeisimmät kehityskohteet. (Visit Finland 2019.)

Vastuullisuusviestintä on kehittämisspolun seuraava askel ja siinä tavoitteena on viestiä läpinäkyvästi toimenpiteistä, joita yritys tekee kestävä matkailun edistämiseksi. Tarkoituksena on, että viestintä tavoittaa myös kansainvälisen yleisön eli viestintää on tehtävä myös muilla kuin kotimaisilla kielillä, esimerkiksi englanniksi. (Business Finlandin www-sivut 2019.) Vastuullisuudesta viestiminen tehokkaasti ja rehellisesti asiakkaille ja sidosryhmille on tärkeää useasta syystä. Viestimällä vastuullisuuden eteen

tehdyistä toimenpiteistä yrityksen on mahdollista vaikuttaa matkailijoiden tietämykseen siitä, mitä vastuullinen matkailu käytännössä tarkoittaa ja mitä toimenpiteitä sekä yritys että asiakas voi tehdä sen edistämiseksi. Vastuullisuudesta viestiminen voi myös herättää kiinnostusta kuluttajissa, joilla vastuullisuus kuuluu omiin arvoihin ja houkuttella siten lisää potentiaalisia asiakkaita. (Business Finlandin [www-sivut](#) n.d.)

Seuraavana askeleena on sertifiointi ja auditointi, johon sisältyy kestävä matkailua tukevan sertifiointin hankkiminen tai sertifiointia vastaavan ohjelman suorittaminen. Lisäksi STF-ohjelman kehittämissuunnitelmaa suorittavan matkailukohteen tai -alueen yritysverkostosta 51 prosentilla täytyy olla suoritettuna STF-merkki. (Business Finlandin [www-sivut](#) 2020.) Osaksi STF-ohjelmaa hyväksyttävää kestävä matkailun sertifiointia on useita, kuten Biosphere, Green Key, Ekokompassi, EU Ecolabel, Green Globe, ISO 14001 ja Joutsenmerkki. Sertifiointien järjestäjät tarjoavat erilaisia työkaluja vastuullisen matkailutoiminnan kehittämiseksi, kuten jatkuvan kehittämisen mallin ja viestintätukea. (Business Finlandin [www-sivut](#) n.d.)

Sertifiointin ja auditoinnin jälkeen on vuorossa todentaminen ja mitattavuus, jossa todennetaan ohjelman kriteeristön täyttyminen sille suunnitellulla STF-onlinealustalla. Lisäksi tässä vaiheessa sitoudutaan valtakunnallisiin kestävä matkailun indikaattoreihin, jotka otetaan käyttöön vuosien 2020–2021 aikana. Viimeinen askel kehittämissuunnitelmassa sitouttaa yrityksen tai alueen tekemään sopimuksen STF-merkin käyttöön ja voimassaoloon liittyen sekä päivittämään säännöllisesti oman toiminnan kestävä matkailun osaaminen, itsearviointi, kehittämissuunnitelma ja STF-merkin uusimiseen vaadittavat indikaattorit. (Business Finlandin [www-sivut](#) 2020.)

Kuvio 1. Kestävän matkailun kehittämispolku (Visit Finland 2019)

6 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTUS

6.1 Case-tutkimustapa

Erikksonin ja Koistisen (2014, 4) mukaan tapaustutkimuksen eli case-tutkimuksen tarkoitus on tarkastella yhtä tai useampaa tapausta, ja tavoitteena on määritellä, analysoida ja ratkaista kyseinen tapaus tai tapaukset. Tapaustutkimus on sopiva lähestymistapa tutkimukselle silloin, kun mitä, miten ja miksi kysymykset ovat keskeisessä roolissa, empiirinen tutkimus aiheesta on vähäistä, tutkimuskohde on ajankohtainen ilmiö ja kun tutkijalla ei ole kovin paljoa kontrollia tapahtumista. (Yin 2014, 9–15.)

Stake (1995, 2) määrittelee, että jokin tietty rajattu systeemi, kuten yksilö, ryhmä tai ohjelma on tapaus, ja että tutkittava tapaus pitää pystyä rajaamaan muusta kontekstista. Tapaustutkimukselle ei kuitenkaan ole tiettyä yleispätevää tai kattavaa määritelmää, sillä tapaustutkimuksia tehdään erilaisista lähtökohdista, erilaisin tavoittein ja eri tieteenaloilla. Tapaustutkimuksen monimuotoisuuden vuoksi sitä voidaankin Erikksonin ja Koistisen (2014, 4) mukaan pitää ennemminkin tutkimusstrategiana (*research strategy*) tai lähestymistapana (*approach*) kuin tutkimusmetodinä. Tapauksen määrittämisen sijaan tapauksen rakentamisesta (*caseing*) on puhuttu muun muassa Raginin ja Beckerin (1992) toimesta, joiden mukaan tapauksen määrittäminen on koko tutkimuksen läpi jatkuva prosessi, jonka edetessä tapaus rakennetaan. Tutkimuksen alussa on kuitenkin pohdittava tapauksen laajuutta kyseisen tutkimuksen resurssien mukaisesti ja tarvittaessa rajattava tapausta tarkemmin. (Erikkson ja Koistinen 2014, 6.)

Tapaustutkimustyyppinä on useita, joista välineellinen tapaustutkimus on valittu tähän tutkimukseen. Välineellisen tapaustutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään kyseisen tapauksen lisäksi myös jotain muuta eli tapaukseen liittyen keskiössä ovat tietyt yleiset teemat. Keskeistä välineellisessä tapaustutkimuksessa on myös se, että tutkimuskysymykset on valittu ennen kuin tutkimus aloitetaan ja ne toimivat tapauksen valinnan pohjana. (Stake 1995, 3.) Tässä opinnäytetyössä tapauksena toimii Leineperin ruukki ja välineellinen tapaustutkimustapa on valittu osaksi tutkimusasetelmaa, sillä tutkimuksessa keskitytään valitun kohteen toimintaan ja kehityskohteisiin vastuulliseen matkailuun liittyen. Lisäksi tutkimuskohteen osallistuminen vastuullisen

matkailun prosessiin on ajankohtaista ja pääasiallinen kontrolli STF-ohjelman suorittamisesta on toimeksiantajayrityksellä sekä yhteistyötoimijoilla, sillä he ovat toiminnan kehittämisen keskiössä.

6.2 Laadullinen tutkimus

Vilkan mukaan (2015, 120) laadullisen tutkimusmenetelmän piirteenä on se, ettei tavoitteena ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta, vaan tutkimuksen aikana syntyneiden tulkintojen avulla tuoda esiin tutkittavasta asiasta jotain, jota ei ole mahdollista tavoittaa välittömällä havainnoinnilla. Kananen (2014, 16–17, 19) tuo esiin sen, että laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on saada kokonaisvaltainen tai uudenlainen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä ja selvittää, mistä siinä on kyse sekä se, mistä tekijöistä ilmiö koostuu ja mitkä ovat vaikutussuhteet tekijöiden välillä.

Laadullisen tutkimuksen tyypillinen piirre on muun muassa se, että tutkimusaineisto kerätään monipuolisista lähteistä, kuten haastatteluista, teksteistä ja kuvista. Tutkimuksen aineisto kerätään vuorovaikutuksena asianomaisilta tutkittavilta ja yleisesti huomio kiinnitetään tutkittavien näkökulmiin, merkityksiin ja näkemyksiin. Laadullisen tutkimuksen analyysi pohjautuu käytännöstä teoriaan, ja on palautuvaa ja vuorovaikutteista. Aineiston analyysi myös määrittelee sen, milloin aineistoa on tarpeeksi, eikä laadullisessa tutkimuksessa määritellä etukäteen, minkä verran aineistoa kerätään. Tarvittavaa aineistoa on siis kerättävä sen mukaan, että tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus ja että tutkija ymmärtää ilmiön kokonaisuudessaan. (Kananen 2014, 18–19.)

Tämä tutkimus toteutetaan case-tutkimuksena, jossa aineisto kerätään ja analysoidaan laadullisin tutkimusmenetelmin, sillä siten aiheesta saadaan monipuolisesti tietoa sekä lisätään ymmärrystä ja tietämystä aiheesta. Laadullinen tutkimusote sopii tähän opin- näytetyöhön, sillä tutkimuksessa tutkitaan yksittäistä tapausta ja ilmiötä, joka on nouseva trendi matkailutoimialalla, mutta josta ei yleisen käsityksen mukaan ole tietoa riittävästi. Tässä tutkimustapauksessa ilmiöksi voidaan määritellä Leineperin ruukin vastuullisen ja kestävä matkailun kehittäminen.

6.3 Aineistonkeruu ja analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimpinä aineistonkeruumenetelminä käytetään haastattelua, havainnointia, kyselyä ja erilaisista dokumenteista koottua tietoa. Edellä mainittuja aineistonkeruumenetelmiä voidaan käyttää tutkimuksessa joko yhdisteltynä tai vain tiettyä näistä menetelmistä tutkimusongelmasta riippuen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.) Tapaustutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä on tyypillisesti käytössä useita eri menetelmiä kuten dokumentaatiota, arkistotietoja, haastatteluja, suoraa ja osallistuvaa havainnointia sekä fyysisiä esineitä. Kaikissa näissä aineistonkeruumenetelmissä on omat hyötynsä ja haasteensa eikä niiden paremmuutta voi suoraan vertailla toisiinsa, vaan niitä voi pitää toisiaan täydentävinä tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä. Tämän vuoksi tapaustutkimuksessa olisikin hyvä hyödyntää useita eri aineistonkeruumenetelmiä. (Yin 2014, 103, 105.)

Laadullisen tutkimushaastattelun muodoista yleisimmin käytetty on teemahaastattelu. Teemahaastattelun toteutumiseksi tutkimusongelmasta valitaan keskeiset aiheet tai teemat, jotka ovat välttämättömiä käsitellä tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Teemahaastattelun tavoitteena on käsitellä teemat vastaajan kannalta luontevassa järjestyksessä siten, että vastaajalla on mahdollisuus antaa vastaus kaikkiin teemoihin. (Vilkkä 2015, 124.) Teemahaastattelun avulla tutkijan tavoitteena on ymmärtää ja saada kokonaisvaltainen käsitys kohteena olevasta ilmiöstä eli tutkimuskohteesta. Haastatteluista saadun aineiston avulla tutkija pyrkii rakentamaan kokonaiskuvan, joka koostuu vastausten yksityiskohdista. Teemahaastattelun rungon muodostumista ohjaavat tutkimuskysymykset. (Kananen 2014, 72.) Teemahaastattelun voi luokitella puolistrukturoiduksi menetelmäksi, sillä haastattelun sisällön muodostavat teemat ovat samat haastateltavasta riippumatta, eikä haastattelua ohjaa kuitenkaan tietyt yksityiskohtaiset kysymykset. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48.)

Tämän opinnäytetyön teemahaastattelut toteutettiin kolmelle kestävässä ja vastuullisessa matkailussa mukana olevalle toimijalle ja asiantuntijalle, jotta tutkimusaineistoa oli mahdollista analysoida ja vertailla keskenään. Teemahaastattelut olivat sopiva tutkimusaineiston keruutapa tälle tutkimukselle, sillä keskustelunomaisista haastatteluista sekä haastattelijalta haastateltava saivat aiheesta mahdollisimman paljon irti ja pystyivät luomaan avointa keskustelua teema-aiheista siten, että haastateltavien omat

näkökulmat aiheista tulivat esille. Haastattelujen pohjana toimi teoreettinen viitekehys STF-ohjelman sisältämästä kestävästä matkailun kehittämispolusta (Liite 1).

Haastattelut järjestettiin Microsoft Teams -yhteydellä. Haastattelut nauhoitettiin ja tallennettiin äänitiedostoiksi sekä litteroitiin kirjalliseen muotoon. Litterointi toteutettiin kahdelle ensimmäiselle haastattelulle, mutta viimeisen haastattelun kohdalla tutkija päätti rajallisista resursseista johtuen litteroinnin sijasta käydä haastattelun tallenteen läpi ja tuoda esille vain olennaiset asiat vertailemalla tuloksia aiempien aineistojen tuloksiin. Haastateltavat on koodattu haastattelujärjestyksen mukaisesti H1, H2 ja H3. Tiedot haastateltavista ja haastattelujen ajankohdista on esitetty liitteessä 2.

Tämän tutkimuksen haastateltavat valittiin sen mukaan, että haastateltaviksi saatiin vastuullisen ja kestävästä matkailun kehittämisessä, mahdollisesti myös STF-ohjelmassa mukana toimivia asiantuntijoita. Alun perin tutkimussuunnitelmaan sisältyi haastattelut myös joillekin STF-ohjelmaa suorittaville tai jo suorittaneille yrityksille, mutta tutkimuksen edetessä suunnitelma haastattelujen pitämisestä muuttui, sillä tutkimuksen aineistoon sisältyvästä webinaaritallenteesta on saatu kerättyä tietoa yritysnäkökulmasta kestävästä matkailun kehittämistyöhön ja sertifiointiprosessiin liittyen. Tutkimussuunnitelman mukaan oli alustavasti tarkoitus haastatella myös Leineperin ruukin toimijoita heidän toimintansa nykytilanteen ja kehityskohteiden kartoittamiseksi, mutta tutkimuksen edetessä osoittautuikin hyödyllisemmäksi tehdä kyselylomake, johon toimijat vastasivat oman yritys- tai yhdistystoimintansa näkökulmasta.

Teemahaastattelun lisäksi muina aineistonkeruumenetelminä tässä tutkimuksessa toimivat toimeksiantajan henkilökohtaiset tiedonannot verkossa sekä webinaaritallenteet ja Leineperin ruukin verkkosivut sekä sosiaalisen median kanavat. Lisäksi aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta, jolla kerättiin aineistoa tutkimuksen toimeksiantajan yritys- ja yhdistystoimijoilta. Kysely ei alun perin ollut osana tutkimussuunnitelmaa, mutta sen toteuttamiseen osana aineistonkeruuta päädyttiin sen perusteella, että siten saatiin kerättyä yksittäisten toimijoiden vastauksia heidän toimintansa kyselylle ajoitetun aikavälin sisällä. Toimeksiantajan yhdistys- ja yritystoimijoita on myös lukumäärällisesti sen verran, että haastattelujen toteuttaminen jokaiselle toimijalle olisi ylittänyt tämän tutkimuksen käytössä olevat ajalliset resurssit.

Tutkimusprosessi alkoi teoreettisen viitekehyksen muodostamisella ja aineistonkeruumuotojen hahmottamisella. Aineistonkeruuseen sisältyi toimeksiantajan järjestämiin yhteisiin kokouksiin osallistuminen sekä henkilökohtaisten tiedonantojen järjestäminen verkossa sekä toimeksiantajan kohteessa. Tämän jälkeen toteutettiin tutkimuksen ensimmäinen haastattelu, joka litteroitiin ja analysoitiin. Haastattelun jälkeen tutkija osallistui verkossa järjestettyyn webinaariin, keräsi aineistoa muista webinaaritalenteista sekä analysoi aineistoja ja suunnitteli kyselylomakkeen. Tämän jälkeen toinen tutkimuksen haastattelu toteutettiin, litteroitiin ja analysoitiin. Seuraavaksi toimeksiantajan toimijoille jaettiin kyselylomake, jonka vastausaika oli viikko. Vastausajan päätyttyä kyselyn tutkimustulosten analysointi aloitettiin ja toteutettiin tutkimuksen viimeinen haastattelu sekä sen litterointi ja analysointi. Tämän jälkeen kyselytulosten analysointia jatkettiin ja tulokset raportoitiin. Kaikkia tutkimuksen aineistomateriaaleja on käytetty vain tämän opinnäytetyön tutkimuksellisiin tarkoituksiin.

Tutkimukseen sisältyvä kyselylomake jaettiin sähköisesti Leineperin ruukin yritys- ja yhdistystoimijoiden Facebook-ryhmässä sekä sähköpostitse. Kyselyn tarkoitus oli kerätä tietoa yritysten ja yhdistysten toiminnasta sekä kehityskohteista kestävän ja vastuullisen matkailun näkökulmasta katsoen. Joitakin yksittäisiä kehityskohteita on tullut esille jo ennen kyselyä henkilökohtaisten tiedonantojen kautta, mutta kyselyn avulla niistä saatiin kokonaisvaltaisempi käsitys, ottaen huomioon myös yksittäisten toimijoiden näkökulman. Kyselylomakkeen avulla saatiin alustavasti myös tietoa toimijoiden valmiudesta ja halukkuudesta kestävän toiminnan kehittämiseen liittyen. Kyselylomakkeen tulosten analysoinnissa on otettu huomioon, että tulokset kertovat vain Leineperin ruukin toimijoiden tilanteesta eikä niitä voi yleistää koskemaan muita alan toimijoita tai yleisesti matkailuliiketoimialan vastuullisuutta ja sen kehityskohteita.

Vaikka kysely useimmiten on osana määrällistä tutkimusotetta, tässä tutkimuksessa sitä hyödynnettiin osana laadullista tutkimusmenetelmää, sillä se koettiin sopivammaksi aineistonkeruuvaihtoehdoksi kerätä tietoa Leineperin ruukin toimijoilta kuin teemahaastattelut. Aineistoa on myös case-tutkimukselle tyypillisesti kerätty useista eri aineistoista, jota kysely omalta osaltaan täydentää. Kyselylomakkeen sisältö muodostui monivalintakysymyksistä, avoimista kysymyksistä sekä osa kysymyksistä määrälliselle tutkimusotteelle tyypillistä Likertin-asteikkoa hyödyntäen eli kysely on osittain laadullinen ja osittain määrällistä tutkimusotetta soveltava. Tällä tavoin

kyselylomakkeen rakenteeseen saatiin vastaajan kannalta luotua monipuolisuutta ja vaihtelevuutta vastausvaihtoehtoihin. Kyselyn tulokset käsiteltiin ja analysoitiin kuitenkin pääosin sanallisessa muodossa laadullista tutkimusotetta hyödyntäen.

Aineiston analysointimenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytetään sisällönanalyysiä teorialähtöisestä näkökulmasta. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018, 116–120) sisällönanalyysi mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisella ja objektiivisellä tavalla. Sisällönanalyysiä käyttämällä tarkoituksena on hahmottaa tutkittava ilmiö tiivistetyksi ja yleisesti järjestämällä kerätty aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon siten, että sen sisältämä informaatio säilytetään. Laadullista aineistoa analysoidessa tavoitteena on lisätä informaatioarvoa sekä luoda selkeyttä aineistoon selkeiden ja luotettavien johtopäätösten tekemisen mahdollistamiseksi.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston analyysin luokittelu tukeutuu johonkin aikaisempaan käsitejärjestelmään, kuten tiettyyn teoriaan tai malliin. Teorialähtöistä sisällönanalyysiä käytettäessä aineiston kategoriat on tarkoitus määritellä aikaisemman tiedon perusteella, jolloin aineiston analyysiä ohjaa jokin valmis analyysirunko ja/tai käsitejärjestelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Tässä tutkimuksessa on käytetty teorialähtöistä sisällönanalyysimenetelmää, sillä tutkimusaineiston analyysin taustalla on tutkimuksen teoreettinen viitekehys kestävästä ja vastuullisesta matkailusta, vastuullisesta matkailuliiketoiminnasta sekä STF-ohjelman kriteeristöstä.

Tutkimukseen kerätyt aineistot on analysoitu sisällönanalyysin menetelmin siten, että aineisto on ensin pelkistetty ja siitä on karsittu tutkimukselle epäolennaiset havainnot. Tämän jälkeen aineisto on teemoiteltu teoriasta pohjautuvien käsitteiden mukaan, jolloin aineistoa on myös käsitelty värikoodauksen avulla eli muodostettuihin teemoihin liittyvät havainnot on merkitty tietyin värein eri teemojen mukaan. Aineistoista on muodostettu käsitteitä, joiden mukaan aineistoa on luokiteltu ja tiivistetty aineistosta tutkimukselle olennaiset havainnot ja tulokset.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella, millä tavoin toimeksiantaja tukee vastuullisuutta ja kestävästä kehitystä toiminnassaan, ja miten toimeksiantaja voisi tulevaisuudessa toimia entistä kestävämmiin ja vastuullisemmin. Tavoitteena oli tarkastella ja tuoda esille toimeksiantajan vastuullisen ja kestävä toiminnan lähtökohtia sekä

mahdollisia kehityskohteita, ottaen huomioon STF-ohjelman kestävän matkailun kehittämispolun edellytykset ja haasteet. Tutkimuksen tulokset voivat myös lisätä tietoisuutta siitä, mitä STF-ohjelma edellyttää ja mahdollistaa matkailutoimijoille sekä mahdollisesti innostaa muita matkailutoimijoita kehittämään omaa toimintaansa kestävän ja vastuullisen toiminnan näkökulmasta. Tulokset tuovat esille myös sen, miksi matkailutoimijoiden olisi hyvä kehittää toimintaansa vastuullisemmaksi.

Tutkimuksen aineisto koostuu asiantuntijahaastatteluista, henkilökohtaisista tiedonannoista, webinaaritalenteista, joiden tulokset on jaettu teemoittain teoreettisen viitekehysten pohjalta, ja aineistosta on nostettu esiin keskeiset tulokset teemoista. Keskeisiksi teemoiksi muodostuivat sitoutuminen ja osaamisen kasvattaminen, vastuullisuus osaksi kokonaisvaltaista toimintaa, vastuullisuusviestintä sekä kannattavuus ja kilpailukyky. Tutkimuksen aineistoon sisältyy myös kysely, jonka tulokset on käyty muiden edellä mainittujen aineistojen jälkeen läpi kysymyskohtaisesti.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Sitoutuminen ja osaamisen kasvattaminen

Ensimmäinen teema, joka nousi haastatteluaineistoista esiin, on sitoutuminen ja osaamisen kasvattaminen. Sitoutuminen vastuullisen toiminnan kehittämiseen aloittaa kehittämistyön, ja siihen liittyy merkittävästi henkilöstön sitouttaminen, jonka merkitystä tutkimuksen haastateltavat korostavat. Henkilöstön sitoutumisen tärkeyttä osana yrityksen kokonaisvaltaista vastuullista toimintaa, ja siihen liittyen toiminnan jatkuvuuden ja suunnitelmallisuuden varmistamista painottaa myös Goodwin (2016, 93).

Matkailutoimijoiden tulisi sitouttaa oma henkilöstö alusta alkaen toiminnan kehittämiseen mukaan, ja hyödyntää henkilöstön sitouttamisessa ja kouluttamisessa esimerkiksi Sustainable Travel Finland e-oppaan tarjoamia materiaaleja. Siten vastuullisuuden merkitys oman yrityksen tai alueen toiminnassa selkeytyisi koko henkilöstölle. Sitoutumiseen liittyen on myös tärkeää, että matkailutoimijalla on tahtoa kehittää toimintaa ja tietoisuutta siitä, mitä toiminnan kehittämisen eteen on tehtävissä.

Osaamisen kasvattaminen on myös olennaisessa roolissa, ja siihen kuuluu STF-polulla itsearvioinnin tekeminen. Itsearvioinnin kautta matkailuyritys tai -alue saa käsityksen toimintansa lähtökohdista ja kehityskohteista kestävyuden eri näkökulmista. Haastateltavien mukaan toiminnan itsearviointi olisi olennaista tehdä mahdollisimman rehellisesti sekä yhteistyössä henkilöstön kanssa, jotta toimintatavoista ja kehityskohteista saisi totuudenmukaisen ja kattavan käsityksen. Henkilöstön osallistaminen itsearviointiin tukee myös henkilökunnan sitouttamista ja kouluttamista toimintaan mukaan.

Itsearvioinnin lisäksi osaamisen kasvattamisessa on H1 mukaan tärkeää myös se, että matkailuyrityksen tai -alueen keskuudessa kehittämistyötä tehtäisiin henkilöstön kanssa yhteistyössä, ettei työn edistäminen kohdistuisi vain yhden henkilön vastuulle. Haastatteluaineistoissa korostuukin henkilöstön välisen yhteistyön merkitys koko kehittämistyön ajan. H3 painottaa myös, että vastuuhenkilön lisäksi koko henkilöstön huomioon ottaminen kehittämistyössä on tärkeää osaamisen ja toimenpiteiden kehittämisen näkökulmasta. On olennaista, että tietoisuus ja osaaminen kestävästä ja vastuullisesta matkailutoiminnasta jakautuisi yrityksen tai alueen koko henkilöstöön.

Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan haasteelliseksi on Leineperin ruukilla todettu toimijoiden sitouttaminen vastuulliseen toimintaan mukaan siten, että koko toimijaverkosto olisi yhtenäisesti toimenpiteissä mukana. Henkilöstön sitouttamiseen liittyvä haasteellisuus yleisesti matkailutoimijoiden keskuudessa on tullut esille myös Visit Finlandin (2018, 21–22) tekemässä selvitystyössä. Sitoutumisen varmistamiseksi Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa olisi hyödyllistä kehittää yhteistä osaamista ja tietoisuutta vastuullisesta ja kestävästä toiminnasta sekä siihen liittyvistä toimenpiteistä, minkä tärkeyttä haastateltavat korostavat.

7.2 Vastuullisuus osaksi kokonaisvaltaista toimintaa

Toinen keskeinen teema, joka nousi tutkimuksen haastatteluaineistoista ja henkilökohtaisista tiedonannoista esille, on vastuullisuuden sisällyttäminen osaksi kokonaisvaltaista toimintaa. Tämä viittaa siihen, että kaikki kestävyys osa-alueet eli ekologinen, taloudellinen ja sosiokulttuurinen kestävyys tulisi ottaa matkailuyrityksen tai -alueen vastuulliseen toimintaan mukaan kokonaisvaltaisesti eikä pelkästään erillisenä osuutena. Kestävyys osa-alueet liittyvät haastateltavien mukaan toisiinsa myös liiketoiminnallisesta näkökulmasta, ja siksi niitä tulisi käsitellä kokonaisuutena, josta yrityksen tai alueen vastuullinen toiminta muodostuu. Kuten myös Goodwin (2016, 93) tuo esille, vastuullisuus tulisi sisällyttää koko yrityksen tai alueen toimintaan.

Visit Finlandin (2018, 21–22) mukaan tietoisuus ja osaaminen kestävyys kaikista osa-alueista on matkailutoimijoiden keskuudessa koettu haasteelliseksi. Jokin tietty osa-alue voi olla huomioitu matkailuyrityksen tai -alueen toiminnassa, mutta osaamista ei välttämättä ole yhtä lailla muista kestävyys osa-alueista. Tutkimuksen haastatteluaineistoista kävi ilmi, että yleisesti ekologinen vastuullisuus ja siihen liittyvät asiat ovat suhteellisen hyvin tiedossa vastuullista matkailua kehittävien matkailutoimijoiden keskuudessa, mutta kokonaisvaltaisessa osaamisessa on kehitettävää. Tietoisuus ja osaaminen taloudellisesta vastuullisuudesta ja siitä, miten sen voi konkreettisesti sisällyttää matkailuyrityksen tai -alueen toimintaan, on melko vähäistä. Toimijoiden keskuudessa on kuitenkin yleisesti yhä enemmän tietoisuutta siitä, että vastuullisella toiminnalla on merkitystä markkinoinnin ja myynnin näkökulmasta sekä siitä, että asiakkaita kiinnostaa yhä enemmän toiminnan kestävyys ja vastuullisuus.

Vastuullisuuteen liittyen toimijoiden keskuudessa ei välttämättä osata kuitenkaan täysin tiedostaa, mitä vastuullisen toiminnan kehittäminen käytännössä tarkoittaa, mitä toimenpiteitä se edellyttää ja mitä muita hyötyjä siitä voi syntyä. Yleisesti joissain määrin on haastateltavien mukaan tulleet kuitenkin esiin myös se ennakoajatus, että jos toimenpiteitä ei ole tehty, ei ohjelmaan voisi lähteä mukaan. Tällöin kynnyksen osallistua kehittämistyöhön voi olla suhteellisen korkea. Haastateltavien mukaan STF-ohjelmalla pyritään kuitenkin tuomaan esille, että vastuullisen matkailun kehittämiseen voi osallistua matkailuyrityksen tai -alueen lähtökohdista ja tietotasosta riippumatta.

”Saataisiin tällä ohjelmalla mukaan kaikki, myös ne, jotka eivät ole tehneet mitään tai lähtevät nollassa tai eivät tiedä mitä pitäisi tehdä.” (H3)

Kokonaisvaltaisesti vastuullisen toiminnan suunnitteluun kuuluu STF-ohjelmaan sisältyvä kehittämissuunnitelma, jossa olisi tärkeää tuoda esille kaikki kestävyys ulottuvuudet ja selvittää, miten ne otetaan huomioon omassa toiminnassa. Kehittämissuunnitelmassa olisi H3 mukaan hyvä käsitellä myös sitä, millä toimenpiteillä yritystoiminnasta syntyviä hyötyjä voidaan maksimoida ja haittavaikutuksia puolestaan minimoida. Kaikkien kestävyys osa-alueiden huomioiminen omassa toiminnassa on haastateltavien mukaan koettu yleisesti haastavaksi, mutta oman toiminnan tarkastelu kaikilla osa-alueilla selkiyttää toimijoille, miten vastuullisuuden voi sisällyttää osaksi toiminnan kokonaiskuvaa. Toimintaa tulisi tarkastella ekologisesta, taloudellisesta ja sosiokulttuurisesta näkökulmasta, joista vastuullisen toiminnan kokonaisuus koostuu.

”Tärkeää tiedostaa, mikä on yrityksen nykytila, mihin halutaan päästä ja miten siihen päästään.” (H3)

Vastuullisten toimenpiteiden todentaminen ja mitattavuus on yhteydessä kehittämissuunnitelmaan ja siihen liittyy tietyt määritellyt indikaattorit, joiden avulla kestävä toiminnan tilaa yrityksissä mitataan. Tällä hetkellä indikaattorit eivät haastateltavien mukaan tosin ole olleet vielä teknisistä syistä käytössä STF-ohjelmassa, mutta ne ovat tulossa käyttöön lähitulevaisuudessa. Sen sijaan indikaattorien tilalla on ollut käytössä tarinallistaminen, jossa toimijat voivat halutessaan kertoa oman yrityksensä tai alueensa kestävä matkailun tarinan. Indikaattorit täytyy H1 mukaan jokaisen ohjelmaa

suorittavan ja suorittaneiden toimijoiden kuitenkin todentaa sitten, kun ne tulevat onlinealustalle julki, jotta STF-merkkiä voi käyttää.

Kehittämispolun viimeisessä vaiheessa matkailuyritys tai -alue tekee virallisen sopimuksen Visit Finlandin kanssa ja sitoutuu siten jatkuvaan kehittämistyöhön. Tämä tarkoittaa sitä, että matkailuyritys tai -alue omaksuu ja ymmärtää, miten sertifikaattia voi käyttää ja mihin on matkailutoimijana sitoutunut (H3). Sitoumukseen liittyy haastateltavien mukaan muun muassa se, että sertifikaatti on uusittava säännöllisesti tietyn ajan välein, mikä määräytyy yrityksen suorittaman kestävän matkailun sertifikaatin mukaan. Pääperiaatteena kuitenkin on, että STF-ohjelma aloittaa kehittämistyön, jota jatketaan ja edistetään säännöllisesti matkailuyrityksessä tai -alueella.

”Eihän tätä tehdä sen sertifikaatin tai STF-ohjelman takia vaan että sieltä oppii näkemään, mitä voisinkin kehittää ja miten voin kehittää yritystoimintaa.” (H1)

Kuten haastateltavien toimesta sekä teoriaosuudessa (UNEP & UNWTO 2005, 10) on tullut esille, vastuullisen matkailuliiketoiminnan tulee sisältää kaikki kestävyysalueet eli ekologinen, taloudellinen ja sosiokulttuurinen vastuullisuus. Leineperin ruukin toimintaa kestävyysalueiden eri osa-alueisiin liittyen käsitellään seuraavaksi tutkimuksen henkilökohtaisten tiedonantojen pohjalta.

Kuten Business Finland (2019) on tuonut esille, ekologiseen vastuullisuuteen liittyviä toimenpiteitä on esimerkiksi vedenkulutuksen ja fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen, ympäristön vahingoittumisen minimointi palvelutuotannossa sekä henkilökunnan ympäristötietoisuuden kehittäminen. Kannisto ja Sillanpää tuovat esille (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021), että Leineperin ruukin toimijoiden tuote- ja taidetuotannossa sekä asiakkaille järjestettävissä työpajoissa hyödynnetään materiaalien uusiokäyttöä ja kierrätystä sekä luonnonmateriaaleja. Visit Finlandin mukaan (2019) kiertotalouden mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen on merkittävää matkailussa aluetasolla, sillä matkailun palvelutuotantoon liittyy energian- ja vedenkulutus sekä raaka-aineiden käyttö.

Leineperin ruukin alueen rakennusten sähköjärjestelmä on Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan tarkoitus käydä läpi ja uusia lähitulevaisuudessa, mahdollisesti hyödyntäen myös kiertotaloutta vanhoja osia hyötykäyttämällä. Energiankulutuksen vähentäminen on osittain otettu huomioon siten, että tiettyjen rakennusten lämpötilaa on kausittain alennettu, kun tilat eivät ole olleet käytössä. Tämä olisi merkittävä toimenpide toteuttaa osana ekologisen kestävyuden edistämistä, sillä kuten Marski (2021, 55) kirjoittaa, tehokas energiankäyttö on yksi merkittävimmistä keinoista ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä. Lisäksi Leineperin ruukin alueen kahvila-ravintola Savipakarissa käytetään luomu- ja lähiruokaa (Kahvila-ravintola Savipakarin www-sivut 2021). Ravintolan ruokahävikistä ja sen vähentämisestä tai hyödyntämisestä ei tähän tutkimukseen ole saatu tietoa. Viitteet lähi- ja luomuruoan käyttämisestä tulevat esille ravintolan menusta, mutta niistä ei ole erikseen verkkosivuilla kerrottu tai muuten tuotu vastuullisuutta sen näkyvämmiin esille.

Kanniston mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) ekologisen kestävyuden haasteeksi on Leineperin ruukilla tiedostettu esimerkiksi se, miten eri sääolosuhteet vaikuttavat alueen kantokykyyn. Haastavaksi on koettu myös joukkoliikenteen järjestäminen tapahtumiin, ettei kaikkien osallistujien tarvitsisi saapua paikalle omalla ajoneuvolla. Alueella on useita parkkipaikoiksi merkittyjä alueita, mutta mikäli tapahtumiin saapuu suuria määriä autoja, voi alueen kantokyky mahdollisesti olla koetuksella. Haasteena on myös alueen rakennusten puutteellinen lämmöneristys ja sähköjärjestelmien päivittäminen rakennuksiin. Lämmöneristykseen vaikuttaa muun muassa se, että rakennukset ovat iäkkäitä ja pääosin vain kesäaikaan säännöllisessä käytössä. Yhtenä haasteena on myös tuotu esille käytössä olevat jätteenlajittelujärjestelmät, jotka tällä hetkellä sisältävät sekajätteen lisäksi metallin-, pahvin- ja lasinkeräyksen ulkotiloissa inforakennuksen yhteydessä. Kahvila-ravintola Savipakarilla on käytössä oma biojäte, mutta ravintolan muusta jätteidenlajittelusta ei tähän tutkimukseen ole saatu tietoa.

Kuten Business Finland (2019) on tuonut esille, sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen liittyy muun muassa paikallisen kulttuurin kunnioitus ja esittäminen aidosti ja asianmukaisesti viestinnässä, paikallisasukkaiden osallistaminen toimintaan, lähiruoan suosiminen sekä saman arvomaailman omaavien yhteistyökumppaneiden valitseminen. Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan Leineperin ruukin alueen historiallisen arvon ja kulttuuriperinnön säilyttäminen ovat toiminnan

keskiössä. Historiallista arvoa on myös pyritty säilyttämään esimerkiksi rakennusten rakenteissa muutoksia tai uudistuksia tehdessä. Ruukkialueen historiaa on myös tuotu esille osan rakennuksista ulkoasussa sekä toimijoiden tuotteissa ja palveluissa. Leineperin ruukin näyttelyt liittyvät alueen 250-vuotiseen historiaan, mikä sisältyy kulttuuriperinnön tukemiseen. Lisäksi Leineperin ruukin museaalisten esineiden säilyvyys ja säilyttäminen on myös osa sosiokulttuurisesti vastuullista toimintaa.

Leineperin ruukilla on käytössä myös tietty kriteeristö toimijoiden valintaan, johon liittyy muun muassa se, että toiminnan on oltava käsityön tekemistä, käsityötaitoa ja kulttuuriperintöä ylläpitävää sekä kotimaisia materiaaleja, ja mieluiten itse kasvatettuja tai tuotettuja materiaaleja hyödyntävää (Kannisto ja Sillanpää henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021). Tämä tukee sosiokulttuurista vastuullisuutta muun muassa siten, että kuten Visit Finlandin (2019) kriteeristö määrittelee, samaa arvomaailmaa omaavien yhteistyökumppaneiden valitseminen liittyy sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen. Käsityöläistoiminta tukee omalta osaltaan myös kulttuuriperintöä ja sen suojelemista. Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan ruokatarjonta alueella tulee lähtökohtaisesti ravintola Savipakarista eli lähipalveluna. Leineperin ruukilla järjestetään myös asiakasryhmille opastuskierroksia alueella, tutustumista käsityöläispuoteihin ja erilaisia tehtävärasteja, mikä edistää tietoisuutta Leineperin ruukin kulttuuriperinnöstä asiakkaiden keskuudessa.

Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan Leineperin ruukin yhteistyöverkoston toimijoiden yhteistyö ja yrittäjien sitouttaminen vastuulliseen toimintaan voi olla haasteellista, mutta sitä täytyisi kehittää. Sitouttamiseen tuo oman haasteensa se, kun mukana on useita eri toimijoita. Haasteena on koettu myös esteettömyyden huomioon ottaminen alueella ja rakennuksissa, missä on kehitettävää erityistarpeita omaavien asiakasryhmien huomioimiseksi ja palvelun parantamiseksi. Kanniston ja Sillanpään mukaan esteettömyyttä ei ole kokonaisvaltaisesti otettu toiminnassa huomioon, mutta tarpeiden mukaan se on pyritty huomioimaan. Kehitettävää olisi myös henkilöstön kouluttamisessa sekä viestinnässä ja yhteisissä ohjeistuksissa.

Verkkosivuillaan Leineperin ruukki ei tuo esille sosiaalisen median kanaviaan, mikä voi vaikuttaa saatavuuteen uusien asiakkaiden näkökulmasta siten, etteivät uudet potentiaaliset asiakkaat välttämättä löydä Leineperin ruukkia sosiaalisesta mediasta. Kanniston (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan verkkosivut ovat

uudistamisen tarpeessa, joten asia on ainakin tiedostettu. Lisäksi verkkosivuille on suunnitteilla verkkokauppa, jossa voitaisiin myydä esimerkiksi tapahtumiin lippuja, työpajamaksuja, kurssipaikkamaksuja, tuotteita sekä ryhmäopastusten paikkoja. Saa-vutettavuuteen liittyen Kannisto on tuonut esille, että Ulvilan julkisen liikenteen yh-teydet eivät tällä hetkellä palvele matkailijoita kovin hyvin siten, että niitä voisi käyttää myös Leineperin ruukille saapumiseen esimerkiksi tapahtumiin.

Taloudelliseen vastuullisuuteen liittyen keskiössä on toiminnan kannattavuuden ja pit-käjänteisyyden lisäksi muun muassa paikallisten työllistäminen, kestävät investoinnit, matkailutulojen ja -hyötyjen jakautuminen alueelle (Business Finland 2019). Kannis-ton ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan Leineperin ruukin taloudelliseen vastuullisuuteen liittyy muun muassa se, että toimijoiksi pyritään ensi-sijaisesti työllistämään paikallisia ja lähialueen yritys- ja yhdistystoimijoita. Lisäksi joissakin tapahtumissa työllistetään paikallista partiolaisryhmää stipendimaksulla, minkä kautta tuetaan yhteisöllistä ja paikallista toimintaa. Tapahtumien liikenteenoh-jauksessa työllistetään ensisijaisesti Leineperin ruukin omia toimijoita ja tarpeen mu-kaan paikallista vanhempainyhdistystä vapaaehtoismaksulla. Lähtökohtaisesti ruukilla tuetaan ja työllistetään siis paikallis- ja lähialueiden väestöä.

Kestäviä investointeja kuten hiilijalanjälkilaskurin käyttöä ei tutkimuksen aineistojen pohjalta ole Leineperin ruukilla otettu tällä hetkellä käyttöön. Leineperin ruukin suun-nitelmissa oleva sähköjärjestelmän uusiminen olisi kuitenkin tietynlainen kestävä in-vestointi. (Kannisto ja Sillanpää henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021.) Kestävät in-vestoinnit ovat kuitenkin merkittävä osa taloudellista kestävyyttä ja vastuullisuutta, joten niihin sijoittaminen olisi vastuullisen toiminnan kannalta tärkeää. Visit Finlandin (2019) mukaan hiilijalanjäljen säännöllinen laskeminen esimerkiksi vuosittain mah-dollistaisi sen, että tehtyjen toimenpiteiden vaikutusta päästöihin voitaisiin seurata. Tämän voisi myös sisällyttää vastuullisuusviestintään sidosryhmille.

Kanniston ja Sillanpään mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) haasteel-liseksi taloudelliseen vastuullisuuteen liittyen on koettu muun muassa henkilöresurs-sien ja ajallisten resurssien vähäisyys sekä se, miten toimintaa voisi priorisoida ny-kyisten käytössä olevien resurssien mukaisesti. Yksi taloudellinen haaste on myös ra-kennusten lämmitysjärjestelmän vaihtaminen sähkölämmitykseen, mikä olisi olen-naista kehittämistyön kannalta. Tällä hetkellä rakennuksissa ja tiloissa on käytössä

puulämmitys, joten ekologisesti tuotettuun sähkölämmitykseen vaihtaminen olisi kestävämpi ratkaisu. Kulttuuriperinnön vaaliminen ja esille tuominen on Leineperin ruu-kin toiminnan keskiössä, mutta siihen liittyen haasteelliseksi on koettu taloudellisen kannattavuuden sekä kulttuuriperinnön korostamisen tasapaino, sillä kulttuuritapahtumat eivät usein ole maksullisia.

7.3 Vastuullisuusviestintä

Kolmas haastatteluaineistoista korostunut teema on vastuullisuusviestintä. Kyseiseen ohjelmaan osallistuvien toimijoiden on haastateltavan mukaan hyvä ottaa huomioon jo prosessin alkuvaiheessa, että vaikka matkailuyritys tai -alue tekisi jo vastuullisuus-toimenpiteitä, tulisi niitä myös todentaa viestinnän kautta. Vastuullisuusviestintään liittyvässä askeleessa on kyse siitä, että yritys todentaa omilla verkkosivuillaan, mitä vastuullisuus toiminnassa tarkoittaa. Tähän ei ole määritelty mitään tiettyä tapaa, mutta H1 mainitsee, että tässä vaiheessa voi hyödyntää esimerkiksi valtakunnallisia kestävän matkailun periaatteita ja kertoa siten toimenpiteistä. Haastavana vastuullisuusviestintään liittyen on H3 mukaan koettu läpinäkyvyys eli se, että viestinnästä tulisi selvästi esille vastuullisuuteen liittyvät toimintaperiaatteet ja käytännöt konkreettisella tasolla. Jotta vastuullisuusviestintä olisi asiakkaille ja muille sidosryhmille läpinäkyvää, tulisi toimenpiteistä kertoa mahdollisimman selkeästi ja rehellisesti.

Viljasaaren (2020b) mukaan vastuullisuusviestinnässä voi ensin tuoda esille esimerkiksi sen, mitä vastuullisuus tarkoittaa yrityksen tai alueen toiminnassa. Viestinnän tulisi sisältää konkreettisia esimerkkejä vastuullisuudesta, tulevaisuuden tavoitteita sekä asioita, joissa on kehitettävää. Asiakkaan näkökulmasta katsottuna vastuullisuusviestinnässä olisi hyödyllistä tuoda esiin asiakkaalle syntyvä hyöty ja kannustaa mukaan positiivisella tavalla, jotta viestintä on vastaanottajalle merkityksellistä ja voi myös aikaansaada toimintaa vastaanottajassa. Sitä asiakkaita voi myös kannustaa osallistumaan vastuullisuustyöhön tiettyjen tekojen, kuten kierrätyksen, kautta. Viestinnässä voi tuoda esille myös kansalliset ja kansainväliset ympäristöpäivät ja niiden yhteydessä tehdyt toimenpiteet. Vastuullisuusviestintä ja siihen liittyvät konkreettiset toimenpiteet tulisi myös tuoda esille eri viestintäkanavissa.

”Ei tarvitse olla täydellinen, mutta kannattaa olla rehellinen”

-Viljasaari

Haastateltavien mielestä vastuullisuusviestinnässä voi tuoda esille jo tehtyjen asioiden lisäksi myös sitä, että toimija tiedostaa, missä on kehitettävää ja mitä sen eteen on tehtävissä. Silloin vastuullisuusviestintä on myös läpinäkyvää, eikä siinä korosteta vain sitä, mitä jo tehdään hyvin. Vastuullisuudesta voi siis hyvin viestiä, vaikka yritys tai alue olisikin vielä alussa vastuullisuustyön kehittämisessä. Viestinnässä olisi H3 mukaan hyvä tuoda yrityksen omaan arvomaailmaan liittyvät teot näkyviin asiakkaille, jolloin asiakkaalle välittyy käsitys siitä, mitä vastuullisuus yrityksen toiminnassa konkreettisesti tarkoittaa sekä siitä, että yritys haluaa edistää kestävästä kehitystä.

”Pienistäkin asioista voi viestiä” (H3)

Vastuullisuusviestinnässä on Leineperin ruukilla Kanniston ja Sillanpään mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) kehittämisen tarvetta. Leineperin ruukilla on käytössä Facebook-tili, jossa viestitään muun muassa palveluista ja aukioloajoista sekä suljettu Facebook-ryhmä toimijoille, jossa tiedotetaan ja keskustellaan toimintaan liittyen eri aiheista, mutta erikseen vastuulliseen matkailuun liittyen ryhmissä ei juurikaan ole vielä sisältöä. Palvelu- ja tuotetarjontaan sekä toimijoiden esittelyihin liittyen tulee tosin jossain määrin esille vastuullisuutta, kuten esimerkiksi tuotteiden valmistuksessa käytettävien materiaalien luonnonmukaisuus ja kulttuuriperinnön edistäminen käsityötoiminnan kautta. Toiminnan vastuullisuus tulee siis tämän myötä esille Leineperin ruukin viestinnässä. Tämä ei välttämättä kuitenkaan kerro itsessään kaikille asiakkaille vastuullisuudesta, jos asiakas ei esimerkiksi tiedosta materiaalien ja käsityötoiminnan liittyvän vastuulliseen toimintaan. Leineperin ruukilla on myös Instagram-tili, jossa viestitään muun muassa tapahtumista. Leineperin ruukki viettää vuonna 2021 juhluvuottaan, jolloin ruukin perustamisesta tulee täyteen 250 vuotta. Juhlavuotta markkinoidaan ruukin vuoden 2021 esitteessä. (Leineperin ruukin www-sivut n.d.)

7.4 Kannattavuus ja kilpailukyky

Keskeinen haastatteluaineistoista esiin tullut teema on myös kannattavuus ja kilpailukyky. Haastateltavat tuovat kannattavuuteen ja kilpailukykyyn liittyen esille, että STF-ohjelma ja siitä saatava merkki tuovat useita eri hyötyjä matkailutoimijoille, kuten lisäarvoa ja -näkyvyyttä. Lisäarvo tulee esille esimerkiksi siten, että vastuullisen toiminnan todentaminen helpottuu huomattavasti. Mahdollisuus konkreettisesti todentaa vastuullinen toiminta tuo matkailuyritykselle tai -alueelle lisäarvoa esimerkiksi tarjouskilpailuissa sekä eri sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa toimiessa, sillä yhä useammat sidosryhmät edellyttävät vastuullista toimintaa. Kysyntää on erään haastateltavista mukaan yhä enemmän myös kestävästä matkailukohteista sekä -palveluista ja -tuotteista matkanjärjestäjien keskuudessa. Myös matkailijat edellyttävät kasvavissa määrin yritysten ja matkakohteiden toimivan vastuullisesti. STF-ohjelman suorittanut matkailuyritys tai -alue voi merkin avulla todentaa vastuullisuuttaan ja vastata sidosryhmien kysyntään, jolloin vastuullisuus tuottaa toiminnalle lisäarvoa.

Lisäarvoa ja -näkyvyyttä tuo myös se, että STF-ohjelman suorittaneita matkailutoimijoita julkaistaan Visit Finlandin verkkosivuilla, josta eri sidosryhmät löytävät vastuullisesti toimivia matkailuyrityksiä ja -alueita. Lisänäkyvyyttä on siis mahdollista saavuttaa kansainväliselläkin tasolla, sillä Visit Finland edistää Suomen profiloitumista kestävä matkailun maana. Kansainvälisen näkyvyyden merkitystä painottaa myös H1 sen myötä, että STF-ohjelma saataisiin laajasti esille myös kansainvälisille markkinoille, jolloin se herättäisi kiinnostusta ja lisäisi tietoutta ohjelmasta kansainvälisesti.

Haastatteluaineistoista nousi esille kannattavuuteen ja kilpailukykyyn liittyen myös se, että tulevaisuuden matkailuliiketoiminnassa tulisi ottaa kestävyys ja vastuullisuus entistä enemmän ja laajemmin huomioon. Haastateltavien mukaan COVID-19 pandemia on myös omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että tulevaisuuden matkailuliiketoiminnan tulisi muodostua uudenaikaiseksi, kestävämmäksi ja vastuullisemmaksi. Myös Visit Finlandin (2018, 1, 7) toteuttaman selvitystyön mukaan matkailun kehittäminen kestävämmäksi nähdään matkailutoimijoiden keskuudessa välttämättömäksi, jotta matkailun kestävä kasvu ja kilpailukykyyn säilyminen voitaisiin varmistaa. Kuten UNEP & UNWTO (2005, 10) tuovat esille, matkailualalla onkin merkittävä vastuu toimia kestävämmällä tavalla, jotta matkailu olisi myös tulevaisuudessa kannattavaa.

”Pandemiatilanne on näyttänyt sen, ettei matkailu palaa täysin siihen, mistä se lähti. Sen on oltava kestävämpää ja vastuullisempaa.” (H3)

Sitoutuminen toimintaan ja siten vankan pohjan luominen toiminnan kehittämisen aloittamiselle voi tukea myös kilpailukyvyn kehittämistä, sillä kuten tutkimuksen teoriaosuudessa Marskin (2021, 53) sekä haastateltavien asiantuntijoiden toimesta on todettu, eri sidosryhmien kysyntä ja odotukset yritysten vastuullisuudesta ovat kasvussa ja siksi on olennaista, että yritys voisi vastata kysyntään toimimalla vastuullisesti. Kilpailukykyisyyttä tukee myös vastuullisesta toiminnasta syntyvä lisäarvo ja -näkyvyys, jota on mahdollista saavuttaa esimerkiksi vastuullisuusviestinnän avulla, kuten tässä tutkimuksessa on haastateltujen asiantuntijoiden toimesta tullut esille. Vastuullisen toiminnan mahdollisuutta yrityksen voimavarana selkeän ja läpinäkyvän vastuullisuusviestinnän avulla painottaa myös Marski (2021, 53).

Kanniston ja Sillanpään (henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021) mukaan Leineperin ruukin tämänhetkinen suurin asiakasryhmä ovat eläkeläiset ja sukuseurat. Toiminnan kannattavuutta ja kilpailukykyä voisi edistää esimerkiksi se, että palvelutarjontaa kehitettäisiin myös muiden asiakasryhmien kuten nuorten sukupolvien näkökulmasta. Kanniston mukaan tavoitteena olisi myös jatkossa hyödyntää kehittyvää teknologiaa paremmin ruukin matkailutoiminnassa. Teknologian hyödyntäminen ei siis tällä hetkellä ole osa Leineperin ruukin toimintaa. Hyödyntämällä erilaisia teknologisia vaihtoehtoja esimerkiksi palvelutarjonnassa, voitaisiin toiminnalla tavoittaa yhä enemmän myös muita asiakasryhmiä, kuten nuoria. Teknologinen kehitys ei välttämättä samalla tavoin palvelisi nykyisiä asiakasryhmiä, mutta esimerkiksi nuoret voisivat teknologian avulla löytää Leineperin ruukin ja sen palvelut paremmin.

Kannattavuuteen liittyy myös STF-ohjelmaan sisältyvä sertifiointi ja auditointi eli kestävän matkailun sertifikaatin hankkiminen. Sertifiointi on H1 mukaan koettu haastavaksi toimijoiden keskuudessa, sillä siihen liittyy toiminnan todentamista erilaisin dokumentein. Sertifikaatin hakeminen vaatii yritykseltä tiettyjä resursseja ja tuo lisäkustannuksia, mikä voi olla haaste yritykselle tai alueelle. Esimerkiksi energiankulutuksen muuttaminen ekologisemmaksi kokonaistoiminnassa voi olla aikaa vievä prosessi. H1

painottaa, että tässäkin vaiheessa olisi tärkeää tehdä henkilöstön kanssa yhteistyötä sertifikaatin saamiseksi. Haastatteluissa tulee myös esille, että COVID-19 pandemia on tuonut omat taloudelliset haasteensa toimijoille, mikä voi omalta osaltaan vaikuttaa siihen, onko yrityksellä resursseja hakea sertifikaattia. Kaikki haastateltavat toivat kuitenkin esille, että vaikka sertifiointi voi olla haastava vaihe yritykselle, se on koettu usein myös opettavaisena ja hyödyllisenä prosessina toimijoiden keskuudessa.

Haastateltavat toivat esille kannattavuuteen liittyen hyötynä sen, että STF-ohjelmaan osallistuminen ja sen suorittaminen ei itsessään sisällä kustannuksia toimijoille, lukuun ottamatta kustannuksia kestävän matkailun sertifikaattiin liittyen. Sertifioinnista syntyvät kustannukset voivat haastateltavien mukaan vaikuttaa yritysten ja alueiden tahtotilaan ja ennakkoasenteisiin siitä, voidaanko kestävän ja vastuullisen toiminnan kehittämiseen lähteä mukaan. Sertifioinnin ja muun kehittämistyön aikana syntyvät kustannukset tulevat haastateltavien mukaan kuitenkin ajan myötä toimijoille takaisin kustannussäästöinä esimerkiksi sähkön- tai vedenkulutuksen tehokkuutena tai ruokahävikin vähenemisenä. Lisäksi jotkut toimijat ovat haastateltavan mukaan tuoneet esille, että tietyt yrityksen prosessit ovat helpottuneet sertifiointiin liittyvän toiminnan kehittämistyön myötä. Sertifikaattia voi pitää tietynlaisena investointina oman liiketoiminnan kehittämiseen (Viljasaari 2020b).

Esimerkkinä STF-ohjelman suorittaneesta yrityksestä toimii Kuralan Kartanotila (Koivisto 2021), joka on suorittanut STF-merkin sekä EU Ecolabel-sertifikaatin maaliskuussa 2021. Koiviston mukaan sertifiointi on kokonaisuudessaan merkittävä ja aikaa vievä osuus STF-ohjelmasta, mutta esimerkiksi sertifiointiin sisältyvä vedenkulutuksen vähentäminen tulee varmasti yritykselle takaisin kustannussäästöinä tulevaisuudessa. Tavoitteena kehittämistyöhön lähtemisessä Kuralan Kartanolla oli asiakasmäärien kasvu sekä myynnin edistäminen, mutta myös vastuullisuudesta viestimisen helpottuminen STF-merkin saavuttamisen myötä. Yritys viestii vastuullisuudesta verkkosivuillaan muun muassa kertomalla yritystoiminnan konkreettisista ympäristötavoitteista ja -politiikasta. Lisäksi jätteidenkierrätyksen ohjeistuksia on kehitetty asiakkaille helpommaksi ja kannustavammaksi.

Toisena yritys esimerkkinä toimii matkailuyritys Valkoinen Puu (Ylikoski 2021), joka on suorittanut Ekokompassi-sertifikaatin ja osallistumassa lähitulevaisuudessa myös

STF-ohjelmaan. Ylikosken mukaan sertifiointin kustannukset voi sisällyttää esimerkiksi markkinointi- ja kehittämiskuluihin, kuten hänen yrityksensä teki. Sertifiointin kautta yritys toi ympäristötyönsä näkyväksi ja sisällytti sen laaja-alaisesti koko yrityksen toimintaan. Yrityksen sertifiointin taustalla tavoitteena oli kilpailuedun lisääminen muun muassa asiakkaiden tietoisuuden myötä. Yrityksessä on sertifiointiprosessin aikana kehitetty myös vastuullisuusviestintää ja henkilökunnan kouluttamista.

7.5 Kyselyn tulokset

Seuraavaksi käsitellään tulokset kyselylomakkeesta, joka jaettiin Leineperin ruikin yritys- ja yhdistystoimijoille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää lähtökohtia siitä, miten ja missä määrin toimijat ovat ottaneet kestävyuden ja vastuullisuuden toiminnassaan huomioon, mitä haasteita siihen liittyy ja missä olisi kehitettävää.

Kyselyyn vastasi 11 henkilöä, mikä on noin kolmasosa kaikista Leineperin ruikin yritys- ja yhdistystoimijoista. Kysely toteutettiin anonyymisti eikä toimijoita voi siksi yhdistää vastauksiin. Kyselyssä taustatietoina kysyttiin vastaajan toimijaroolia eli edustiko vastaaja yritystä, yhdistystä vai jotakin muuta toimijaa. Muita taustatietoja ei tässä tutkimuksessa ollut tarpeen selvittää, sillä tutkimuksessa oli tarkoitus selvittää Leineperin ruikin vastuullisen toiminnan lähtökohtia yleisesti. Vastauksista selvisi, että kyselyyn vastanneista enemmistö eli yhdeksän oli yrityksiä ja yhdistyksiä yksi sekä muita toimijoita myös yksi, minkä vuoksi vastauksia ei ole tarpeen jaotella tämän taustatiedon mukaisesti. Kyselylomake on esitetty opinnäytetyön liitteissä (Liite 3).

Tutkimuksen ensimmäisellä avoimella kysymyksellä selvitettiin sitä, mitä kestävä ja vastuullinen yritys- tai yhdistystoiminta toimijoille tarkoittaa. Vastauksissa tuli esille, että toiminnan kannattavuus ja pitkäjänteisyys koetaan osana kestävää ja vastuullista toimintaa. Ympäristön suojelemiseen ja kunnioittamiseen sekä kiertotalouteen liittyviä asioita, kuten ympäristöystävällisyys, toiminnan ja tuotteiden elinkaaren suunnittelu pitkäkantoisesti, kierrättäminen ja jätteiden lajittelu sekä kierrätysmateriaalien ja kotimaisten materiaalien käyttäminen tuotannossa tulivat useassa vastauksessa esille. Osa tutkittavista kokee vastuullisuuteen liittyvän myös uusiutumattomien luonnonvarojen käytön minimoinnin ja niihin kohdistuvan kuormituksen vähentämisen. Ympäristöön kohdistuvien vaikutusten huomiointi sekä vastuu lähiympäristöstä ja -yhteiskunnasta

mainittiin myös vastauksissa, kuten myös paikallisten yritysten ja palveluiden suosiminen. Vastuullisen ja kestävänn toiminnan omaksuminen kokonaisvaltaisesti osaksi toimintaa, huomioiden kaikkiin kestävyden osa-alueisiin liittyvät vaikutukset mainittiin myös eräässä vastauksessa. Vastaukset on kootusti esitetty kuviossa 2.

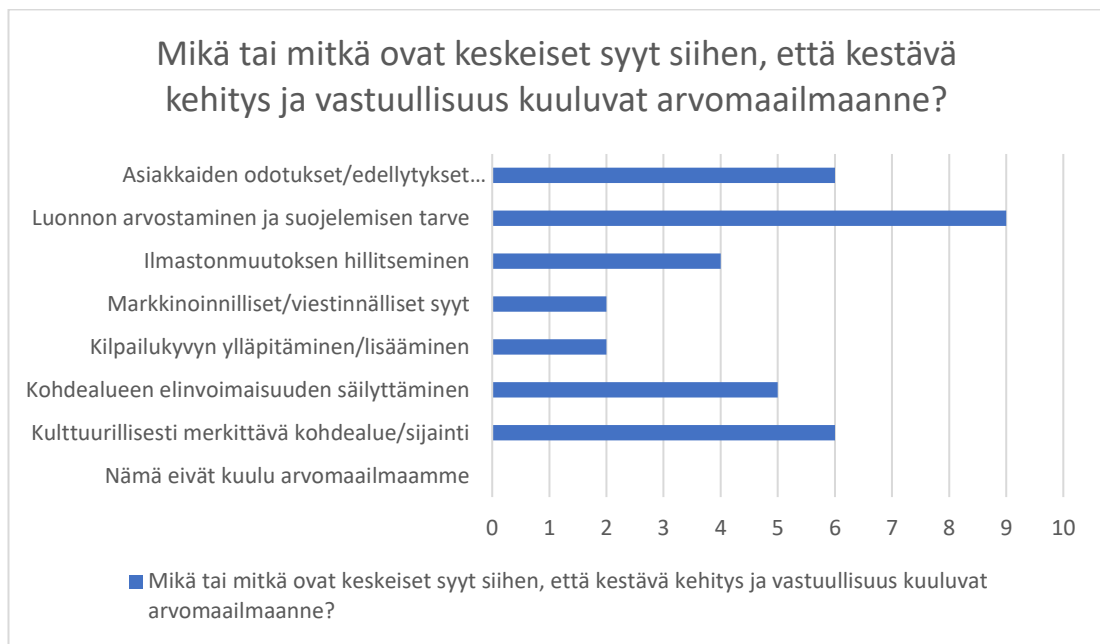

Kuvio 2. Kerro omin sanoin lyhyesti, mitä kestävä ja vastuullinen yritys-/yhdistystoiminta mielestäsi on.

Kyselyn seuraava kysymys tutki sitä, sisältyvätkö kestävä kehitys ja vastuullisuus vastaajien arvomaailmaan. Tämä kysymys koettiin olennaiseksi sisällyttää kyselyyn ja erityisesti sen alkuun, sillä toimijoiden arvomaailmalla ja sillä, kuuluvatko vastuullisuus ja kestävä kehitys omiin arvoihin voi olla merkitystä siihen, onko toimijalla tahtoa kehittää toimintaan vastuulliseen suuntaan vai ei. Kysymyksessä käytettiin monivalintaa, jossa vaihtoehtoina oli ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Vastaajista kaikki vastasivat, että vastuullisuus ja kestävä kehitys kuuluvat oman toimintansa arvomaailmaan.

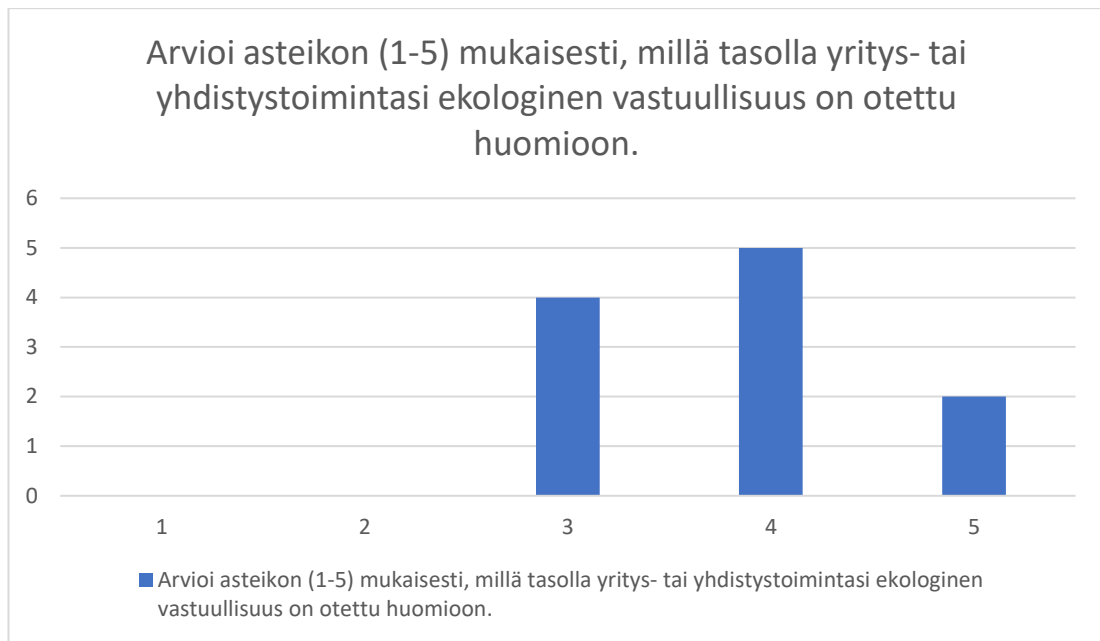
Seuraavaksi tutkittavilta kysyttiin jatkokysymyksenä keskeisiä syitä siihen, että kestävä kehitys ja vastuullisuus kuuluvat omaan arvomaailmaan. Kysymyksessä hyödynnettiin valintaruutuja, jolloin vastaajilla oli mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto. Luonnon arvostaminen ja suojelemisen tarve korostui vastauksissa eniten, jonka valitsi vastaajista yhdeksän. Asiakkaiden odotukset ja/tai edellytykset vastuullisuudesta sekä kulttuurisesti merkittävä kohdealue tai sijainti ovat myös keskeisessä

roolissa. Kohdealueen elinvoimaisuuden säilyttäminen sekä ilmastonmuutoksen hillitseminen valittiin osan vastaajien toimesta. Loput valinnat kohdistuivat markkinointi- viestinnällisiin syihin sekä kilpailukykyyn. Eräs vastaaja valitsi vaihtoehdon ”muu”, jossa mainitsi, että mainitut arvot ovat yleisesti osana yrityksen toimintaa. Kysymyksen vaihtoehdot ja vastausten mainintamäärät on kuvattu kaaviossa 1.

Kaavio 1. Mikä tai mitkä ovat keskeiset syyt siihen, että kestävä kehitys ja vastuullisuus kuuluvat arvomaailmaanne? (n = 11)

Viidennessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan, millä tasolla yritys- tai yhdistystoiminnan ekologinen vastuullisuus on huomioitu. Kysymyksessä käytettiin määrälliselle tutkimusotteelle tyypillistä viisiportaista Likertin-asteikkoa, jossa vaihtoehto yksi tarkoitti ”ei ollenkaan” ja vaihtoehto viisi ”hyvin paljon”. Enemmistö vastaajista arvioi ottavansa melko paljon ekologisen vastuullisuuden toiminnassaan huomioon. Osa vastaajista kokee ekologisen vastuullisuutensa olevan kohtalaisella tasolla. Loput vastaajat kokevat ottavansa ekologisen vastuullisuuden hyvin paljon huomioon. Tästä voi päätellä, että tutkittavat ottavat ekologisen vastuullisuuden pääosin melko hyvin huomioon omassa yritys- tai yhdistystoiminnassaan, mutta joidenkin toimijoiden osalta siinä on vielä kehitettävää. Vastausten jakauma on kuvattu kaaviossa 2.

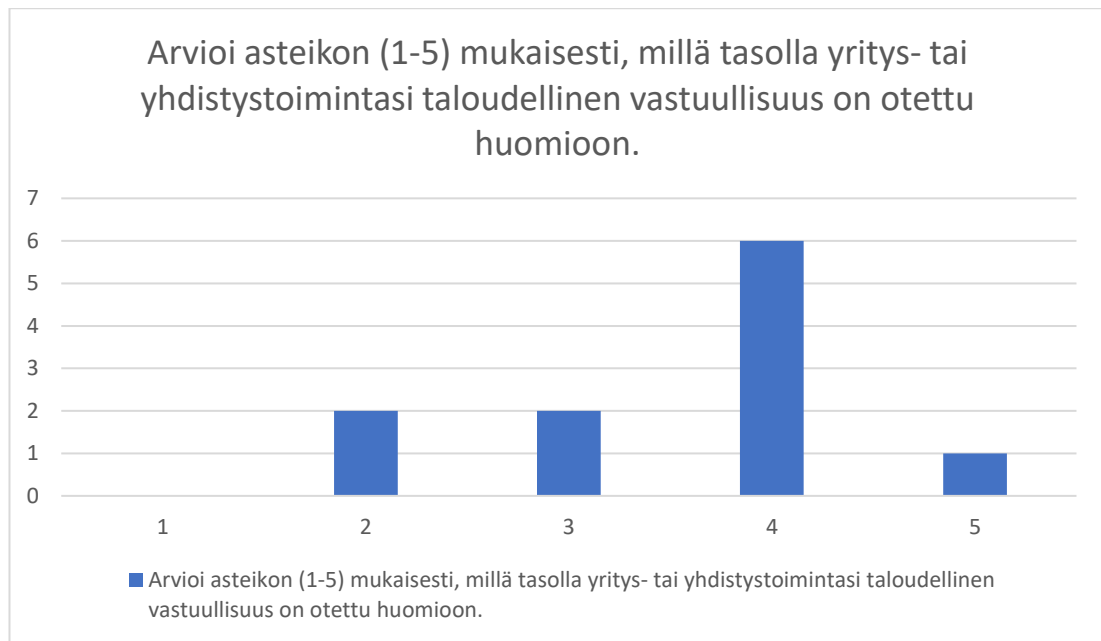

Kaavio 2. Arvioi asteikon (1–5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi ekologinen vastuullisuus on otettu huomioon.

Kysymyksessä kuusi pyrittiin selvittämään, ovatko vastaajat edistäneet oman toimintansa ekologista kestävyyttä viimeisen vuoden aikana ja jos kyllä, millä tavoin. Useassa vastauksessa painottui kierrättäminen, jätteiden lajittelu ja jätemäärän vähentäminen sekä kierrätysmateriaalien hyödyntäminen tuotannossa. Kotimaisten raaka-ainesten käyttö ja lähituotannon tukeminen nousivat esille yhden vastaajan toimesta. Eräs vastaaja mainitsi, että ekologisuus on jatkuvasti osana toimintaa. Hankittujen materiaalien käyttäminen loppuun asti tuli myös esille erään vastaajan toimesta. Osa vastaajista on ottanut fossiilisilla polttoaineilla tuotetun energiankulutuksen vähentämisen huomioon uudistamalla sähkösopimuksen ja/tai lopettamalla öljyn käytön lämmityksen lähteenä. Kolme vastaajaa ei ole tehnyt toimenpiteitä ekologisen kestävyuden edistämiseksi. Yksi vastaaja perusteli tätä sillä, että yritystoiminta on vasta alussa ja toinen vastaaja mainitsi koronapandemian vaikuttaneen toimintaan.

Seuraavaksi kysymyksessä seitsemän vastaajaa pyydettiin arvioimaan, millä tasolla taloudellinen vastuullisuus on otettu yritys- tai yhdistystoiminnassa huomioon. Myös tässä kysymyksessä hyödynnettiin Likertin-asteikkoa, jossa vaihtoehto yksi tarkoitti ”ei ollenkaan” ja vaihtoehto viisi ”hyvin paljon”. Suurin osa vastaajista arvioi ottavansa taloudellisen vastuullisuuden melko paljon huomioon. Loput vastaajista arvioivat taloudelliseen vastuullisuuteen liittyvän toimintansa olevan hyvin vähäistä tai

kohtalaisella tasolla. Yksi vastaaja kokee ottavansa taloudellisen vastuullisuuden hyvin paljon toiminnassaan huomioon. Taloudellisen vastuullisuuden huomioon ottaminen tutkittavien keskuudessa on siis huomattavasti jakautuneempaa verrattuna muihin kestävyiden osa-alueisiin. Kysymyksen vastausten jakauma on kuvattu kaaviossa 3.

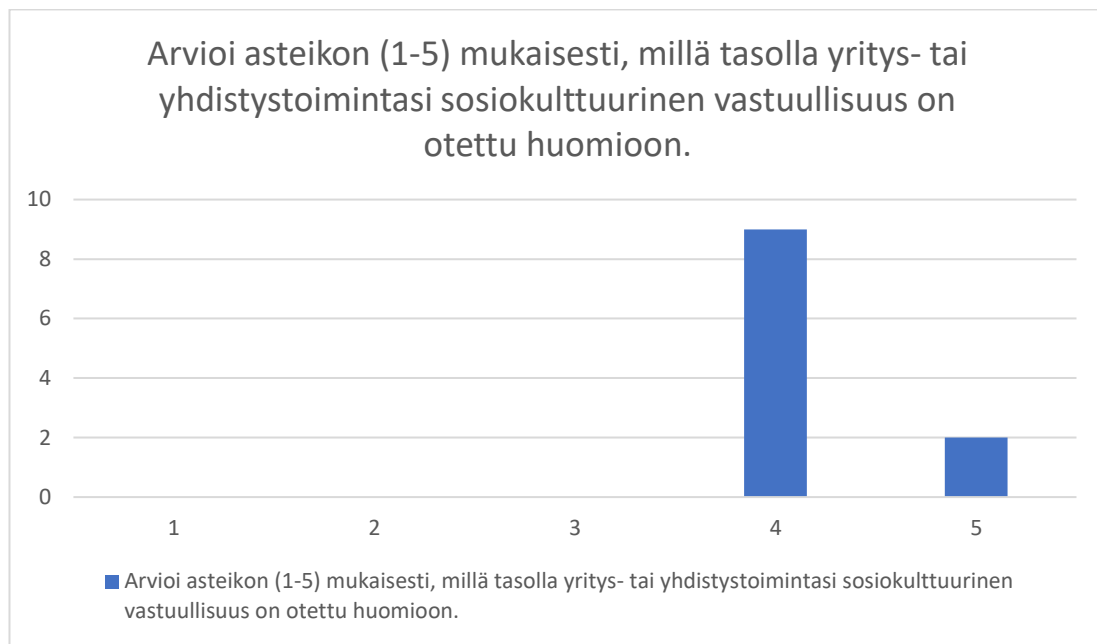

Kaavio 3. Arvioi asteikon (1–5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi taloudellinen vastuullisuus on otettu huomioon.

Jatkokysymyksenä vastaajilta kysyttiin ovatko he edistäneet toiminnassaan taloudellista kestävyttä viimeisen vuoden aikana ja mikäli kyllä, millä tavoin. Paikallisten työllistäminen ja tukeminen nousivat esille osassa vastauksista. Eräs vastaaja kertoi hinnoittelevansa toimintansa siten, että se varmistaa yrittäjän oman toimeentulon ja tarvittavat investoinnit. Noin puolet vastaajista mainitsi, ettei toimenpiteitä tähän liittyen ole tehty, ja yksi vastaaja toi syyksi esille koronapandemiatilanteen vaikeuttaneen toiminnan taloudellisen kestävyden edistämistä. Eräs vastaaja toi esille toimenpiteiden puuttumiseen syyksi sen, että yritystoiminta on vasta aluillaan.

Sosiokulttuurisen vastuullisuuden selvittämiseksi kysymyksessä yhdeksän vastaajia pyydettiin arvioimaan Likertin-asteikkoa hyödyntäen, millä tasolla tämä vastuullisuuden osa-alue on otettu toiminnassa huomioon. Vaihtoehto yksi tarkoitti ”ei ollenkaan” ja vaihtoehto viisi puolestaan ”hyvin paljon”. Lähes kaikki vastaajat arvioivat ottavansa sosiokulttuurisen vastuullisuuden toiminnassaan melko paljon huomioon. Kaksi

vastaajaa arvioi ottavansa sosiokulttuurisen vastuullisuuden hyvin paljon huomioon. Sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen liittyen tutkittavat kokevat siis toimivansa jollain tavalla paremmin taloudelliseen ja ekologiseen vastuullisuuteen verrattuna, sillä yksikään tutkittava ei koe toimintansa olevan heikolla tai kohtalaisella tasolla. Kysymyksen vastausten jakauma on kuvattu kaaviossa 4.

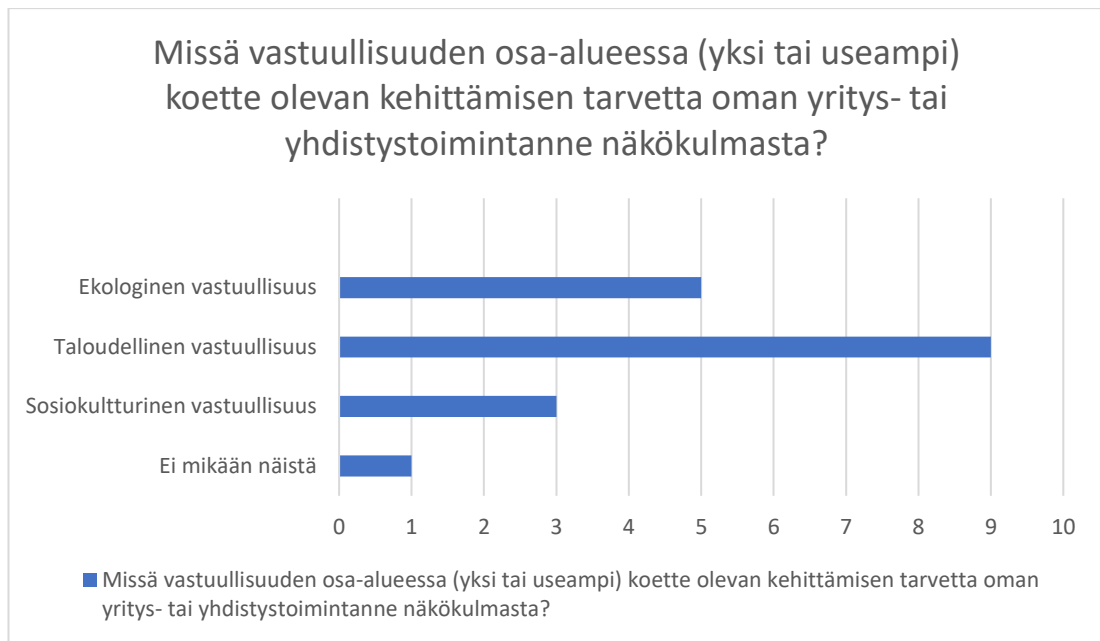

Kaavio 4. Arvioi asteikon (1–5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi sosiokulttuurinen vastuullisuus on otettu huomioon.

Kymmenes kysymys sisälsi avoimen kysymyksen, jolla pyrittiin selvittämään ovatko tutkittavat edistäneet sosiokulttuurista kestävyyttä omassa yritys- tai yhdistystoiminnassaan viimeisen vuoden aikana ja mikäli ovat, millä toimenpiteillä. Suurin osa vastaajista toi esille paikallisen kulttuuriperinnön säilyttämisen ja elinvoimaisuuden ylläpitämisen olevan toimintansa keskiössä. Eräs vastaajista kertoi pyrkivänsä myös ylläpitämään alueen elinvoimaisuutta. Lisäksi osa vastaajista mainitsi arvostavansa alueen historiaa ja pyrkivänsä lisäämään tietoisuutta historiasta. Vastauksissa korostui myös paikallisten tuotteiden ja palveluiden tukeminen esimerkiksi lähiruoka-aineita suosimalla. Vain yksi tutkittavista vastasi, ettei toimenpiteitä ole tehty sosiokulttuurisen vastuullisuuden edistämiseksi, sillä yritystoiminta on vasta aluillaan. Tutkittavista enemmistö näyttää siis edistäneen sosiokulttuurista vastuullisuutta toiminnassaan tavalla tai toisella.

Seuraavaksi kysymyksessä yksitoista tutkittavilta selvitettiin, minkä tai mitkä asiat he kokevat haasteellisena vastuullisuuden eri osa-alueisiin liittyen. Tässä kysymyksessä käytössä oli avoin vastausvaihtoehto. Haasteiksi nousivat muun muassa yhteistyö ja yhdessä tekeminen, toiminnan kannattavuus, kestävien investointien toteutuminen sekä vastuulliseen toimintaan perehtyminen ja sen dokumentointi. Eräs vastaaja mainitsi haasteina myös rajalliset resurssit, mikä rajoittaa toiminnan vaikuttavuutta. Jätteen lajitteluun ja kierrätykseen liittyvät haasteet tulivat myös vastauksissa esille. Infrastruktuuriin liittyvät haasteet mainittiin yhdessä vastauksessa. Eräällä vastaajalla taloudellinen vastuullisuus tuottaa eri osa-alueista eniten haastetta toiminnassa. Osa vastaajista ei vastannut kysymykseen, minkä voi mahdollisesti yhdistää tiedon ja/tai osaamisen vähäisyyteen tai siihen, ettei kysymystä ole ymmärretty toivotulla tavalla. Tämän kysymyksen mukaan vastuulliseen toimintaan liittyä useita eri haasteita, joista yhteistyön merkitys ja toiminnan kannattavuus nousivat päällimmäisiksi.

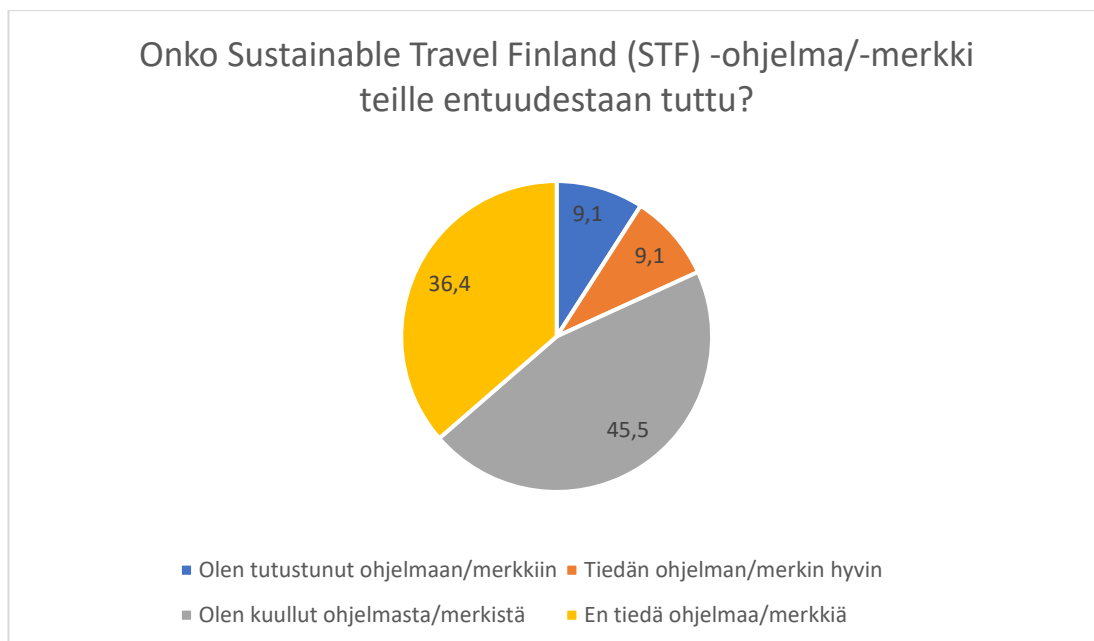
Kahdestoista kysymys sisälsi valintaruudut, joista tutkittavat saivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Kysymyksellä pyrittiin selvittämään, missä vastuullisuuden osa-alueissa on tutkittavien mielestä kehitettävää omassa toiminnassaan. Vaihtoehtoina olivat ekologinen, taloudellinen ja sosiokulttuurinen vastuullisuus tai ei mikään näistä. Suurin osa tutkittavista kokee taloudellisessa vastuullisuudessa olevan kehitettävää, ja toiseksi eniten tutkittavat ekologisen vastuullisuuden osalta. Kuten myös kysymyksen 9 ja 10 vastauksissa tuli esille, sosiokulttuurinen vastuullisuus on tutkittavien mukaan muihin osa-alueisiin verrattuna ainakin osittain vahvemmallalla pohjalla, sillä vähemmistö vastaajista kokee siinä olevan kehittämisen tarvetta. Taloudellisen vastuullisuuden kehittämisen tarpeeseen voi liittyä se, että enemmistö vastaajista ei tähän mennessä ole tehnyt toimenpiteitä taloudellisen vastuullisuuden edistämiseksi. Kysymyksen vastausten mainintamäärät on kuvattu kaaviossa 5.

Kaavio 5. Missä vastuullisuuden osa-alueessa (yksi tai useampi) koette olevan kehittämisen tarvetta oman yritys- tai yhdistystoimintanne näkökulmasta? (n = 11)

Seuraavaksi tutkittavilta kysyttiin monivalintaa hyödyntäen, onko heillä halukkuutta kehittää omaa toimintaansa kestäväan ja vastuulliseen suuntaan. Vaihtoehtojen ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa” avulla pyrittiin saamaan vastaus tähän. Lähes kaikki eli 10 vastaajaa ovat halukkaita kehittämään toimintaansa kestävämmäksi ja vastuullisemmaksi, yksi vastaaja ei osannut sanoa, ja kukaan ei vastannut kieltävästi. Tästä voi siis päätellä, että yleisellä tasolla toimijoiden keskuudessa on tahtotilaa kehittää toimintaa kestävämpään ja vastuullisempaan suuntaan.

Kolmastoista kysymys koski Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelmaa ja -merkkiä. Kysymyksessä käytettiin monivalintaa ja vaihtoehtoina olivat ”en tiedä ohjelmaa”, ”olen kuullut ohjelmasta”, ”olen tutustunut ohjelmaan” ja ”tiedän ohjelman hyvin”. Yleinen tietoisuus STF-ohjelmasta toimijoiden keskuudessa on vastausten perusteella jakaantunut siten, että suurin osa vastaajista on kuullut ohjelmasta, mutta kuitenkin yli kolmasosa vastaajista ei tiedä ohjelmaa tai merkkiä. Tietoisuus STF-ohjelmasta ja -merkistä on siis jakautunut melko selkeästi toimijoiden keskuudessa. Eräs vastaaja on tutustunut ohjelmaan, eli on ainakin osittain tietoinen siitä. Eräs toinen vastaaja mainitsi, että tietää ohjelman ja merkin hyvin. Tietoisuutta ohjelmasta olisi siis tärkeä lisätä toimijoiden keskuudessa, mikäli Leineperin ruukki lähtee sitä myös suorittamaan. Kysymyksen vastausten prosentuaalinen jakauma on kuvattu kaaviossa 6.

Kaavio 6. Onko Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma/-merkki teille entuudestaan tuttu?

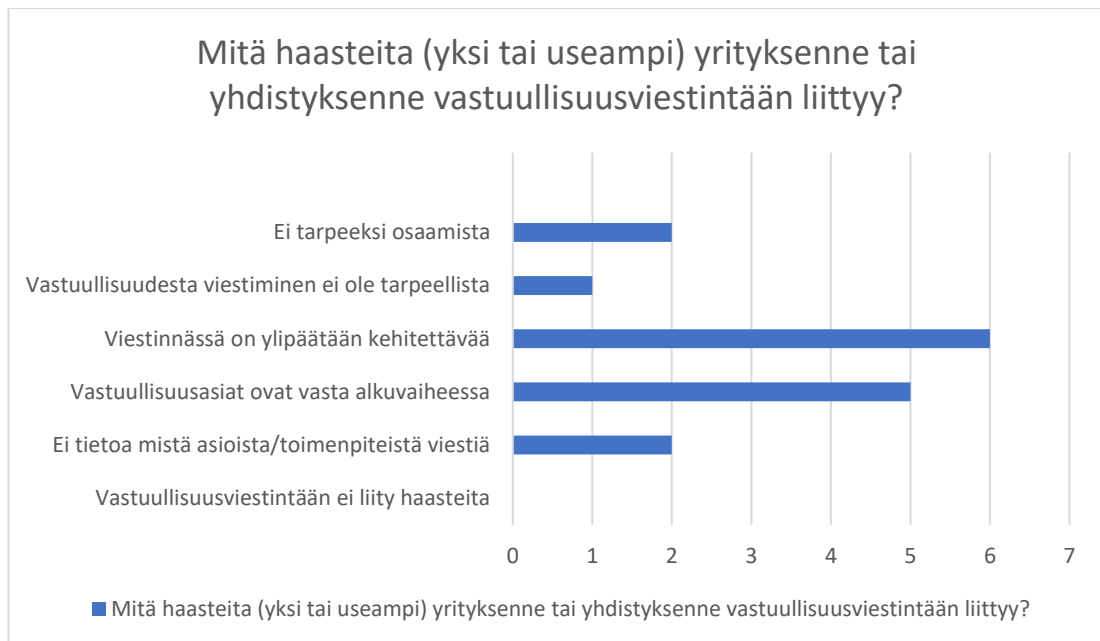
Seuraavaksi tutkittavilta selvitettiin tietoisuutta siitä, että Leineperin ruukki on kiinnostunut lähtemään STF-ohjelmaan mukaan ja hakemaan ohjelman merkkiä. Kysymyksessä hyödynnettiin monivalintaa, vaihtoehtoina ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Suurin osa vastaajista eli 8 toimijaa ovat tietoisia asiasta, kun taas osa vastaajista eli 3 toimijaa eivät ole asiasta tietoisia. Tästä voi päätellä, etteivät kaikki yritys- ja yhdistysverkoston toimijat ole yhtä lailla tietoisia kestävän kehitystyön aloittamisesta. Tähän voi vaikuttaa moni asia, kuten yhteistyöverkoston sisäinen viestintä ja mahdollisesti myös se, että toimijoilla voi olla muutakin yritystoimintaa Leineperin ruukille sijoittuvan toiminnan lisäksi, mikä voi vaikuttaa yritystoiminnan priorisointiin.

Kuudestoista kysymys käsitteli sitä, onko toimijoiden näkökulmasta vastuullisen ja kestävän matkailun kehittämisellä vaikutusta Leineperin ruukin toiminnan kannattavuuden ja jatkuvuuden kannalta. Kysymyksessä hyödynnettiin Likertin-asteikkoa, jossa vaihtoehto 1 tarkoitti ”ei ollenkaan” ja vaihtoehto 5 ”hyvin paljon”. Enemmistö vastaajista eli 7 toimijaa kokee sillä olevan hyvin paljon vaikutusta, ja 4 toimijaa ovat sitä mieltä, että vastuullisen ja kestävän matkailun kehittämisellä on melko paljon vaikutusta toiminnan kannattavuuteen ja jatkuvuuteen. Tämän voi mahdollisesti yhdistää tutkittavien aikaisemmin selvinneeseen yleiseen tahtotilaan kehittää toimintaa, sillä mikäli tahtotilaa ei olisi, eivät tutkittavat välttämättä kokisi vastuullisuuden ja

kestävyyden kehittämisen vaikuttavan kannattavuuteen ja jatkuvuuteen. Kysymys ei kuitenkaan tarkentanut, kokevatko vastaajat vaikutuksen olevan positiivista vai negatiivista, mutta aiempiin vastauksiin viitaten voisi olettaa, että tutkittavat kokevat vaikutuksen olevan toimintaa edistävää.

Kysymyksessä seitsemäntoista kysyttiin, viestivätkö tutkittavat tällä hetkellä vastuullisuusteostaan ja jos kyllä, millä tavoin. Kysymys oli avoin ja vastaukset jakautuivat siten, että noin puolet eli 5 toimijaa eivät tällä hetkellä viesti vastuullisuudestaan ja 6 toimijaa puolestaan viestivät ainakin jollain tavalla vastuullisuusteostaan. Osa vastaajista mainitsi, että viestii vastuullisuudesta markkinoinnin kautta, kuten verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa, ja osa mainitsi markkinoinnin näkyvän puolestaan tuoteselosteissa ja asiakaskontakteissa sekä yrityksen toimipisteessä paikan päällä. Eräs vastaaja toi esiin, että vastuullisuudesta viestiminen näkyy toiminnassa tuotteiden materiaaleista kertomalla. Vastuullisuudesta viestiminen jakaantuu siis melko paljon toimijoiden keskuudessa, ja yhä useampi toimija voisi viestiä vastuullisuusteostaan.

Seuraavan kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, mikä toimijoiden näkökulmasta on haastavaa vastuullisuusviestintään liittyen. Kysymyksessä hyödynnettiin monivalintaa, jossa tutkittavat saivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Vastuullisuusviestintään liittyen haastavimmaksi tutkittavien keskuudessa osoittautui se, että viestinnässä koetaan ylipäättään olevan kehitettävää. Toiseksi eniten tutkittavat kokevat haasteelliseksi sen, että vastuullisuustyössä ei ole edetty vielä kovin pitkälle. Muut haasteet liittyvät osaamisen ja tiedon puutteeseen eli siihen, että vastuullisuudesta viestiminen ei tällä hetkellä kuulu tutkittavien osaamiseen eikä tutkittavilla ole tarpeeksi tietoa vastuullisuusviestinnästä. Kysymyksen vastausvaihtoehdot ja vastausten jakauma on kuvattu kaaviossa 7.

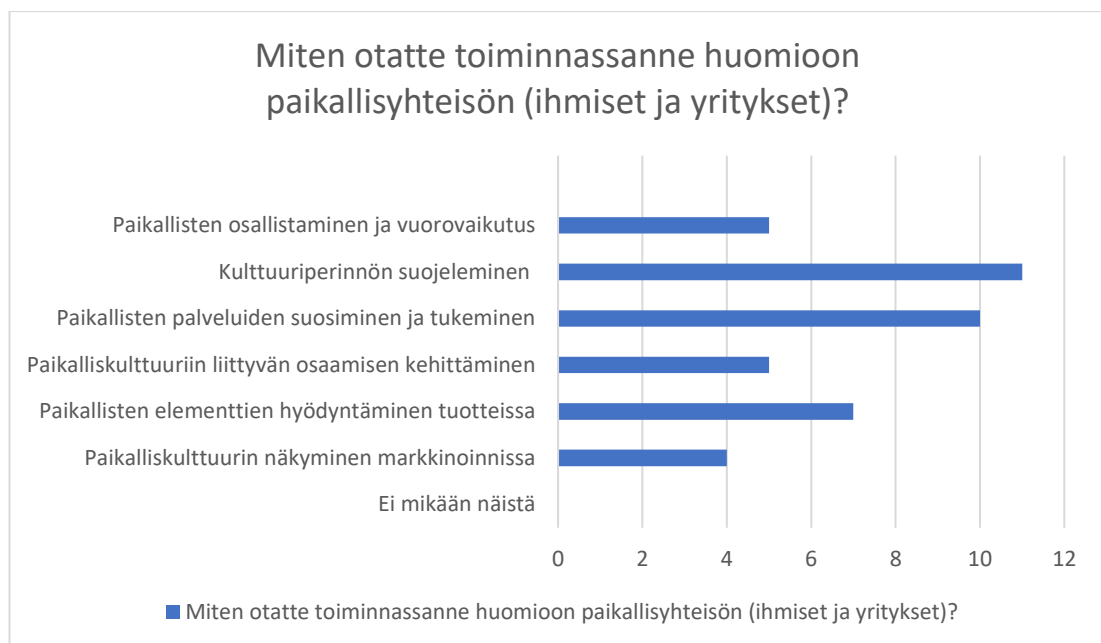

Kaavio 7. Mitä haasteita (yksi tai useampi) yrityksenne tai yhdistyksenne vastuullisuusviestintään liittyy? (n = 11)

Yhdeksästoista kysymys oli avoin kysymys, jonka tarkoituksena oli selvittää, minkälainen merkitys vastuullisuusviestinnällä on Leineperin ruukin toiminnassa toimijoiden näkökulmasta. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että vastuullisuusviestinnän merkitys on tärkeä tai erittäin tärkeä. Osassa vastauksista vastuullisuusviestinnän merkittävyyden perusteluna nousi esiin Leineperin ruukin profiloituminen vastuullisena toimijana, ja eräässä vastauksessa se, että vastuullisuus kuuluu toiminnan kokonaisuuteen. Eräs vastaaja mainitsi myös, että vastuullisuusviestinnällä voidaan lisätä uskottavuutta ja kiinnostavuutta. Lisäksi asiakkaiden odotukset ja/tai edellytykset vastuullisuuteen liittyen painottuivat osassa vastauksista, minkä vuoksi vastuullisuudesta viestiminen olisi tärkeää myös tulevaisuudessa. Eräs vastaaja toi esille, että vastuullisuusviestinnän avulla voisi tavoittaa tiedostavia matkailijoita kohderyhmänä. Osa vastaajista ei kuitenkaan osannut sanoa tai ei vastannut kysymykseen, mikä voi mahdollisesti liittyä tiedon puutteeseen vastuullisuusviestinnästä.

Seuraavassa kysymyksessä tutkittavilta pyrittiin kartoittamaan, miten paikallisyhteisö on otettu heidän toiminnassaan huomioon. Kysymys koostui monivalinnasta, jossa tutkittavat saivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Kulttuuriperinnön suojeleminen ja vaaliminen näyttää tulosten perusteella olevan jokaisen vastaajan toiminnan keskiössä. Tutkittavista suurin osa eli 10 vastaajaa suosii ja tukee paikallisia palveluita.

Myös paikallisten elementtien hyödyntäminen tuotteissa sisältyy tutkittavista enemmistön toimintaan. Lähes puolet vastaajista ottavat myös paikallisten osallistamisen ja vuorovaikutuksen sekä paikalliskulttuuriin liittyvän osaamisen kehittämisen toiminnassaan huomioon. Paikalliskulttuurin näkyminen markkinoinnissa tulee esille neljän vastaajan toiminnassa. Tämän perusteella paikallisyhteisö on otettu jokaisen toimijan kannalta jollain tavalla huomioon toiminnassa, vaikka vastaukset eivät kuitenkaan käsittele kaikkea, mitä paikallisyhteisöön ja -kulttuuriin liittyy. Kysymyksen vastausvaihtoehdot ja vastausten mainintamäärät on esitetty kaaviossa 8.

Kaavio 8. Miten otatte toiminnassanne huomioon paikallisyhteisön (ihmiset ja yritykset)? (n = 11)

Kysymys 21 käsitteli kotimaisen ja paikallisen tuotannon osuutta tutkittavien tuotteissa ja palveluissa. Käytössä oli jälleen Likertin-asteikko, jossa vaihtoehto yksi tarkoittaa ”ei ollenkaan” ja vaihtoehto viisi ”hyvin paljon”. Enemmistö tutkittavista eli 9 toimijaa vastasi, että suosii tuotteissaan ja palveluissaan hyvin paljon kotimaista ja paikallista tuotantoa eli valitsivat vaihtoehdon viisi. Loput tutkittavista eli kaksi toimijaa valitsivat vaihtoehdon kolme eli suosivat kotimaista ja paikallista tuotantoa kohtalaisesti. Tämän perusteella suurin osa tutkittavista suosii paljonkin lähituotantoa, mutta sen osuutta voitaisiin ottaa yhä enemmän huomioon toimijoiden keskuudessa.

Seuraavalla kysymyksellä pyrittiin selvittämään sitä, onko tutkittavilla jokin kestävä matkailua tukeva ympäristö- tai laatumerkki. Tässä kysymyksessä hyödynnettiin monivalintaa ja vastausvaihtoehdot olivat ”kyllä”, ”ei” ja ”en osaa sanoa”. Jokainen tutkittava vastasi, ettei heillä ole ympäristö- tai laatumerkkiä.

Jatkokysymyksenä esitettiin avoimena kysymyksenä, että olisiko tutkittavilla tahtoa hakea jonkinlaista kestävä matkailua tukevaa ympäristö- tai laatumerkkiä. Lisäksi toivottiin myös lyhyttä perustelua vastaukselle. Suurin osa tutkittavista eli kahdeksan toimijaa on sitä mieltä, ettei ole kiinnostusta tai tarvetta ainakaan tällä hetkellä. Osa vastaajista perusteli, että pienimuotoinen ja/tai sivutoiminen yrittäjyys sekä merkkiin liittyvät korkeana koetut kustannukset vaikuttavat siihen, ettei ainakaan tällä hetkellä ole valmiutta tai tahtoa hakea tällaista merkkiä. Eräs vastaaja mainitsi, että kokee tuotteiden ja palveluiden tuovan jo itsessään esille vastuullisuutta, eikä siksi koe tarpeelliseksi erikseen todentaa vastuullisuutta merkin avulla. Kaksi vastaajaa toi esille, että ovat hakemassa ympäristö- tai laatumerkkiä yritykselleen tai yhdistykselleen.

Toiseksi viimeinen kysymys oli avoin ja käsitteli sitä, millaisia toimenpiteitä tutkittavat odottavat Leineperin ruukilta vastuullisen matkailun kehittämiseksi. Lähes puolet tutkittavista vastasi, ettei osaa sanoa. Osa vastaajista mainitsi, että yhteistyön kehittäminen toimijoiden keskuudessa olisi toivottavaa. Eräs vastaaja toi esille vastuullisuusviestintään liittyen sen, että käytössä olevien lähipalveluiden vastuullisuutta voisi korostaa ja tuoda esille paikallisten osallistamista toiminnassa. Myös jätteiden lajittelun kehittäminen mainittiin erään vastaajan toimesta. Osa vastaajista mainitsi myös sen, että palvelutarjontaa voisi kehittää monipuolisemmaksi ja paremmaksi. Eräs vastaaja painotti alueen viihtyisyyden lisäämistä, jolloin kävijät voisivat viihtyä kohteessa pidempään ja mahdollisesti myös majoittua lähialueella, mikäli majoitusyhteistyötä voitaisiin Leineperin ruukilla järjestää. Yhteistyötä ja palvelutarjontaa olisi siis olennaista kehittää sekä tuoda vastuullisuutta enemmän esille viestinnässä.

Viimeisenä kysymyksenä oli vapaaehtoinen avoin kysymys, johon tutkittavat saivat halutessaan lisätä vielä jotain aiheeseen liittyen. Suurin osa tutkittavista ei vastannut kysymykseen, mutta erään vastaajan mielestä olisi toivottavaa, että yhteistyöverkoston keskuudessa yhä useampi tiedostaisi vastuullisen toiminnan merkityksen Leineperin

ruukilla. Tämä olisikin tärkeää, jotta toiminnan kehittäminen ja vastuullisuuden sisällyttäminen osaksi Leineperin ruukin kokonaisvaltaista toimintaa olisi yhtenäistä.

7.6 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Vastuullisella ja kestäväällä matkailutoiminnalla on yhä enemmän merkitystä matkailussa, kuten tutkimuksen teoriaosuudesta sekä aineistoista on tullut ilmi. Matkailun eri sidosryhmien keskuudessa kysyntä ja edellytykset vastuullisuuden huomioon ottaville ja vastuullisesti toimiville matkailuyrityksille ja -alueille on myös kasvussa, minkä vuoksi vastuullisuus on matkailutoimijoille kilpailuetu, kuten myös Marski (2021, 53) tuo esille. Vastuullisuuden sisältyminen sekä matkailijoiden että matkailutoimijoiden arvomaailmaan voi myös lähtökohtaisesti edistää vastuullisuustoimenpiteitä.

Kuten kyselytuloksista selvisi, vastuullisuus ja kestävä kehitys kuuluvat Leineperin ruukin tutkittavien toimijoiden arvomaailmaan, ja suurin osa tutkittavista tiedosti, että vastuullisen toiminnan kehittämisellä on vaikutusta matkailutoiminnan kannattavuuden ja jatkuvuuden kannalta. Tämän perusteella Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa voidaan sanoa olevan tahtotilaa toiminnan kehittämiseksi vastuulliseen ja kestäväan suuntaan, mikä voi vaikuttaa positiivisesti kehittämistyön aloittamiseen ja yhteistyöhön. Toimijoilla on jossain määrin tietoa myös vastuullisen toiminnan avulla syntyvistä hyödyistä kilpailukykyyn ja kansainvälisten asiakkaiden tavoittamiseen. Matkailun eri sidosryhmien kysynnän vaikutus kestäväan ja vastuullisen toiminnan kehittämiseen on myös osittain toimijoiden keskuudessa tiedostettu, mutta tietoisuus ja osaaminen aiheeseen liittyen olisi tärkeää saada sisäistettyä koko henkilöstöön.

Henkilökunnan sitouttaminen ja kouluttaminen ovat tärkeitä lähtökohtia kehittämistyölle, kuten haastateltavat ovat tuoneet esille. Vastuullisen ja kestäväan toiminnan kehittämisessä on tärkeää sitoutua alusta asti siihen liittyviin toimintatapoihin ja periaatteisiin, jotka ohjaavat toimintaa. Henkilöstön yhteistyöllä on myös merkittävä rooli toimenpiteiden kehittämisessä ja toteutumisessa, kuten tutkimuksen haastateltavat ovat tuoneet esille. Tietoisuus siitä, mitä vastuullinen ja kestävä matkailutoiminta pitää sisällään ja tarkoittaa matkailuyrityksen tai -alueen toiminnassa on tärkeää, sillä se voi edistää lähtökohtaisesti kehittämistyön aloittamista ja toimenpiteiden toteuttamista.

Kuten tutkimuksen haastateltavat ja Goodwin (2016, 93) ovat todenneet, vastuullisuus tulisi omaksua osaksi matkailuyrityksen tai -alueen kokonaisvaltaista toimintaa. Kaikkien vastuullisuuden osa-alueiden huomioon ottaminen on koettu haastateltavien mukaan haastavaksi yleisesti vastuullisuustyötä tekevien matkailutoimijoiden sekä kyselytulosten perusteella myös Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa. Vastuullisuus olisi tärkeää sisällyttää toimintaan kokonaisuutena kaikki osa-alueet mukaan lukien, sillä siten kokonaiskuva vastuullisuudesta hahmottuu matkailuyrityksessä tai -alueella.

Kyselytulosten perusteella osa Leineperin ruukin toimijoista kokee, että vastuullisuus tulisi sisällyttää heidän toimintaansa kokonaisvaltaisesti eri osa-alueet huomioiden. Tämän opinnäytetyön tutkittavien toimijoiden keskuudessa kestävyiden eri osa-alueet on otettu kuitenkin hieman vaihtelevasti huomioon Leineperin ruukin toiminnassa. Tutkittavat kokivat sosiokulttuurisen vastuullisuuden olevan muihin osa-alueisiin verrattuna kaikista vahvimmalla tasolla, kun taas taloudellinen vastuullisuus jakautui siten, että se on vähiten huomioitu eri osa-alueista. Toimenpiteitä taloudellisen kestävyiden eteen on osittain toimijoiden keskuudessa tehty, kuten paikallisia työllistämällä ja tukemalla sekä hinnoitteleamalla tuotteet siten, että ne ovat tarpeeksi tuottavia ja kattavat tarpeelliset investoinnit. Enemmistö toimijoista ei kuitenkaan kyselytulosten perusteella ole tehnyt taloudellista vastuullisuutta edistäviä toimenpiteitä, joten taloudellinen osa-alue näyttäisi olevan lähtökohtaisesti eniten kehittämisen tarpeessa.

Taloudelliseen vastuullisuuteen liittyy yleisesti matkailuyritysten ja -alueiden keskuudessa myös haastateltavien asiantuntijoiden mukaan haastavuutta, mihin voi liittyä esimerkiksi rajalliset resurssit ja kestävien investointien kustannukset. Tähän tulokseen on voinut vaikuttaa omalta osaltaan myös COVID-19-pandemiatilanne, jonka vaikutus toimijoiden taloudelliseen kestävyteen tuli esille kyselytuloksissa. Pandemiatilanne on voinut heikentää yritysten ja yhdistysten taloudellista kestävyttä ja tuoda epävarmuutta liiketoimintaan. Kuten kyselytuloksista selvisi, pandemia-ajalla on ollut vaikutusta käytössä olevien resurssien sijoittamiseen, jolloin vastuullisuustyöhön liittyvät toimenpiteet ovat osalla Leineperin ruukin toimijoista jääneet taka-alalle.

Sosiokulttuurinen kestävyys on tutkimuksen kyselytulosten mukaan otettu Leineperin ruukin toiminnassa eniten huomioon kestävyiden osa-alueista. Leineperin ruukin

toimijoiden keskuudessa kulttuuriperinnön suojeleminen ja elinvoimaisuuden tukeminen koetaan olevan toiminnan keskiössä, ja sitä tuodaan esille esimerkiksi tuote- ja palvelutarjonnassa. Alueen historia ja siihen liittyvän tietoisuuden lisääminen on myös keskeinen osa toimintaa. Paikallista tuotantoa ja palveluita pyritään myös suosimaan. Sosiokulttuurinen kestävyys Leineperin ruukin toiminnassa voi siksi olla mahdollisesti muihin kestävyiden osa-alueisiin verrattuna toimijoille jollain tavalla helpommin sisäistettävissä ja ymmärrettävissä, sillä siihen liittyvät asiat ovat jo lähtökohtaisesti osa Leineperin ruukin toimintaa.

Ekologinen kestävyys on tutkimuksen kyselytulosten perusteella otettu Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa huomioon melko jakautuneesti, mutta positiivista on, että ekologisuus on lähtökohtaisesti tietyillä tavoilla huomioitu toiminnassa. Ekologiseen kestävyteen liittyviä toimenpiteitä on kyselytulosten mukaan toimijoiden keskuudessa otettu huomioon eri tavoin, kuten kierrättämällä ja hyödyntämällä tuotannossa kierrätysmateriaaleja, kunnioittamalla luontoa ja luonnonvaroja, huomioimalla ympäristövaikutukset, muuttamalla energiankulutustapoja sekä suosimalla kotimaista ja lähituotantoa. Kiertotalouden käytännöt on otettu huomioon myös siten, että osa toimijoista pyrkii hyödyntämään tuotteiden valmistuksessa materiaalit kokonaan.

Kestävän ja vastuullisen matkailuliiketoiminnan kehittäminen on pitkäkestoinen prosessi, johon voi liittyä haasteita, mutta myös monia hyötyjä ja mahdollisuuksia. Haasteiksi Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa todettiin muun muassa yhteistyön toteuttaminen sekä tiedon ja osaamisen vähäisyys. Kuten haastatteluaineistoista tuli esille, sitoutuminen vastuulliseen toimintaan ja osaamisen kehittäminen koko henkilöstön keskuudessa on hyvin keskeinen osa kehittämistyötä. Kun matkailuyritys tai -alue on sitoutunut toimimaan kestävällä ja vastuullisella tavalla ja tietoisuus on jakautunut koko henkilöstöön, vastuullisuuden kehittämiselle on hyvät lähtökohdat.

Marskin (2021, 53) mukaan matkailijoiden näkökulmasta katsottuna matkailupalvelujen merkittävimpiä kestävyttä tukevia osa-alueita ovat esimerkiksi vesi- ja energiatehokkuus sekä jätehuolto, paikallisten työllistäminen ja huomioonottaminen sekä kulttuuriperinnön vaaliminen. Muun muassa vesi- ja energiatehokkuuden merkitys korostui myös haastattelutuloksissa, ja se lukeutuu kestäviin investointeihin. Kuten muun muassa Visit Finland (2019) tuo esille, paikallisten työllistäminen ja osallistaminen

sekä kulttuuriperinnön vaaliminen kuuluvat sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen. Leinperin ruukin olisi hyödyllistä jatkossakin keskittyä muun muassa juuri näiden osa-alueiden kehittämiseen, jotka onkin jo osittain toiminnassa huomioitu esimerkiksi paikallisia työllistämällä ja kulttuuriperinnön elinvoimaisuutta vaalimalla.

Vastuullisuustoimenpiteiden dokumentointi ja vastuullisuusviestintä nousivat myös tutkimuksen aineistoista esille. Vastuullisuudesta viestiminen on merkittävässä roolissa, sillä sen avulla matkailuyritys tai -alue tuo vastuullisuutensa näkyväksi. Siksi matkailutoimijoiden tulisi keskittyä vastuullisuusviestintään jo työn alusta alkaen. Kyselytulosten mukaan vastuullisuudesta viestiminen jakautuu melko paljon toimijoiden keskuudessa, ja vastuullisuusviestintä koetaan toimijoiden keskuudessa haastavaksi eri syistä. Enemmistö tutkittavista toimijoista kuitenkin oli sitä mieltä, että vastuullisuusviestinnällä on paljon merkitystä toiminnan kannalta. Toimijoiden mukaan viestinnässä koetaan yleisesti olevan kehittämisen tarvetta ja vastuullisuustyö on vielä alkuvaiheessa. Siitä syystä toimijat voivat mahdollisesti kokea, etteivät voi viestiä vastuullisuudesta tai eivät koe sitä ajankohtaiseksi. Kuten tutkimuksen haastateltavat ovat tuoneet esille, vastuullisuudesta voi hyvin viestiä myös silloin, vaikka ei olisi vielä kovin pitkälle tehnyt vastuullisuustoimenpiteitä. Vastuullisuusviestinnän on kuitenkin todettu olevan merkittävä osa vastuullista toimintaa, mikä korostui haastateltavien asiantuntijoiden toimesta, ja kuten Marski (2021, 53) on myös tuonut esille.

Haastavaksi on tutkimustulosten mukaan koettu muun muassa vastuullisen toiminnan taloudellinen kannattavuus. Vastuullisuustoimenpiteistä syntyvät kustannukset ja liiketoiminnan rajalliset resurssit on koettu haastavaksi yhtälöksi yleisesti matkailutoimijoiden keskuudessa Visit Finlandin (2018, 21–22) tekemän selvityksen sekä tutkimuksen kyselytulosten mukaan. Matkailuliiketoiminnan on oltava taloudellisesti kannattavaa, mikä on sanomattakin selvää. Vastuulliseen liiketoimintaan siirtyminen ja siihen liittyvät toimenpiteet tuovat toimijoille lisäkustannuksia ja vaativat tiettyjä kestäviä investointeja, jotka liittyvät toiminnan todentamiseen. Lisäksi COVID-19 pandemian vaikutukset matkailutoimialaan ovat tuoneet omat haasteensa muun muassa juuri matkailuyritysten ja -alueiden vastuullisuustyön toteuttamiseen.

Matkailuyrityksen tai -alueen toimiminen kokonaisvaltaisesti vastuullisella tavalla ja vastuullisuustoimenpiteiden läpinäkyvä todentaminen tukee kuitenkin toiminnan

kannattavuutta ja kilpailukykyä. Kuten Marski (2021, 53) on tuonut esille, vastuullisuutta ja sen todentamista voi pitää tietynlaisena voimavarana ja tukena menestykselle. Vastuullisen matkailuliiketoiminnan kehittäminen voidaan useista syistä kokea haasteelliseksi, mutta sen on todettu tuovan pidemmällä aikavälillä monia hyötyjä matkailutoimijoille. Kuten tämän tutkimuksen haastateltujen asiantuntijoiden toimesta on todettu, vastuullisen toiminnan kehittäminen tuo lisäarvoa ja -näkyvyyttä, vastaa matkailun eri sidosryhmien kysyntään, tuo kustannussäästöjä sekä tukee toiminnan kannattavuutta ja jatkuvuutta. Myös Marski (2021, 55) kirjoittaa kustannussäästöjen syntymisestä esimerkiksi tehokkaan energiankäytön avulla, mikä tukee kannattavuutta.

Kyselytuloksissa tuli esille, että toiminnan kannattavuuden ja pitkäjänteisyyden edellytyksenä koetaan toimijoiden keskuudessa pääosin merkittäväksi, että toiminta olisi kestävä ja vastuullista. Kuten tässä tutkimuksessa on todettu haastateltavien asiantuntijoiden sekä Marskin (2021, 53) toimesta, kestävyys ja vastuullisuus ovat olennainen osa tulevaisuuden matkailuliiketoimintaa, jota myös eri sidosryhmät yhä kasvavissa määrin edellyttävät. On siis perusteltua, että mikäli Leineperin ruokin matkailutoiminta voisi jatkossakin olla kannattavaa ja vastata eri sidosryhmien kysyntään, tulee toiminnassa yhä enemmän keskittyä vastuullisen ja kestävä toiminnan kehittämiseen. Kuten tutkimuksen haastateltavien toimesta on tullut esille, kysyntä ja edellytykset vastuulliselle matkailutoiminnalle ovat kasvussa myös matkailijoiden keskuudessa.

Tutkimuksen teoriaosuudessa Marskin (2021, 53) toimesta on tullut esille, että kestävyiden ja vastuullisuuden sisältyminen matkailijoiden arvomaailmaan vaikuttaa yhä enemmän ostopäätöksiin. Visit Finland (2019) korostaa, että vastuullisuus on tärkeä arvo etenkin uusille matkustajasukupolville, ja siksi matkailutoimijoiden olisi hyvä toimia vastuullisesti ja myös viestiä siitä. Kuten Marski (2021, 53) lisäksi toteaa, asiakkaiden kokema laatutaso ja asiakastyytyväisyys on tutkimusten mukaan tavallista korkeampi sellaisissa yrityksissä, jotka toimivat vastuullisesti. Vastuullisen matkailuliiketoiminnan voisi siis nähdä tulevaisuuden kilpailuetuna. Tulosten yhteenveto on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Tulosten yhteenveto

7.7 Kehitysehdotukset toimeksiantajalle

Opinnäytetyön ja tutkimuksen tulosten pohjalta on luotu kehitysehdotuksia Leineperin ruukin toimintaan vastuullisen ja kestävä matkailun näkökulmasta. Kehitysehdotukset on kootusti esitetty kuviossa 4.

Kuten tutkimuksen tuloksista tuli esille, henkilökunnan kouluttaminen ja osaamisen kasvattaminen on merkittävää kehittämistyön kannalta ja siksi Leineperin ruukin olisi tärkeää keskittyä sen edistämiseen. Toimijoiden keskeisen yhteistyön tukemiseen tulisi myös kiinnittää huomiota, jotta vastuullinen toiminta olisi yhtenäistä. Leineperin ruukki voisi laatia jonkinlaisen yhteisesti suunnitellun, kaikille jaettavan ohjeistuksen siitä, mihin toiminnalla pyritään, millä toimenpiteillä ja mitä se edellyttää toimijoilta, konkreettisin esimerkein sekä sen, mitä toiminnalla voidaan saavuttaa. Olisi hyödyllistä, jos jokainen toimija voisi sitoutua tiettyyn, ohjeistuksessa laadittuun toimenpiteeseen ja siten varmistettaisiin, että kaikki osallistuisivat vastuullisuustyöhön.

Toimijoiden keskuudessa jakautuvaa osaamista voisi myös hyödyntää esimerkiksi yhteisten työpajojen avulla, jossa suunniteltaisiin yhdessä toiminnan kehittämistä. Kun kehittämispolkua on alettu suorittamaan, olisi hyödyllistä, että Leineperin ruukki

osallistuisi Visit Finlandin järjestämään STF-valmennukseen, vaikkei se olekaan pakollinen. Sen avulla toimijat voisivat kuitenkin kehittää osaamistaan vastuullisen toiminnan kehittämisestä. Erityisesti työn alkuvaiheessa Leineperin ruukin olisi hyvä keskittyä siihen, että yhteistyötoimijat saataisiin mahdollisimman hyvin osallistumaan toimintaan mukaan ja kehittämään osaamistaan vastuullisesta ja kestävästä toiminnasta. Osaamisen kehittäminen tulisi kuitenkin jatkua koko kehittämistyön ajan.

Vastuulliseen kehittämistyöhön liittyen Leineperin ruukki voisi julkaista sisältöä viestintäkanavissaan, esimerkiksi tiedotteita tai keskustelunaloituksia, mikä mahdollisesti edistäisi toimijoiden sitouttamista mukaan. Tiedottamisesta voisi olla vastuussa kehittämistyöhön valittu yksi tai useampi vastuuhenkilö, mutta myös muiden toimijoiden osallistuminen keskusteluun olisi tärkeää. Lisäksi Leineperin ruukki järjestää kuukausittaisia yhteisiä kokouksia, joissa käsitellään toiminnalle ajankohtaisia asioita, joten niihin voisi sisällyttää myös oman osuuden vastuullisen matkailun kehittämiselle, jotta kehittämistyöhön liittyviä asioita käsiteltäisiin toimijoiden keskuudessa säännöllisesti.

Olennaista voisi olla kehittää ensin toiminnan viestintää yleisesti, jotta jatkossa myös vastuullisuudesta viestiminen olisi toimivaa ja toteutettavissa. Vastuullisuudesta viestiminen mahdollisesti muotoutuu keskeisemmäksi osaksi viestintää sitten, kun vastuullisuustyö edistyy ja tehdään lisätoimenpiteitä, joista viestiä. Osaamisen ja tiedon lisääminen on myös tärkeää, jotta toimijaverkostossa tiedettäisiin, miten ja mistä voisi viestiä vastuullisuuteen liittyen esimerkiksi sitten, kun toimenpiteitä vastuullisuuden edistämiseksi on tehty enemmänkin. Leineperin ruukki voisi kuitenkin jo viestiä vastuullisuudestaan siltä osin, mitä tähän asti on tehty ja otettu toiminnassa huomioon ja siten tuoda vastuullisuustyötään esille, jolloin tietoisuus vastuullisuuden huomioimisesta toiminnassa välittyisi asiakkaille. Kuten tutkimuksen haastateltavat ovat tuoneet esille, toimenpiteet voivat olla suhteellisen pieniä, kuten yhtenäiset ohjeistukset asiakkaille jätteidenlajitteluun tai siitä, miten alueelle pääsee myös polkupyörällä.

Vastuullisuuteen liittyvät toimenpiteet tulisi tuoda selkeästi viestintäkanavissa esille. Verkkosivujen kehittämisen yhteydessä tulisi myös tehdä erillinen vastuullisuusosio, jossa tuotaisiin esille, mitä vastuullisuus Leineperin ruukilla tarkoittaa, miten se näkyy toiminnassa ja miten siinä aiotaan kehittyä. Tämä liittyy myös STF-kehittämispolun vastuullisuusviestinnän kriteereihin, joten se edistäisi myös kehittämispolulla

etenemistä. Leineperin ruukki voisi myös pyrkiä osallistumaan kansallisiin ja kansainvälisiin ympäristöpäiviin, kuten Earth Hour ja Energiansäästöviikko, ja tuoda niihin liittyvät toimenpiteet esille myös omassa vastuullisuusviestinnässään.

Teknologian hyödyntäminen osana palveluja voisi tuoda esille ruukin historiaa ja kulttuuria sekä lisätä tietoutta kulttuuriperinnöstä kaikkien saataville. Lisäksi sen avulla voitaisiin tavoittaa myös uusia potentiaalisia asiakkaita. Leineperin ruukin alueella voisi esimerkiksi järjestää kulttuurikävelyjä hyödyntäen opasteita, joissa olisi QR-koodit, jolloin asiakkaat voisivat käyttää palvelua ja oman puhelimen avulla ja saada tietoa Leineperin ruukista. Tätä voisi hyödyntää myös erilaisten aktiviteettien suunnittelussa esimerkiksi TYKY-ryhmille. Teknologian hyödyntäminen voisi lisätä palveluiden saavutettavuutta ja palvelutarjonnan ympärivuotisuutta tiettyjen sesonkiaikojen sijaan.

Leineperin ruukin vastuullisen toiminnan kehittäminen voisi edistää nuoriin kohdistuvan palvelutarjonnan kehittämistä ja herättää kiinnostusta myös nuorten sukupolvien keskuudessa. Tämä tukisi omalta osaltaan myös kilpailukyvyn ylläpitämistä, sillä nuoret ovat merkittävä osa tulevaisuuden asiakkaista. Nuoret todennäköisesti voitaisiin myös tavoittaa asiakassegmenttinä paremmin Leineperin ruukin sosiaalisen median kanavien kautta. Viestinnässä Leineperin ruukin tulisi tuoda selkeästi ja aktiivisesti esille vastuullisuutta erilaisin konkreettisin esimerkein, ja kannustaa siten myös asiakkaita toimimaan vastuullisesti Leineperin ruukilla vieraillessa. Vastuullisuudesta tulisi viestiä verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa.

Kuten tutkimustuloksista selvisi, ekologiseen vastuullisuuteen liittyen tulisi Leineperin ruukilla kehittää muun muassa energiankäyttöä. Tähän voisi hyödyllistä olla jokin tietty mittausjärjestelmä, jotta kulutusta voisi seurata ja tehdä toimenpiteitä sen mukaan. Jätteidenlajittelu ja kierrätys on myös merkittävä osa ekologista vastuullisuutta. Leineperin ruukin jätteidenlajitteluun voisi siis sisällyttää nykyisten lajittelupisteiden lisäksi biojäte ja muovinkeräys. Jättemäärää ei tutkimukseen saadun aineiston mukaan myöskään erityisesti tarkkailla, joten jokin käytäntöjärjestelmä jätteen kierrätykseen ja vähentämiseen olisi tarpeellinen. Alueen kantokyvyn suojelemiseksi Leineperin ruukin olisi hyvä keksiä jokin ratkaisu siihen, etteivät esimerkiksi sääolosuhteet ja autoliikenne alueella vahingoittaisi ympäristöä. Tähän voisi vaikuttaa ainakin autoliikenteen rajoittaminen esimerkiksi tapahtumiin ja muista vaihtoehtoisista saapumistavoista

viestiminen. Mikäli esimerkiksi joukkoliikennemahdollisuudet kehittyisivät alueella, yhä useampi matkailija voisi saapua paikan päälle julkista liikennettä käyttämällä.

Leineperin ruukin olisi hyvä pohtia myös sitä, miten toiminnan hiilijalanjälkeä voisi mitata ja tarvittaessa pienentää. Kuten Visit Finlandin (2019) määrittelemään kestäväan kehityksen kriteeristöön sisältyy, hiilijalanjälki on liiketoiminnan kestävä investointi. Vaikka tämä ei välttämättä ole vielä vastuullisuustyön alkuvaiheessa toimeksiantajalle mahdollista ottaa käytäntöön, olisi se merkittävä osa konkreettista kestäväää toimintaa. Hiilijalanjäljen laskemiseen tulee ottaa mukaan yrityksen tai alueen omassa hallinnassa olevat polttoainetta kuluttavat laitteistot ja asennukset, ulkopuolisen palvelun kautta ostettu energia sekä muut epäsuorat päästölähteet kuten hankinnat ja jätteiden käsittely (Viljasaari 2020a).

Visit Finlandin (2019) mukaan STF-ohjelmaan liittyen on vuoden 2021 aikana tulossa useiden muiden hiilijalanjälkilaskureiden lisäksi juuri matkailutoimialalle suunniteltu hiilijalanjälkilaskuri, joka yhdistäisi matkailuyritys- ja -aluekohtaiset tasot. Leineperin ruukki voisi mahdollisesti hyödyntää kyseistä hiilijalanjälkilaskuria, kun STF-ohjelman läpikäyminen on ajankohtaista. Mikäli esimerkiksi juuri hiilijalanjäljen mittaaminen otettaisiin osaksi toimintaa, tulisi siitä viestiminen sisällyttää myös osaksi Leineperin ruukin vastuullisuusviestintää.

Leineperin ruukin toiminnassa voisi ottaa myös elinkaariajattelun yhä enemmän huomioon tuotteissa ja palveluissa. Linnasen, Markkasen ja Ilmolan (1997, 73) mukaan elinkaariajattelun keskiössä on periaate siitä, että ympäristö otetaan yrityksen toiminnassa huomioon samalla tavalla kuin esimerkiksi asiakkaiden tarpeiden tyydyttäminen. Lisäksi olennaista elinkaariajattelua tukevassa toiminnassa on se, että tuotannon koko elinkaareen, eli raaka-aineista tuotteen käytön loppuun asti sisältyvä ympäristökuormitus otetaan huomioon ja sitä pyritään hallitsemaan ja minimoimaan.

Tutkimuksen aineiston perusteella ei tarkemmin selvennyt, kuinka suuressa osassa Leineperin ruukin toimijoiden tuotteista kokonaisuudessaan hyödynnetään valmistuksessa kierrätettyjä materiaaleja, vaikka niiden hyödyntäminen osan toimijoiden tuotannossa tulikin esille. Linnanen ym. (1997, 122) toteavat, että ”kun kuluttajien arvostus uudelleenkäytettäviä ja kierrätettyjä tuotteita kohtaan kasvaa, kierrätyksen taloudellisuus paranee”. Tällä viitataan siihen, että yrityksille kierrättämiseen liittyvät

toimenpiteet yhdistyvät usein taloudelliseen näkökulmaan eli siihen, mitä kustannuksia kierrätysjärjestelmän käyttämisestä yritykselle syntyy ja onko kierrättäminen siten taloudellisesti kannattavaa. Kuluttajien kasvava kysyntä voi mahdollistaa sen, että kierrättäminen yrityksessä kannattaa (Linnanen ym. (1997, 122). Tämän näkökulman voisi ottaa huomioon myös Leineperin ruukin toiminnassa esimerkiksi siten, että toimintatavoissa otettaisiin elinkaariajattelun käytännöt yhä laajemmin huomioon.

Kuvio 4. Kehitysehdotukset toimeksiantajalle

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

8.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, miten vastuullinen ja kestävä matkailu on otettu toimeksiantajan toiminnassa huomioon ja mitä kehitettävää siinä olisi Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelmaan liittyen. Opinnäytetyö oli case-tutkimus, jossa hyödynnettiin laadullista tutkimusmenetelmää aineiston analysoinnissa. Tutkimuksen aineisto koostui henkilökohtaisista tiedonannoista, webinaaritallenteista, teemahaastatteluista sekä kyselylomakkeesta, jossa hyödynnettiin laadullisen tutkimusmenetelmän lisäksi osittain määrällistä tutkimusotetta. Teemahaastatteluiden ja webinaaritallenteiden avulla kerättiin aineistoa STF-ohjelman edellytyksistä, haasteista ja hyödyistä. Henkilökohtaisten tiedonantojen ja kyselylomakkeen avulla selvitettiin Leineperin ruukin vastuullisen toiminnan lähtökohtia ja kehityskohteita.

Teoriaosuus loi pohjaa muun muassa sille, miksi vastuullisen ja kestävä matkailuliiketoiminnan kehittäminen on tärkeää ja mitä siinä tulisi huomioida. Jo teoriaosuudessa tuli esille, että vastuullisuuden todentaminen läpinäkyvän viestinnän avulla on merkittävää, mikä korostui myös tutkimuksen haastateltavien toimesta. Vastuullisuusviestintä on olennaisessa roolissa, sillä sen avulla matkailuyritys tai -alue tuo vastuullisuutensa näkyväksi eri sidosryhmille. Kuten teoriaosuudesta ja tutkimuksen aineistoista on selvinnyt, kysyntä ja edellytykset vastuulliselle matkailuliiketoiminnalle ovat sidosryhmien keskuudessa kasvussa, ja vastuullisuuteen liittyvät arvot vaikuttavat yhä kasvavissa määrin matkailijoiden ostopäätöksiin. Opinnäytetyön perusteella voidaan tehdä johtopäätös siitä, että vastuullisuus voi olla matkailuyritykselle tai -alueelle kilpailuetu ja tukea liiketoiminnan kannattavuutta ja jatkuvuutta.

Lisäksi opinnäytetyössä tultiin siihen tulokseen, että vastuullisen ja kestävä matkailuliiketoiminnan kehittämisen lähtökohtana tulisi olla koko matkailuyrityksen tai -alueen henkilöstön sitoutuminen ja osaamisen kehittäminen aiheesta. Sitoutuminen onkin STF-ohjelman kehittämispolun ensimmäinen askel, josta kehittämistyö lähtee liikkeelle. Koko henkilöstön yhteistyö ja sitoutuminen toiminnan kehittämiseen on merkittävää kehittämistyön kannalta. Kestävyyden kaikki eri osa-alueet tulisi myös

huomioida toiminnassa tasapuolisesti, jotta matkailuyritysten ja -alueiden toiminta olisi kokonaisvaltaisesti vastuullista. Tämä tulisi ottaa huomioon myös Leineperin ruukin matkailutoiminnan kehittämisessä, sillä kuten opinnäytetyön aineistoista selvisi, koko henkilöstön osallistaminen ja yhteistyö sekä kaikkien osa-alueiden sisällyttäminen toimintaan koetaan haastavaksi Leineperin ruukin toimijoiden keskuudessa.

Kuten opinnäytetyössä on tullut esille, kestävän ja vastuullisen matkailuliiketoiminnan kehittäminen STF-ohjelmaan osallistumalla on matkailutoimijoille resursseja vaativa, mutta useita hyötyjä sisältävä kokonaisuus. Ohjelman taustalla on tavoite Suomen profiloitumisesta Pohjoismaiden kestävämpänä matkailukohteena, mikä toteutuessaan tuo lisänäkyvyyttä kestävän ja vastuullisen matkailuliiketoiminnan toimijoille. Lisäarvoa matkailutoimijoille syntyy siitä, kun toimijat voivat vastuullisuudellaan vastata eri sidosryhmien kysyntään ja arvoihin. STF-ohjelman ja -merkin suorittaneet matkailuyritykset ja -alueet saavat myös lisänäkyvyyttä Visit Finlandin viestintäkanavissa sekä tukea ja työkalut jatkuvaan kestävän matkailun kehittämiseen. Hyödyt ovat siis pitkäkestoisia ja voivat näkyä myös esimerkiksi kustannussäästöinä tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöstä voidaan myös päätellä, että Leineperin ruukin toiminnassa on lähtökohtaisesti tiedostettu vastuullisuuden merkitys toiminnalle. Tietoisuus ja tehdyt toimenpiteet jakautuivat kuitenkin toimijoiden keskuudessa suhteellisen selkeästi siten, että osa toimijoista ei ollut juurikaan tehnyt toimenpiteitä vastuullisen ja kestävän toiminnan edistämiseksi. Kyselytuloksista voi kuitenkin päätellä, että vastuullisuus ja kestävä kehitys koetaan merkittäväksi toimijoiden keskuudessa, sillä ne kuuluvat tutkittavien toimijoiden arvomaailmaan. Tutkimuksesta selvisi, että COVID-19 pandemia on vaikuttanut matkailutoimintaan ja siihen, ettei toimenpiteitä ole välttämättä tehty. Tutkimuksen kyselytuloksista selvisi, että Leineperin ruukin toimijat kokevat kehitettävää olevan etenkin taloudellisessa vastuullisuudessa. Tutkittavat toimijat ovat lähtökohtaisesti huomioineet ekologisen ja sosiokulttuurisen vastuullisuuden eri tavoin. Erityisesti paikallisen kulttuuriperinnön suojeleminen ja elinvoimaisuuden vaaliminen sekä tietoisuuden lisääminen on toiminnan keskiössä. Ekologinen vastuullisuus tulee toimijoiden keskuudessa esille erityisesti siten, että tuotteiden valmistuksessa hyödynnetään luonnonmateriaaleja ja suositaan kotimaista ja lähituotantoa.

8.2 Luotettavuustarkastelu

Laadullisessa tutkimuksessa työn luotettavuus on tutkijan arvioinnin ja näytön varassa. Luotettavuustarkastelussa siis tutkitaan sitä, onko tutkimuksen kaikki vaiheet tehty oikein. Tutkimuksen luotettavuutta ja laatua mitataan reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetti liittyy pääosin tutkimuksen toteutukseen ja sillä tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä eli sitä, saataisiinko samat tutkimustulokset, mikäli tutkimus uusittaisiin. Validiteetti puolestaan liittyy tutkimuksen suunnitteluun eli tutkimusasetelmaan ja siihen, että aineiston analyysi on tehty oikein. Validiteetin avulla siis tutkitaan sitä, onko tutkimuksessa tutkittu oikeita asioita. (Kananen 2014, 146–147.)

Opinnäytetyössä on tiedostettu se, että tutkimuksella ei ole saatu täysin kokonaisvaltaista kuvaa koko Leineperin ruukin yhteistyöverkoston toiminnasta vastuullisuuden ja kestävyuden näkökulmasta, sillä tutkimuksen kyselyyn vastasi noin kolmasosa toimijoista. Mikäli kyselyyn olisi saatu enemmän vastauksia, tulokset voisivat olla vielä kattavampia koko yhteistyöverkoston näkökulmasta. Joihinkin kyselyn kysymyksiin ei kuitenkaan saatu kaikilta tutkittavilta vastausta, mikä voi kertoa esimerkiksi siitä, että kysymyksiä ei ollut muotoiltu riittävän tarkasti tai selkeästi.

Opinnäytetyön tuloksia ei voi myöskään yleistää koskemaan muita matkailutoimijoita kuin tämän työn tapausta eli Leineperin ruukkia, vaikka tutkimuksen teemahaastattelujen tulosten voisi mahdollisesti olettaa kertovan myös matkailutoimijoista yleisesti. Leineperin ruukin vastuullisesta ja kestävästä toiminnasta saatiin tällä tutkimuksella mielestäni kuitenkin luotettava tulos henkilökohtaisten tiedonantojen ja kyselylomakkeen avulla. Haastattelu- ja webinaariaineistojen avulla tutkimukseen saatiin luotettavaa ainestoa Visit Finlandin STF-ohjelmasta, joka vahvisti ja syvensi teoriaosuuden pohjalta saatua tietoa.

Tutkimuksen tulosten reliabiliteettiin on omalta osaltaan vaikuttanut koronapandemia ja sen laaja-alaiset vaikutukset matkailualaan. Tulokset eivät siis välttämättä olisi täysin samat, jos tutkimus uusittaisiin eri ajankohtana. Koronapandemia on tutkimuksen aineistojen mukaan tuonut epävarmuutta Leineperin ruukin toimijoiden liiketoiminnan kannattavuuteen ja siihen, miten resursseja on käytettävissä esimerkiksi vastuullisuustoimenpiteisiin. Tutkimuksen validiteetti on toteutunut suhteellisen hyvin, sillä

tutkimuksella on saatu käsitys siitä, miten vastuullinen ja kestävä matkailu otetaan tapauskohteessa huomioon ja mitä siinä voisi olla kehitettävää. Lisäksi tutkimuksella on saatu tietoa siitä, mitä edellytyksiä, haasteita ja hyötyjä STF-ohjelmaan liittyy. Tutkimuksella olisi mahdollisesti voinut saada vielä yksityiskohtaisemman käsityksen Leineperin ruukin toiminnasta tai toiminnan tietystä osa-alueesta, mikäli työn rajaus olisi ollut tarkempi tai mikäli toimijoille olisi järjestetty myös haastattelut kyselyn lisäksi.

Luotettavuustarkastelussa edellytyksenä on opinnäytetyön riittävä dokumentaatio. Kaikki tehdyt valinnat ja ratkaisut on olennaista perustella avaamalla, miksi juuri niihin on päädytty. Luotettavuustarkastelun kriteereinä on lisäksi yleisesti käytössä muun muassa tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus tutkitun kannalta sekä saturaatio eli kylläntyminen. Tulkinnan ristiriidattomuuteen vaikuttaa muun muassa se, että laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkkoja ja täsmällisiä tulkintasääntöjä, kun tulkitaan aineistoa. Tutkimuksen aineisto on myös usein kerätty eri lähteistä ja yksittäisen aineiston tulkinta voi erota tapauskohtaisesti varsinkin, kun aineisto on kerätty teemahaastattelulla. Laadullisessa tutkimuksessa saturaatio on myös yksi keino varmistaa luotettavuutta. Saturaatio eli kylläntymispiste on saavutettu tutkimuksessa silloin, kun eri lähteistä saadut tutkimustulokset alkavat toistaa itseään. (Kananen 2014, 151–154.)

Opinnäytetyön luotettavuustarkasteluun liittyy myös lähteiden luotettavuus ja lähdekritiikki. Työssä käytettyjä lähteitä voidaan pitää luotettavina, sillä ne ovat pääosin tuoreita ja monipuolisia. Lähteinä on käytetty sekä suomen- että englanninkielisiä kirjallisuus- että verkkolähteitä. Opinnäytetyön lähteiden valinnassa on käytetty lähdekritiikkiä. Verkkolähteistä suurin osa on virallisten tahojen verkkosivuja, joten niitä voi pitää luotettavina. Mikäli lähteissä on esitetty tiedon alkuperäiset lähteet, on niihin viitattu ensisijaisesti toissijaisen lähteen sijaan.

Koko opinnäytetyön luotettavuuden arviointiin liittyy pohdintaa siitä, onko työssä saatu tutkittaviin asioihin vastaukset eli onko työssä tutkittu oikeita asioita. Tässä työssä saatiin lähtökohtaisesti vastaukset tutkittaviin asioihin eli siihen, miten kestävä ja vastuullinen matkailu on otettu tapauskohteessa huomioon ja mitä tulisi kehittää. Opinnäytetyössä pyrittiin yhtenä alatutkimuskysymyksenä myös sitä, mitä merkitystä vastuullisen toiminnan kehittämisenä on Leineperin ruukille, johon saatiin vastaus. Yhtenä alatutkimuskysymyksenä oli myös, mitä Leineperin ruukin tulee ottaa

huomioon STF-ohjelmaan liittyen, mihin saatiin vastaus pääosin haastattelujen avulla. Opinnäytetyöprosessi on kuvattu selkeästi auki sekä tehdyt valinnat ja ratkaisut perusteltu, mikä omalta osaltaan tukee työn luotettavuutta.

8.3 Pohdinta

Opinnäytetyön aihe valikoitui lähtökohtaisesti oman kestävää ja vastuullista matkailua koskevan kiinnostukseni pohjalta ja täsmentyi toimeksiantajan löydyttyä. Aiheen valintaan vaikutti myös sen ajankohtaisuus sekä yleisesti matkailuliiketoiminnan että toimeksiantajan tilanteen eli STF-ohjelmaan osallistumisen näkökulmasta. Aihe pitää sisällään laajoja teoriakokonaisuuksia, minkä vuoksi aiheen rajausta olisi mahdollisesti voinut tarkentaa kapeammaksi. Tutkimuksella pyrittiin kuitenkin saamaan kokonais käsitys siitä, miten kestävä ja vastuullinen matkailu on tapauskohteessa huomioitu, joten työn tarkka rajaaminen tuotti hieman haasteita. Mikäli opinnäytetyö olisi rajaukseltaan kohdistunut esimerkiksi tiettyyn kestävyuden osa-alueeseen, olisi tutkimuksella silloin voinut saada vielä syvemmän näkemyksen valittuun osa-alueeseen liittyen. Mielestäni työn rajaaminen oli kuitenkin sopiva tähän tapaustutkimukseen, sillä tarkoituksena oli saada yleisesti käsitys lähtökohdista ja kehityskohteista.

Lähtökohtainen tietoni aiheeseen liittyen oli suhteellisen vähäistä, sillä tutkintoni opintojaksot eivät sisältäneet nimenomaan vastuulliseen ja kestäväan matkailuun liittyviä sisältöjä. Aikaisempi tieto aiheesta perustui omasta kiinnostuksestani johtaneeseen tiedon etsimiseen lähinnä verkkolähteistä. Tutkimukselliset opintojaksot muodostivat kuitenkin teoreettiset lähtökohdat opinnäytetyön tekemiseen. Tietämykseni aiheesta kasvoi ja syventyi merkittävästi opinnäytetyön aikana, ja vahvasti kiinnostustani aiheeseen liittyen. Vastuullisesta ja kestävästä matkailuliiketoiminnasta opin muun muassa, mitä kaikkea se sisältää, miten sen voi sisällyttää matkailuyrityksen tai -alueen toimintaan, mitä se edellyttää ja mitä hyötyjä sillä voi saavuttaa. Aiheen konkreettinen yhteys matkailuun yritys ja -aluetasolla selkeytyi myös opinnäytetyötä tehdessä.

Opinnäytetyöprosessin aloittaminen ja teoreettisen viitekehyksen koostaminen vei alussa jonkin verran enemmän aikaa kuin mitä olin siihen suunnitellut kuluvaan. Sopivien ja ajankohtaisten lähteiden etsiminen ja niistä teorian koostaminen oli suhteellisen

työläs, mutta mielenkiintoinen osa opinnäytetyöprosessia, sillä tietoa aiheesta löytyi laajasti, mutta lähteistä piti valita olennaisimmat tutkimuksen kannalta. Työn teoriaosuudesta muodostuikin laaja kokonaisuus, jonka onnistuin mielestäni kokoamaan luotettavin ja monipuolisin lähtein. Lähteiden käytössä olisi mielestäni voinut kuitenkin mahdollisesti tuoda esille eri lähteiden yhteyttä tai eroa toisiinsa vielä enemmän.

Opinnäytetyön empiirisen osuuden toteuttaminen muuttui jonkin verran siitä, minkälainen se alkuperäisessä suunnitelmassa oli. Aluksi tarkoituksena oli kerätä aineistoa vain teemahaastattelujen avulla, mutta työn edetessä osoittautuikin tarpeelliseksi sisällyttää myös henkilökohtaiset tiedonannot ja verkkokysely aineistonkeruuseen. Kaikki ei myöskään mennyt täysin suunnitelman mukaan teemahaastattelujen osalta, mistä aiheutui osittaista viivästystä aineistonkeruuvaiheeseen. Mahdollisuuden suunnitelmien muuttumiseen olin kuitenkin tiedostanut jo opinnäytetyön alussa.

Aineistoa työhön sain kuitenkin mielestäni koottua monipuolisesti ja aineiston analysointi oli mielenkiintoinen osa opinnäytetyöprosessia. Opinnäytetyöprosessi ja tulokset ovat mielestäni raportoitu työssä läpinäkyvästi ja yksityiskohtaisesti. Kokonaisuutena työ on mielestäni laaja ja informatiivinen kokonaisuus, jonka koen olevan hyödyllinen toimeksiantajalle vastuullisen matkailun kehittämistyön aloittamisessa. Uskon, että opinnäytetyöstä voi olla myös itselleni hyötyä tulevaisuudessa, sillä vastuullisen matkailuliiketoiminnan ajankohtaisuus ja merkittävyys tulee todennäköisesti yhä enemmän korostumaan matkailualan kehittyessä.

Mahdollisia jatkokehitys- tai tutkimusideoita tästä opinnäytetyöstä on syntynyt esimerkiksi siitä, miten Leineperin ruukilla vierailevien matkailijoiden arvot vaikuttavat kulutusvalintoihin ja näkyvät ostopäätöksissä. Lisäksi se, miten matkailutoiminnan ympärivuotisuutta voisi Leineperin ruukilla kehittää yhä enemmän, voisi olla mielenkiintoinen jatkokehitysaihe, joka edellyttäisi lisää tutkimustyötä. Vastuullisuusviestintään liittyen voisi myös tehdä oman tutkimuksensa, sillä se on itsessään jo suhteellisen laaja aihe. Viestintää olisi mielenkiintoista tutkia myös viherpesun näkökulmasta, eli sitä, ettei vastuullisuus olisi vain pintapuolista ympäristöstävällisyyttä viestinnässä.

8.4 Toimeksiantajan palaute

Työn teoreettinen viitekehys on laaja ja monipuolinen huomioiden tarkasti sekä kestävän kehityksen että Business Finlandin luoman Sustainable Travel Finland –ohjelman kriteeristöt, kuten tutkija itsekkin on todennut. Työ tukee täten myös toimeksiantajan osaamista ja kokoaa kestävän ja vastuullisen matkailun kehittämisen kannalta oleelliset asiat yhteen kokonaiseen pakettiin.

Työ selvittää monella eri aineistonkeruumenetelmällä Leineperin ruukin nykytilaa, ja samalla lähtötilannetta, vastuullisen matkailun polulla peilaten niitä tutkimuksen viitekehukseen. Tutkimus vastaa olennaisilta osiltaan myös Leineperin ruukin matkailun ja alueen toimijoiden kehittämistarpeisiin kestävän ja vastuullisen matkailun polulla ja Sustainable Travel Finland –ohjelman toteutuksessa. Erityisesti Kuvio 4 kiteyttää alueen matkailun kehitysehdotukset selkeään neljään eri kokonaisuuteen, joihin toimeksiantaja tulee kiinnittämään toiminnassaan erityistä huomiota. Vastuullisuusviestinnän parantamiseen tullaan tutkimuksen esiin nostamana kiinnittämään erityisen paljon ruukilla huomiota, samoin toimijoiden koulutukseen kestävästä kehityksestä ja vastuullisesta matkailusta.

Tutkimus vastasi hyvin toimeksiantoon ja lisäsi edelleen toimijoiden kiinnostusta vastuullisuuteen. Toimeksiantaja kiittää tutkijaa hyvin tehdystä tutkimuksesta, alueen nykytilanteen kartoituksesta ja kehittämis ehdotuksista, joita tullaan myös toteuttamaan, vastuullisen matkailun polulla.

Eija Kannisto
kehityssuunnittelija
Ulvilan kaupunki

LÄHTEET

Aittokoski, V. 2021. Ohjelmapäällikkö, luontomatkailun tuotekehitys, Visit Finland. Helsinki. Videohaastattelu 21.4.2021. Haastattelijana Aino Kivelä. Tallenne haastattelijan hallussa.

Butler, R. 2007. Sustainable tourism: A state-of-the-art-review. UK: Routledge.

Business Finlandin www-sivut. 2019. Kestävän matkailun periaatteet. Viitattu 2.11.2020. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestavan-matkailun-periaatteet/>

Business Finlandin www-sivut. 2020. Sustainable Travel Finland -ohjelma. Viitattu 5.1.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sustainable-travel-finland>

Business Finlandin www-sivut. N.d. Viesti vastuullisuudesta. Viitattu 26.1.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/viesti-vastuullisuudesta>

Business Finlandin www-sivut. N.d. Sertifiointit ja ohjelmat. Viitattu 26.1.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/sertifiointit--ohjelmat>

Business Finlandin www-sivut. N.d. Tietoa Business Finlandista. Viitattu 10.2.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/tietoa-meista/lyhyesti>

Business Finlandin www-sivut. N.d. Visit Finland kehittää matkailua koko Suomessa. Viitattu 10.2.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/visit-finland>

Business Finlandin www-sivut. N.d. Visit Finlandin tehtävä. Viitattu 10.2.2021. <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/visit-finland>

Bramwell, B., Lane, B., McCabe, S., Mosedale, J. & Scarles. C. 2008. Research Perspectives on Responsible Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 16, 253-257. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09669580802208201?needAccess=true>

Byrne, D. & Ragin, CC. 2009. *The Sage Handbook of Case-Based Methods*. Sage.

Edelheim, J. & Ilola, H. 2017. *Matkailututkimuksen avainkäsitteet*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki. Viitattu 28.1.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153032/Tutkimuksia%20ja%20selvityksi%c3%a4_11_2014_%20Monenlainen%20tapaustutkimus_Eriksson_Koistinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

García-Rosell, J-C. 2017. Vastuullinen matkailu. Teoksessa Edelheim, J. & Ilola, H. (toim.) Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Rovaniemi: Lapland University Press, 230–232. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63093/Matkailututkimuksen_avaink%C3%A4sitteet_pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Goodwin, H. 2016. Responsible Tourism: using tourism for sustainable development. 2nd edition. Oxford: Goodfellow Publishers.

Goodwin, H. 2017. The Challenge of Overtourism. Responsible Tourism Partnership. Working Paper 4. Viitattu 8.2.2021. <https://haroldgoodwin.info/wp-content/uploads/2020/08/rtpwp4overtourism012017.pdf>

Hemmi, J. 2005. Matkailu, ympäristö ja luonto. Osa 1. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Holden, A. 2016. Environment and Tourism. London: Routledge. Viitattu 5.1.2021. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/samk/reader.action?docID=243170>

Ilmasto-opas www-sivut. N.d. Talvimatkailu haasteiden edessä. Viitattu 4.5.2021. <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/vaikutukset/-/artikkeli/fe557de8-726b-45c1-9ba4-6731e3f7c412/talvimatkailu-suomessa.html>

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kannisto, E. 2021. Kehityssuunnittelija, Ulvilan kaupunki. Ulvila. Henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021.

Kestävä kehitys www-sivut. 2020a. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 2.11.2020. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>

Kestävä kehitys www-sivut. 2020b. Kestävän kehityksen periaatteet. Viitattu 10.2.2021. <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys/periaatteet>

Koivisto, M. 2021. Vastuullisen matkailun sertifiointin hankinta yritysryhmähankkeen avulla. Puheenvuoro Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailuliiketoiminnan tutkimusryhmän webinaarissa 22.3.2021.

Leineperin ruukin www-sivut. N.d. Viitattu 5.1.2021. <http://www.leineperinruukki.fi/page.asp>

Leslie, D. 2012a. The Responsible Tourism Debate. Teoksessa D. Leslie (toim.), Responsible Tourism: Concepts, Theory and Practice. Wallingford: CABI, 17-42.

Leslie, D. 2012b. Conclusion. Teoksessa D. Leslie (toim.), Responsible Tourism: Concepts, Theory and Practice. Wallingford: CABI, 165–171.

Linnanen, L., Markkanen, E. & Ilmola, L. 1997. Ympäristöosaaminen – kestävän kehityksen haaste yritysjohdolle. Helsinki: Otaniemi Consulting Group Oy.

Marski, L. 2021. Matkailun suuntana kestävä ja turvallinen tulevaisuus. TEM toimialaraportit 2021:1. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 1.3.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162841/TEM_2021_01_t.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mowforth, M. & Munt, I. 2009. Tourism and sustainability: Development, globalization, and new tourism in the Third World. London & New York: Routledge. Viitattu 28.1.2021. <http://elibrary.gci.edu.np/bitstream/123456789/3448/1/Bt.406%5BMartin-Mowforth%2C-Ian-Munt%5D-Tourism-and-sustainabi.pdf>

Nylund, A. 2021a. Yrittäjä, Mood of Finland. STF-valmentaja, Visit Finland Akatemia. Helsinki. Videohaastattelu 4.3.2021. Haastattelijana Aino Kivelä. Tallenne haastattelijan hallussa.

Nylund, A. 2021b. Puheenvuoro Visit Finlandin Sustainable Travel Finland -ohjelman esittely webinaarissa 26.2.2021.

Pleumarom, A. 2012. The Politics of Tourism and Poverty Reduction. Teoksessa D. Leslie (toim.), Responsible Tourism: Concepts, Theory and Practice. Wallingford: CABI, 90–106.

Reddy, M. V. & Wilkes, K. 2013. Tourism, Climate Change and Sustainability. London and New York: Routledge. Viitattu 2.2.2021. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/samk/reader.action?docID=1024633&ppg=1>

Roser, M. 2017. Tourism. Our World in Data. Viitattu 5.1.2021. <https://ourworldindata.org/tourism>

Kahvila-ravintola Savipakarin www-sivut. 2021. Viitattu 20.5.2021. <https://savipakari.fi/>

Sillanpää, T-A. 2021. Kulttuuritoimi, Ulvilan kaupunki, Ulvila. Henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2021.

Sjöstedt, T. 2018. Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Sitran www-sivut. Viitattu 4.5.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat/>

Sloan, P., Legrand, W. & Chen, J. S. 2013. Sustainability in the Hospitality Industry. Second edition. London and New York: Routledge.

Stake, R. E. 1995. The art of case study research: perspectives on practice. Sage. Thousand Oaks. California.

Swanborn, P. 2010. Case study research: what, why and how? Sage. California.

The Cape Town Declaration on Responsible Tourism. 2002. The Cape Town Conference on Responsible Tourism in Destinations. Viitattu 3.3.2021. <https://responsibletourismpartnership.org/cape-town-declaration-on-responsible-tourism/>

THL www-sivut. 2020. Ilmastonmuutos. Viitattu 4.5.2021. <https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/ilmasto-ja-saa/ilmastonmuutos>

Timothy, D. J. 2012. Destination Communities and Responsible Tourism. Teoksessa D. Leslie (toim.), Responsible Tourism: Concepts, Theory and Practice. Wallingford: CABI, 72–81.

Turunen, A. 2010. Helsinki Declaration. Kestävän matkailun infopaketti ammattilaisille. AMK-Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.12.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/15517/Kestavan%20matkailun%20infopaketti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tyrväinen, L., Tolvanen, A. & Tuulentie, S. 2013. Näkökulmia matkailualueiden ympäristökysymyksiin. Teoksessa Veijola, S. (toim.) Matkailututkimuksen lukukirja. Rovaniemi: Lapland University Press.

UNEP & UNWTO. 2005. Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers. Viitattu 1.12.2020. <https://www.e-unwto.org/lil-lukka.samk.fi/doi/pdf/10.18111/9789284408214>

UNWTO. 2011. International Tourists to Hit 1.8 billion by 2030. Viitattu 5.1.2021. <https://www.unwto.org/archive/global/press-release/2011-10-11/international-tourists-hit-18-billion-2030>

UNWTO. 2018. International Tourism Highlights. 2018 Edition. Viitattu 5.1.2021. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>

UNWTO. 2019. Tourism's Carbon Emissions Measured in Landmark Report Launched at COP25. Viitattu 1.3.2021. <https://www.unwto.org/news/tourisms-carbon-emissions-measured-in-landmark-report-launched-at-cop25>

UNWTO. 2020a. Tourism in the 2030 Agenda. Viitattu 17.2.2021. <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda>

UNWTO. 2020b. International Tourism Growth Continues to Outpace the Global Economy. Viitattu 5.1.2021. <https://www.unwto.org/international-tourism-growth-continues-to-outpace-the-economy>

UNWTO. 2020c. Global Code of Ethics for Tourism. Viitattu 29.3.2021. <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism>

UNWTO. 2020d. "Sustainability as the New Normal" a Vision for the Sustainability of Tourism. Viitattu 4.5.2021. <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery>

Uusiniitty-Kivimäki, M. 2021. Matkailuliiketoiminnan kehittämishankkeen projektitutkija ja -päällikkö, Satakunnan ammattikorkeakoulu. Pori. Videohaastattelu 29.3.2021. Haastattelijana Aino Kivelä. Tallenne haastattelijan hallussa.

Veijola, S., Ilola, H. & Edelheim, J. 2013. Johdanto matkailun tutkimukseen. Teoksessa S. Veijola (toim.), Matkailututkimuksen lukukirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto-kustannus, 16–29.

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Viljasaari, M. 2020a. Vastuullinen matkailu – Sustainable Travel Finland -työpaja yrityksille osa 1. Puheenvuoro Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailuliiketoiminnan tutkimusryhmän webinaarissa 24.11.2020.

Viljasaari, M. 2020b. Vastuullinen matkailu – Sustainable Travel Finland -työpaja yrityksille osa 2. Puheenvuoro Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailuliiketoiminnan tutkimusryhmän webinaarissa 25.11.2020.

Visit Finland. 2018. Kestävän matkailun nykytila, haasteet ja kehittämistarpeet. Loppuraportti. Viitattu 5.1.2021. <https://www.businessfinland.fi/>

Visit Finland. 2019. Sustainable Travel Finland e-opas. Viitattu 10.2.2021. <https://kestavan-matkailun-e-learning.in.howspace.com/1-tervetuloa>

Yin, R.K. 2014. Case study research: Design and methods. Sage. Thousand Oaks.

YK. 1987. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development (the Brundtland Commission 1987). Viitattu 24.2.2021. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

YK. 2015. Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 18.2.2021. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

YK. 2017. Together 2030 Written Inputs to the UN High-Level Political Forum (HLPF) 2017. Viitattu 19.2.2021. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/15026T2030.pdf>

Ylikoski, S. 2021. Vastuullisen matkailun sertifikaatin hankinta yritysryhmähankkeen avulla. Puheenvuoro Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailuliiketoiminnan tutkimusryhmän webinaarissa 22.3.2021.

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Teema 1: STF-ohjelma prosessina

- Mikä eri askeleissa on tärkeää ja olennaista?
- Mitä vaatimuksia prosessin eri vaiheissa on toimijoille?

Teema 2: STF-ohjelman haasteet

- Mitkä voivat olla ns. kompastuskiviä yrityksille ja toimijoille?
- Mitä haasteita toimijat voivat kohdata eri vaiheissa?

Teema 3: STF-ohjelman merkitys matkailutoimijoille

- Minkälainen merkitys STF-ohjelmalla on toimijoille?
- Mitä konkreettisia hyötyjä toimijat ovat siitä saaneet?
- Ovatko jotkin hyödyt korostuneet erityisesti ohjelman suorittaneiden matkailuyritysten ja -alueiden keskuudessa?

LIITE 2

Liite 2. Haastattelutiedot

Haastateltava	Yritys tai organisaatio	Haastateltavan asema	Haastattelun ajankohta ja kesto
Anu Nylund (H1)	Mood of Finland Oy & Visit Finland	Yrittäjä & Visit Finland Akatemian valmentaja	4.3.2021, 1 t
Minna Uusiniitty-Kivimäki (H2)	Satakunnan ammattikorkeakoulu	Projektitutkija ja projektipäällikkö	29.3.2021, 1 t
Virpi Aittokoski (H3)	Business Finland, Visit Finland	Ohjelmapäällikkö, luontomatkailun tuotekehitys	21.4.2021, 1 t

Liite 3. Kyselylomakkeen runko

Vastuullinen ja kestävä matkailu: Leineperin ruukki

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää Leineperin ruukin yritys- ja yhdistystoimijoiden nykytilannetta kestävyteen ja vastuullisuuteen liittyen sekä saada käsitys siitä, missä voisi olla vielä kehitettävää. Kyselyn tuloksia hyödynnetään Satakunnan ammattikorkeakoulun matkailualan opiskelijan opinnäytetyössä. Vastaa kysymyksiin Leineperin ruukille sijoittuvan yritys- tai yhdistystoimintasi näkökulmasta vastuullisen ja kestävä matkailun kehittämiseen liittyen. Kyselyyn vastataan anonymisti eikä käsiteltyjä vastauksia voi yhdistää tiettyyn yritykseen tai yhdistykseen. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 10min.

Mikäli herää jotain kysyttävää kyselyyn liittyen, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse osoitteeseen aino.kivela@student.samk.fi.

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,
Aino Kivelä

1. Oletko yritys, yhdistys vai jokin muu toimija? *

- Yritys
- Yhdistys
- Muu...

2. Kerro omin sanoin lyhyesti, mitä kestävä ja vastuullinen yritys-/yhdistystoiminta mielestäsi on. *

Pitkä vastausteksti

3. Sisältyykö kestävä kehitys ja vastuullisuus yrityksesi/yhdistyksesi arvomaailmaan? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

4. Mikä tai mitkä ovat keskeiset syyt siihen, että kestävä kehitys ja vastuullisuus kuuluvat arvomaailmaanne? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. *

- Asiakkaiden odotukset/edellytykset vastuullisuudesta
- Luonnon arvostaminen ja suojelemisen tarve
- Ilmastonmuutoksen hillitseminen
- Markkinoinnilliset / viestinnälliset syyt
- Kilpailukyvyyn ylläpitäminen / lisääminen
- Kohdealueen elinvoimaisuuden säilyttäminen
- Kulttuurillisesti merkittävä kohdealue/sijainti
- Nämä eivät kuulu arvomaailmaamme
- Muu...

5. Arvioi asteikon (1-5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi ekologinen vastuullisuus on otettu huomioon. *

Ekologiseen vastuullisuuteen sisältyy mm. energiankulutuksen, vedenkulutuksen ja fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen, ympäristöystävällisyys ja ympäristön kuluttamisen minimointi palveluiden tuottamisessa, henkilökunnan ympäristötietoisuuden lisääminen, ilmastonmuutoksen hillitsemiseen osallistuminen sekä vastuullisuusviestintä asiakkaille.

	1	2	3	4	5	
Ei ollenkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Hyvin paljon

6. Millä tavoin olette edistäneet yritys- tai yhdistystoimintanne ekologista kestävyyttä viimeisen vuoden aikana? Mikäli toimenpiteitä ei ole tehty, voitte vastata sen mukaisesti. *

Pitkä vastausteksti

7. Arvioi asteikon (1-5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi taloudellinen vastuullisuus on otettu huomioon. *

Taloudelliseen vastuullisuuteen sisältyy mm. toiminnan taloudellinen kannattavuus, paikallisten työllistäminen, matkailutulojen keskittäminen paikallisyhteisöjen ja -yksilöiden hyväksi, paikallisten osallistaminen matkailutoimintaan, kestävien investointien toteutuminen, yritystoiminnan pitkäjänteisyys sekä yritystoiminnan läpinäkyvyyden varmistaminen.

	1	2	3	4	5	
Ei ollenkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Hyvin paljon

8. Millä tavoin olette edistäneet yritys- tai yhdistystoimintanne taloudellista kestävyyttä viimeisen vuoden aikana? Mikäli toimenpiteitä ei ole tehty, voitte vastata sen mukaisesti. *

Pitkä vastausteksti

9. Arvioi asteikon (1-5) mukaisesti, millä tasolla yritys- tai yhdistystoimintasi sosiokulttuurinen vastuullisuus on otettu huomioon. *

Sosiokulttuuriseen vastuullisuuteen sisältyy mm. paikallisen kulttuurin kunnioittaminen ja arvostaminen sekä kulttuurin aitouden säilyttäminen, paikallisten osallistaminen ja vuorovaikutus, paikallisen kulttuuriperinnön suojeleminen ja elinvoimaisuuden ylläpitäminen, kohteeseen kohdistuvan matkailun hallinta ja rajojen luominen, lähiruoan sekä paikallisten palveluiden ja tuotteiden suosiminen, henkilöstön ja asiakkaiden kohtelemisen tasa-arvoisesti sekä vastuullisuusviestintä.

	1	2	3	4	5	
Ei ollenkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Hyvin paljon

10. Millä tavoin olette edistäneet yritys- tai yhdistystoimintanne sosiokulttuurista kestävyyttä viimeisen vuoden aikana? Mikäli toimenpiteitä ei ole tehty, voitte vastata sen mukaisesti. *

Pitkä vastausteksti

11. Mikä on mielestänne haasteellista vastuullisuuden eri osa-alueisiin (ekologinen, taloudellinen & sosiokulttuurinen) liittyen? Perustele vastauksesi lyhyesti. *

Pitkä vastausteksti

12. Missä vastuullisuuden osa-alueessa (yksi tai useampi) koette olevan kehittämisen tarvetta oman yritys- tai yhdistystoimintanne näkökulmasta? *

- Ekologinen vastuullisuus
- Taloudellinen vastuullisuus
- Sosiokulttuurinen vastuullisuus
- Ei mikään näistä

13. Oletteko yrityksenä tai yhdistyksenä halukas kehittämään oman yrityksenne/yhdistyksenne toimintaa kestävään ja vastuulliseen suuntaan? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

14. Onko Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma/-merkki teille entuudestaan tuttu? *

- En tiedä ohjelmaa/merkkiä
- Olen kuullut ohjelmasta/merkistä
- Olen tutustunut ohjelmaan/merkkiin
- Tiedän ohjelman/merkin hyvin

15. Oletteko tietoinen, että Leineperin ruukki on kiinnostunut lähtemään STF-ohjelmaan mukaan ja hakemaan STF-merkkiä? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

16. Onko vastuullisen ja kestävän matkailun kehittämisellä mielestäsi vaikutusta Leineperin ruukin ^{*} toiminnan kannattavuuden ja jatkuvuuden kannalta?

	1	2	3	4	5	
Ei ollenkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Hyvin paljon

17. Viestittekö tällä hetkellä vastuullisuusteoistanne? Jos kyllä, millä tavoin? ^{*}

Pitkä vastausteksti

18. Mitä haasteita (yksi tai useampi) yrityksenne tai yhdistyksenne vastuullisuusviestintään liittyy? ^{*}

- Ei tarpeeksi osaamista
- Vastuullisuudesta viestiminen ei ole tarpeellista
- Viestinnässä on ylipäätään kehitettävää
- Vastuullisuusasiat ovat vasta alkuvaiheessa
- Ei tietoa mistä asioista/toimenpiteistä viestiä
- Vastuullisuusviestintään ei liity haasteita
- Muu...

19. Minkälainen merkitys vastuullisuusviestinnällä mielestänne on Leineperin ruukin toiminnan ^{*} kannalta?

Pitkä vastausteksti

22. Onko yrityksellänne/yhdistyksellänne jokin kestävä matkailua tukeva ympäristö- tai laatumerkki? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

23. Olisiko teillä kiinnostusta hakea jonkinlaista kestävä matkailua tukevaa ympäristö- tai laatumerkkiä? Perustele vastauksesi lyhyesti. *

Pitkä vastausteksti

24. Millaisia toimenpiteitä vastuullisen matkailun kehittämiseksi odotat Leineperin ruukilta? Ideoita, kritiikkiä/kehitysehdotuksia toimintaperiaatteisiin, tapahtumiin jne. *

Pitkä vastausteksti

25. Vapaa sana. Onko jotain mitä haluaisit aiheeseen liittyen lisätä?

Pitkä vastausteksti
